

ΕΛΕΝΗΣ ΑΝΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ - ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑ 1977

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

19363

ΕΛΕΝΗΣ ΑΝΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ - ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Με απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ
διδασκτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καὶ
Λυκείου τυπώνονται ἀπὸ τὸν Ὄργανισμό Ἐκ-
δόσεων Διδακτικῶν Βιβλίων καὶ μοιράζονται
ΔΩΡΕΑΝ.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ Ἐκδόσεων Διδακτικῶν Βιβλίων

ΑΘΗΝΑ 1977

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβερνήσεως τα
διδασκικά βιβλία του Δημοτικού Γυμνασίου και
Λοκείου τελώνονται από τον Οργανισμό Εκ-
δόσεων Διδακτικών Βιβλίων και μοιράζονται
ΔΩΡΕΑΝ

ΕΛΕΝΗΣ ΑΝΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ - ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ Γ΄ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Τά θανάτια είναι μικρά.

Τά παράθρα είναι μεγάλα.

Ο δάσκαλος διδάσκει.

Τά παιδιά προσέχουν.

Κάθε φράση που μάς δίνει ένα τέλειο νόημα είναι πρόταση.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1977

ΕΛΛΗΝΙΣ ΑΝΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ - ΥΟΛΟΑΙΜΑΔ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΠΡΑΤΗ Τ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Με πρόβλεψη της Κεντρικής Επιτροπής
Ερευνών της Παιδείας και της Κεντρικής
Επιτροπής Αξιολόγησης της Παιδείας
έχουν διατεθεί ειδικά για το σκοπό αυτό

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1977

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΛΕΞΕΙΣ - ΦΘΟΓΓΟΙ - ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Προτάσεις

Βρισκόμαστε μέσα στην τάξη του σχολείου μας. Βλέπουμε τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, πού υπάρχουν ἐκεῖ. Ἄς μιλήσουμε γιά μερικά ἀπ' αὐτά.

Πρῶτα πρῶτα μπορούμε νά ποῦμε:

Ἡ αἴθουσα εἶναι μεγάλη.

Αὐτό πού εἶπαμε εἶναι μιά φράση, πού μᾶς δίνει ἕνα νόημα. Αὐτή ἡ φράση λέγεται πρόταση.

Ἐπίσης μπορούμε νά ποῦμε καί ἄλλες προτάσεις :

Τά θρανία εἶναι μικρά.

Τά παράθυρα εἶναι μεγάλα.

Ὁ δάσκαλος διδάσκει.

Τά παιδιά προσέχουν.

Κάθε φράση πού μᾶς δίνει ἕνα τέλειο νόημα εἶναι **πρόταση**.

ΑΣΚΗΣΗ 1.— Ἀπάντησε στίς ἀκόλουθες ἐρωτήσεις μέ ὀλόκληρες προτάσεις : Ὁ πίνακας εἶναι ἄσπρος ἢ μαῦρος ; Τά παιδιά μέσα στην τάξη εἶναι πολλά ἢ λίγα ; Ποῦ βρίσκεται ἡ ἔδρα ; Ποῦ κάθεται ὁ δάσκαλος ; Ποῦ κάθονται τὰ παιδιά ; Πόσα παράθυρα ἔχει ἡ τάξη ; (Γράψε τίς προτάσεις πού σχημάτισες).

Λέξεις

Ὁ
δάσκαλος
διδάσκει

} Αυτή η πρόταση έχει τρεις λέξεις.

Ἡ
αἴθουσα
εἶναι
μεγάλη

} Αυτή η πρόταση έχει τέσσερις λέξεις.

Κάθε πρόταση γίνεται με λέξεις. Με λέξεις μπορούμε να σχηματίσουμε ὅποια πρόταση θέλουμε και να φανερώσουμε καθετί πού ἔχουμε στό νοῦ μας.

ΑΣΚΗΣΗ 2.— Γράψε 5 λέξεις πού νά φανερώνουν πρόσωπα ἢ πράγματα ἀπό ὅσα βλέπεις μέσα στήν τάξη τοῦ σχολείου ἢ μέσα στό σπίτι σου.

Φθόγγοι. Γράμματα

$\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma = \varphi\tilde{\omega}\varsigma$

$\theta-\epsilon-\acute{\omicron}-\varsigma = \theta\epsilon\acute{\omicron}\varsigma$

Οἱ λέξεις αὐτές γίνονται ἀπό διάφορες φωνές, πού τίς ὀνομάζουμε **φθόγγους**: π.χ. ἡ λέξη $\varphi\tilde{\omega}\varsigma$ ἔγινε ἀπό 3 φθόγγους: $\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma$.

Ὅταν γράφουμε τή λέξη $\varphi\tilde{\omega}\varsigma$, μεταχειριζόμαστε τρία γραπτά σημάδια: $\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma$ δηλαδή γράφουμε τρία **γράμματα**.

Ὅταν γράφουμε τή λέξη $\theta\epsilon\acute{\omicron}\varsigma$, μεταχειριζόμαστε τέσσερα **γράμματα**.

Γιά νά γράψουμε κάθε λέξη μεταχειριζόμαστε **γράμματα**.

ΑΣΚΗΣΗ 3.— Πόσα γράμματα μεταχειρίζεσαι, όταν γράφεις τό βαφτιστικό σου όνομα ; Μέ πόσα γράμματα γράφεται τό οικογενειακό σου όνομα ; Μέ πόσα γράμματα γράφεται καθεμιά από τίς λέξεις : *βιβλίο, τετράδιο, μολύβι, καλός, άγαπῶ, γελῶ* ;

Τό **άλφάβητο**

1. Γράμματα μικρά (τυπογραφικά)

α	β	γ	δ	ε	ζ	η	θ
άλφα	βήτα	γάμα	δέλτα	ἔψιλον	ζήτα	ήτα	θήτα

ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π
γιῶτα	κάπα	λάμδα	μί	νί	ξί	ὄμικρον	πί

ρ	σ(ς)	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
ρό	σίγμα	ταῦ	ύψιλον	φί	χί	ψί	ὠμέγα

2. Γράμματα κεφαλαία (τυπογραφικά)

A	B	Γ	Δ	E	Z	H	Θ	I	K	Λ	M
N	Ξ	Ο	Π	P	Σ	T	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω

Ἡ ἑλληνική γλώσσα ἔχει 24 **γράμματα**. Ὅλα μαζί λέγονται **ἑλληνικό ἄλφάβητο**. Τά γράμματα ἔχουν ὀρισμένη σειρά, ὀρισμένο σχῆμα καί ὀρισμένη ὀνομασία.

Ὅπως βλέπουμε στούς παραπάνω πίνακες τά γράμματα εἶναι δύο εἰδῶν : **μικρά** καί **κεφαλαία**.

ΑΣΚΗΣΗ 4.— Νά βρεις 5 λέξεις πού νά φανερώνουν πράγματα πού βλέπεις στό σπίτι. Γράψε τίς λέξεις αυτές πρώτα μέ μικρά γράμματα τυπογραφικά, έπειτα μέ κεφαλαία τυπογραφικά.

Έρωτήσεις

- 1) Τί λέγεται πρόταση ; — 2) 'Από τί σχηματίζεται μιά πρόταση ; — 3) 'Από τί σχηματίζεται μιά λέξη ; — 4) Πόσα γράμματα έχει τό έλληνικό αλφάβητο ; — 5) Πώς ονομάζονται τά γράμματα μέ κανονική σειρά (δηλαδή από τήν άρχή προς τό τέλος : άλφα, βήτα, γάμα κτλ.) ;

ΦΩΝΗΕΝΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΑ

ΦΩΝΗΕΝΤΑ

Τά φωνήεντα είναι έφτά :

α, ε, η, ι, υ, ο, ω.

ό **α-έ-ρας**, ή **η-ρας**, ή **ώ-ρα**.

ΣΥΜΦΩΝΑ

Τά σύμφωνα είναι δεκαεφτά :

β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν,

ξ, π, ρ, σ, (ς), τ, φ, χ, ψ.

β-ρέ-λι, **γ**ά-τα, **δ**έ-μα, **ζ**α-ρώ-νω.

ΑΣΚΗΣΗ 5.— Λέξεις για όρθογραφία :
βαρέλι, γάτα, δέμα, ζαλάδα, θρόνος, καλά, λάδι, μάθημα, ναός, ξύλο, παπί, ράβω, σανίδα, τρέχω, φανάρι, χαρά, ψάρι.

ΑΣΚΗΣΗ 6.— Βάλε μιά γραμούλα κάτω από κάθε φωνήεν πού έχουν οί παραπάνω λέξεις.

Φωνήεντα βραχύχρονα, μακρόχρονα

καί δίχρονα

Τά φωνήεντα είναι :

1) βραχύχρονα :

ε, ο,

2) μακρόχρονα :

η, ω,

3) δίχρονα :

α, ι, υ.

ΑΣΚΗΣΗ 7.— Λέξεις για ὀρθογραφία :
τό νερό, ὁ ναός, ἡ χώρα, τό ξύλο, τό ξυλάκι, τό ποτάμι, τρέχω,
θέλω, δένω, τό πόδι, ἡ θήκη, τό μαθημα.

ΑΣΚΗΣΗ 8.— Στίς παραπάνω λέξεις βάλε κάτω ἀπό τά βρα-
χύχρονα φωνήεντα ἓνα σημάδι τέτοιο \smile , κάτω ἀπό τά μακρόχρονα
βάλε μιά γραμμούλα — καί κάτω ἀπό τά δίχρονα σημείωσε ἓνα
μικρό σταυρό.

Ἐρωτήσεις

- 1) Πόσα καί ποιὰ εἶναι τά φωνήεντα ;
- 2) Πόσα καί ποιὰ εἶναι τά σύμφωνα ;
- 3) Ποιὰ εἶναι τά βραχύχρονα φωνήεντα, ποιὰ εἶναι τά μακρόχρονα καί ποιὰ
εἶναι τά δίχρονα ;

ΔΙΨΗΦΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ - ΔΙΨΗΦΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΔΙΦΘΟΓΓΟΙ

Δίψηφα φωνήεντα

αἶμα (αι = ε)

νί - ός τοῦ Θεοῦ (νι = ι)

εἰκόνα (ει = ι)

οὐρανός (ο + υ = ου)

οἱ τοῖχοι (οι = ι)

1. Τά δύο φωνήεντα α και ι μαζί προφέρονται σάν ε :
σημαία.

2. Τά δύο φωνήεντα ε και ι μαζί προφέρονται σάν ένα
ι : κλείνω, εἴκοσι.

3. Τά δύο φωνήεντα ο και ι μαζί προφέρονται σάν
ένα ι : οἱ κάτοικοι.

4. Τά δύο φωνήεντα υ και ι μαζί προφέρονται σάν
ένα ι : ό νιός τοῦ Θεοῦ.

Τά δύο φωνήεντα ο και υ μαζί προφέρονται σάν ένα
φωνήεν : οὐρά, τοῦ οὐρανοῦ.

Ἔτσι ἔχουμε πέντε ζευγάρια ἀπό φωνήεντα :

αι, ει, οι, υι, ου.

Αὐτά τά ζευγάρια λέγονται **δίψηφα φωνήεντα**, γιατί
τό καθένα ἔχει δύο γράμματα (δύο ψηφία), ἀλλά προφέ-
ρεται σάν ένα φωνήεν.

Τά δίψηφα φωνήεντα εἶναι **μακρόχρονα**. Τό οι και
τό αι ὅμως ὅταν εἶναι στό τέλος τῆς λέξεως εἶναι **βραχύ-**
χρονα.

Τό αυ και τό ευ

av = αβ

αύγo

αύριο

av = αφ

αύτί

ναύτης

ev = εβ

εὐγενικός

Εὐρώπη

ev = εφ

εὐτυχία

εὐχάριστος.

Τά δύο φωνήεντα *α* και *υ* μαζί κάνουν ένα ζευγάρι *av* πού ἔχει διπλή προφορά : *αβ* και *αφ* (αὐριο, αὔξηση).

Τά δύο φωνήεντα *ε* και *υ* μαζί κάνουν ένα ζευγάρι *ev* πού ἔχει κι αυτό διπλή προφορά : *εβ* και *εφ* (εὐλογῶ, εὐκολος).

ΑΣΚΗΣΗ 9.— Παροιμίες : "Οποιος γυρεύει τά πολλά χάνει και τά λίγα.— Φασούλι τό φασούλι γεμίζει τό σακούλι.— "Έχει και ὁ τοίχος αὐτιά.— "Όσα δέ φτάνει ἡ ἀλεπού τά κάνει κρεμαστάρια.— Οὔτε ὁ Αὐγουστος χειμῶνας οὔτε ὁ Μάρτης καλοκαίρι.— Τό αἷμα νερό δέ γίνεται.— Τά λόγια εἶναι εὐκολα, μά δύσκολη εἶναι ἡ πράξη.

(Τί νόημα ἔχει καθεμιά ἀπό τίς παροιμίες αὐτές ;)

ΑΣΚΗΣΗ 10.— Βάλε μιά γραμμούλα κάτω ἀπό κάθε *δίψηφο φωνήεν* στίς λέξεις πού ἔχουν οἱ παραπάνω παροιμίες.

Δίψηφα σύμφωνα

μπ

ντ

γκ (γγ)

τσ

τζ

μπαίνω

ντροπή

γκρεμός

τσατσάρα

τζάμι

μπαούλο

ντύνομαι

γκρεμίζω

κορίτσι

Τζαβέλας

μπαρμπούνι

Ντίνος

ἔγγονι

ἔτσι

τζιτζικας

Στίς παραπάνω λέξεις :

1. Τά δύο σύμφωνα *μ* και *π* μαζί προφέρονται σάν ένα σύμφωνο : *μπ-ά-ρ-μπ-ας*.

2. Τά δύο σύμφωνα ν και τ μαζί προφέρονται σάν ένα σύμφωνο : ντ-ε-ν-ε-κ-ές.

3. Τά δύο σύμφωνα γ και κ μαζί προφέρονται σάν ένα σύμφωνο : γκ-ρ-ε-μ-ός. Τό ίδιο προφέρεται τό γγ στίς λέξεις : έγγόνι, έγγίζω, φεγγάρι.

4. Τά δύο σύμφωνα τ και σ μαζί προφέρονται σάν ένα σύμφωνο : τσ-α-τσ-ά-ρ-α.

5. Τά δύο σύμφωνα τ και ζ μαζί προφέρονται σάν ένα σύμφωνο : τζ-ά-μ-ι.

Δηλαδή έχουμε πέντε ζευγάρια από τέτοια σύμφωνα :

μπ, ντ, γκ (γγ), τσ, τζ.

Αυτά λέγονται **δίψηφα σύμφωνα**, γιατί τό καθένα έχει δύο γράμματα (δύο ψηφία), αλλά προφέρεται σάν ένα σύμφωνο.

ΑΣΚΗΣΗ 11. — **Τί έπαθε ό Μπάμπης.** 'Ο Μπάμπης ντύθηκε φουστανελάς και φόρεσε τσαρούχια. "Έτσι ντυμένος τρέχει καβάλα επάνω σ' ένα ξύλο μεγάλο. Αυτό είναι τό άλογό του. Καμαρώνει ό Μπάμπης και λέει στό φίλο του τόν Ντίνο : «Μή μ' έγγίζεις, γιατί είμαι ό Λάμπρος Τζαβέλας!». 'Αλλά, καθώς τρέχει σάν τσακάλι, πέφτει. Τό ξύλινο άλογο γκρεμίζεται και σπάζει στή μέση. 'Ο Μπάμπης κλαίει. «Ντροπή, Μπάμπη, ντροπή! Έσύ ένας ήρωας σάν τό Σουλιώτη Λάμπρο Τζαβέλα, νά κλαίς σάν μωρό!», του λέει ό Ντίνος και τρέχει νά τόν σηκώσει.

(Διάβασε καλά τήν παραπάνω διήγηση. Βάλε μιά γραμμούλα κάτω από τά δίψηφα σύμφωνα μπ, ντ, γκ, (γγ), τσ, τζ).

Πώς διαιροῦνται τὰ ἀπλά σύμφωνα καί τὰ δίψηφα σύμφωνα.

1) παπί, βέβαια, Φωφώ, μπορῶ. Τά σύμφωνα π, β, φ, μπ λέγονται **χειλικά**, γιατί προφέρονται μέ τὰ χεῖλη.

2) κακός, γῆ, χάνω, γκρεμός. Τά σύμφωνα κ, γ, χ, γκ λέγονται **λαρυγγικά**, γιατί προφέρονται μέ τό λάρυγγα.

3) τόπι, δαδί, θέλω, ντύνομαι. Τά σύμφωνα τ, δ, θ, ντ λέγονται **ὀδοντικά**, γιατί προφέρονται μέ τὰ δόντια.

4) λαλῶ, ράβω. Τά σύμφωνα λ, ρ λέγονται **ὕγρά**, ἢ **γλωσσικά**, καί προφέρονται μέ τή γλώσσα.

5) μάνα, νομός. Τά σύμφωνα μ, ν λέγονται **ρινικά**, γιατί προφέρονται μέ τή μύτη, πού οἱ ἀρχαῖοι τήν ἔλεγαν ρίνα (λ.χ. *γιατρός ρινολόγος*).

6) σωρός, ζιζάνιο, τσακίζω, τζάμι. Τά σύμφωνα σ, ζ, τσ, τζ λέγονται **συριστικά** ἢ **διπλοδοντικά**, γιατί, ὅταν προφέρονται ἀκούγεται ἕνας ἦχος σάν σφύριγμα ἀνάμεσα ἀπό τὰ δόντια.

7) ξέρω, ψάρι. Τά σύμφωνα ξ, ψ λέγονται **διπλά**, γιατί τό καθένα παριστάνει δύο φθόγγους : κσ = ξ, πσ = ψ.

Λοιπόν ἀπό τὰ σύμφωνα ἔχουμε :

1. χειλικά

2. λαρυγγικά

3. ὀδοντικά

π, β, φ, μπ,

κ, γ, χ, γκ,

τ, δ, θ, ντ,

4. ὕγρά

5. ρινικά

6. συριστικά

7. διπλά

ἢ γλωσσικά

ἢ διπλοδοντικά

λ, ρ,

μ, ν,

σ, ζ, τσ, τζ,

ξ, ψ.

ΑΣΚΗΣΗ 12.— Βάλε τό κατάλληλο σύμφωνο άπλό ή δίψηφο, μπροστά άπό τά παρακάτω γράμματα, για νά σχηματίσεις λέξεις :

-ωμί	-οφός	-έφτω	-αρτί	-έλω	-ρέπομαι
-υρί	-ικρός	-ρέχω	-ορός	-ρύβω	-αούλο
-ερό	-αμηλός	-ωνάζω	-άτι	-ράφω	-ρεμίζω
-ήλο	-υχερός	-ορεύω	-ουμί	-ελῶ	-εκούρι

ΑΣΚΗΣΗ 13.— Τί είδους σύμφωνο είναι τό καθένα άπ' αυτά πού έβαλες, για νά σχηματίσεις τίς παραπάνω λέξεις ; (δηλαδή : είναι χειλικό, λαρυγγικό ; κτλ.)

Δίφθογγοι

νεράιδα	χάιδι	κελαηδῶ
	κορόιδο	βόηθα

Στίς λέξεις αυτές δύο φωνήεντα α-ι, ο-ι, α-η, ο-η προφέρονται μέ μιά φωνή. Αυτά τά δύο φωνήεντα πού προφέρονται μαζί λέγονται **δίφθογγοι**.

Οί δίφθογγοι αυτοί λέγονται **κύριοι δίφθογγοι**, για νά ξεχωρίζουν άπό τούς άλλους, πού θά δοῦμε άμέσως παρακάτω.

Καταχρηστικοί δίφθογγοι

πιάνω	του̃ παιδιοῦ	όποιος	ό άδειος	τό γυαλί
ή γιαγιά	των̃ παιδιοῶν	όποιοι	του̃ άδειου	δυό δυό
ό ίδιος	τούς ίδιους	όποιους	τούς άδειους	ή δουλειά

Στή λέξη πιάνω τά δύο φωνήεντα ι-α προφέρονται μέ μιά φωνή : π-ιά-νω. Τό ίδιο καί στίς άλλες λέξεις τά φωνήεντα ιο, ιου, ιω, οιο, οιοι, οιοι, ειο, ειοι, να, νο (ό ἱ-δ-ιο-ς, του̃ π-αι-δ-ιοῦ κτλ).

Αυτά λέγονται **καταχρηστικοί δίφθογγοι**.

“Όπως βλέπουμε οί καταχρηστικοί δίφθογγοί ἀρχίζουν ἀπό ι (ἢ ἀπό φωνήεντα πού προφέρονται ὅπως τό ι).

ΑΣΚΗΣΗ 14.— **Παροιμίες.** Δυό γάιδαροι μαλώνανε σέ ξένο ἀχυρώνα.— Χωρίς κατάρτια καί πανιά, ‘Αι - Νικόλα, βόθητα μας.— “Όποιος φυλάει τά ρούχα του, ἔχει τά μισά.— “Άλλαξε ὁ Μανολιός κι ἔβαλε τά ρούχα του ἀλλιῶς.— Κολιός καί κολιός ἀπό τό ἴδιο βαρέλι.
(Νά βρεῖς ποιό νόημα ἔχει καθεμιά ἀπό τίς παροιμίες αὐτές.)

ΑΣΚΗΣΗ 15.— Βάλε μιὰ γραμμὴ κάτω ἀπό τούς κύριους διφθόγγους καί δύο γραμμούλες κάτω ἀπό τούς καταχρηστικούς στίς λέξεις πού ἔχουν οί παραπάνω παροιμίες.

Δύο ὅμοια σύμφωνα

Σάββατο	γράμμα	θάρος
ἐκκλησία	γεννῶ	θάλασσα
Ἑλλάδα	ἵππικό	Ἀττική
	φύλλο	γλώσσα

Σέ μερικές λέξεις γράφουμε **δύο ὅμοια σύμφωνα**, πού προφέρονται σάν ἓνα.

ΑΣΚΗΣΗ 16.— **Φράσεις γιά ὀρθογραφία :** Πολλοί ἄνθρωποι· πολλή βροχή· πολλά παιδιά· πολὺς κόσμος· πολύ κακό. Ἑλλάδα, Ἑλληνας, Ἑλληνες, Ἑλληνισμός. Γαλλία, γαλλικός. Τό κόκκινο τριαντάφυλλο. Τό μάθημα εἶναι γραμμένο. Τρία ἐπὶ τρία κάνουν ἐννιά. Ὁ Λυκαβηττός, ὁ Ὑμηττός. Ὅλος ὁ κόσμος· ἄλλος ἄνθρωπος.

Ἐρωτήσεις

1) Πόσα καί ποιὰ εἶναι τά *δίψηφα φωνήεντα* ; — 2) Πῶς προφέρεται τό *καθένα* ; — 3) Πόσα καί ποιὰ εἶναι τά *δίψηφα σύμφωνα* ; 4) Ποιὰ σύμφωνα λέγονται *χειρικά*, *λαρυγγικά*, *ὀδοντικά*, *ὕγρα*, *ρινικά*, *συριστικά*, *διπλά* ; — 5) Γιατί τό κάθε εἶδος ἀπ’ αὐτά ὀνομάζεται ἔτσι ; — 6) Πότε δύο φωνήεντα λέγονται *δίφθογγοί* ; — 7) Ποιοί *δίφθογγοί* λέγονται *καταχρηστικοί* ; — 8) Πῶς προφέρονται *δύο ὅμοια σύμφωνα* σέ μιὰ λέξη ;

ΣΥΛΛΑΒΕΣ - ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΣ

Ἡ συλλαβή

φῶς ὄ - χι ἄ - κού - ω πο - δή - λα - το
νοῦς ναύ - της εὔ - χο - μαι μα - θή - μα - τα
ὄ, ἦ, τό εἰ - μαι ναυ - τι - κός ἦ - λιο - κα - μέ - νος

Ἡ λέξη φῶς ἀκούγεται μ' ἓνα μονο ἄνοιγμα τοῦ στόματος· δηλαδή ἔχει μιὰ **συλλαβή**.

Ἡ λέξη ὄχι ἔχει δύο κομμάτια . ὄ - χι· δηλαδή ἔχει δύο **συλλαβές**.

Ἡ λέξη ἀκούω ἔχει τρία κομμάτια : ἄ - κού - ω· δηλαδή ἔχει τρεῖς **συλλαβές**.

Ἡ λέξη ποδήλατο ἔχει τέσσερα κομμάτια : πο - δή - λα - το· δηλαδή ἔχει τέσσερις **συλλαβές**.

1) Ἡ λέξη πού ἔχει μιὰ συλλαβή λέγεται **μονοσύλλαβη** : νοῦς.

2) Ἡ λέξη πού ἔχει δύο συλλαβές λέγεται **δισύλλαβη** : ναύ - της.

3) Ἡ λέξη πού ἔχει τρεῖς συλλαβές λέγεται **τρισύλλαβη** : εὔ - χο - μαι.

4) Ἡ λέξη πού ἔχει περισσότερες ἀπό τρεῖς συλλαβές λέγεται **πολυσύλλαβη** : μα - θή - μα - τα.

ΑΣΚΗΣΗ 17.— Γράψε 5 λέξεις μονοσύλλαβες, 5 δισύλλαβες, 5 τρισύλλαβες καί 5 πολυσύλλαβες.

Λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα

μα - θη - τής

μα = προπαραλήγουσα

θη = παραλήγουσα

τής = λήγουσα

1) 'Η τελευταία συλλαβή σέ μιιά λέξη λέγεται **λήγουσα**.

2) 'Η συλλαβή πού εἶναι πρίν ἀπό τή λήγουσα λέγεται **παραλήγουσα**.

3) 'Η συλλαβή πού εἶναι πρίν ἀπό τήν παραλήγουσα λέγεται **προπαραλήγουσα**.

ΑΣΚΗΣΗ 18.— Γράψε 10 λέξεις τρισύλλαβες ἢ πολυσύλλαβες. Νά βρεῖς στίς λέξεις αὐτές ποιά εἶναι ἡ λήγουσα, ποιά εἶναι ἡ παραλήγουσα καί ποιά εἶναι ἡ προπαραλήγουσα.

Συλλαβισμός

ῥ-χι

δί-και-ος

πε-ρι-μέ-νω

'Η λέξη ῥχι χωρίζεται σέ δύο συλλαβές : ῥ-χι. 'Η λέξη δίκαιος χωρίζεται σέ τρεῖς συλλαβές : δί-και-ος. 'Η λέξη περιμένω χωρίζεται σέ τέσσερις : πε-ρι-μέ-νω.

Τό χώρισμα μιᾶς λέξης σέ συλλαβές λέγεται **συλλαβισμός**.

Κανόνες τοῦ συλλαβισμοῦ

εἰ - μαι, ναύ - της, πιά - νω, ἀη - δό - νι

1 2 1 2 1 2 1 2 3

δου - λειά, χái - δε - μα, γαῑ - τα - νά - κι.

1 2 1 2 3 1 2 3 4

1. Δύο φωνήεντα πού προφέρονται μαζί, συλλαβίζονται μαζί.

Τά δύο φωνήεντα αὐτά εἶναι ἡ δίψηφα φωνήεντα ἢ δίφθογγοι κύριοι ἢ δίφθογγοι καταχρηστικοί.

Λοιπόν : τά δίψηφα φωνήεντα αι, ει, οι, νι, ου, αυ, ευ καί οἱ δίφθογγοι γενικά αη, αἰ, εἰ, οη, οἰ - ιά, ειά, ιοῦ, κτλ. δέ χωρίζονται στό συλλαβισμό.

2. ἔ - χω, εἰ - μαι, θέ - λω, μα - θη - τής.
Ἐνα σύμφωνο ἀνάμεσα σέ δύο φωνήεντα συλλαβίζεται μέ τό δεύτερο φωνῆεν.

3. λά - σπη (σπαθί, σπέρνω, σπίθα)
ἄ - κρη (κρύβω, κράτος, κρινώ)
στά - χτη (χτύπος, χτένι, χταπόδι)
ὄρ - μή, ἔρ - χομαι, τόλ - μη, ἄν -θος)

Δύο σύμφωνα ἀνάμεσα σέ δύο φωνήεντα συλλαβίζονται μαζί μέ τό ἀκόλουθο φωνῆεν, ἂν ἀρχίζει λέξη ἑλληνική ἀπ' αὐτά. Ἀλλιῶς χωρίζονται.

4. ἄ - στρο (στρώνω),
σφυ - ρί - χτρα (χτένι)
ἄν - θρωπος (θράκα)
- Τρία σύμφωνα ἀνάμεσα σέ δύο φωνήεντα συλλαβίζονται μέ τό ἀκόλουθο φωνῆεν, ὅταν ἀρχίζει ἑλληνική λέξη ἀπό αὐτά ἢ ἀπό τά δύο πρῶτα. Ἀλλιῶς χωρίζονται, καί τό πρῶτο σύμφωνο πάει μέ τό προηγούμενο φωνῆεν, τά ἄλλα μέ τό ἀκόλουθο.

5. ἄλ - λος, θάρ - ρος, θά - λασ - σα.
Δύο ὅμοια σύμφωνα μέσα στή λέξη πάντα συλλαβίζονται χωριστά.

ΑΣΚΗΣΗ 19.— Χώρισε σέ συλλαβές τίς ακόλουθες λέξεις : τρέ-
χω, ὦρα, φέρνω, ναυτικός, εἴμαστε, ἐλπίδα, αὔριο, ἔμοιασε, φεύγω,
λίμνη, συννεφιάζω, σφυρίχτρα, ξύστρα, ἑλληνικός, γραμμένος, ἄ-
γραφος, Γιώργος, γαϊδουράκι, ἀκρογιαλιά, πατριώτης, ἄσπρος,
κόκκινος.

Συλλαβές βραχύχρονες καί μακρόχρονες

φέ - ρε, νε - ρό
ὀ λό - γος, οἱ λό - γοι
λέ - γο - μαι, λέ - γε - ται

Στίς λέξεις αὐτές ὅλες οἱ συλ-
λαβές ἔχουν βραχύχρονο φω-
νῆεν· δηλαδή εἶναι **συλλαβές
βραχύχρονες**.

Τούς κή-πους, τῶν κή-πων
ναύ - τῆς, ση - μεί - ω - ση
τούς τοί - χους, παί - ζω

Στίς λέξεις αὐτές ὅλες οἱ συλ-
λαβές ἔχουν μακρόχρονο φω-
νῆεν· δηλαδή εἶναι **συλλαβές
μακρόχρονες**.

1. Οἱ συλλαβές πού ἔχουν βραχύχρονο φωνῆεν λέγον-
ται **βραχύχρονες**.

2. Οἱ συλλαβές πού ἔχουν μακρόχρονο φωνῆεν λέγον-
ται **μακρόχρονες**.

ΑΣΚΗΣΗ 20.— Ἀντίγραψε τούς ακόλουθους στίχους μέ χωρι-
σμένες τίς συλλαβές τῶν λέξεων :

Ὅ,τι δουλειά κι ἄν κάνετε,
μέ προσοχή ἐργάζεστε.
Τήν ὦρα σας μή χάνετε,
μά καί ποτέ μή βιάζεστε.

Νά σκέφτεστε, νά κρίνετε
καί τότε μή σᾶς μέλει :
ἀγάλια ἀγάλια γίνεται
ἡ ἀγουρίδα μέλι.

ΑΣΚΗΣΗ 21.— Στίς λέξεις τῶν στίχων αὐτῶν βάλε κάτω ἀπό
τίς μακρόχρονες συλλαβές μιά γραμμή τέτοια — καί κάτω ἀπό τίς
βραχύχρονες ἓνα σημάδι τέτοιο ˘. Κάτω ἀπό τίς συλλαβές πού
ἔχουν δίχρονο μή βάλεις κανένα σημάδι.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται μονοσύλλαβες, δισύλλαβες, τρισύλλαβες, πολυσύλλαβες ; - 2) Ποιά συλλαβή σέ μιὰ λέξη λέγεται λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα ; - 3) Ποιές συλλαβές λέγονται βραχύχρονες καί ποιές μακρόχρονες ;

ΤΟΝΟΙ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΑ

Ὁ τόνος

γέρος

θόλος

μάθημα

γερός

θολός

μαθήματα

Σέ κάθε λέξη πού ἔχει δύο ἢ περισσότερες συλλαβές μία συλλαβή προφέρεται πιό δυνατά ἀπό τίς ἄλλες.

Ἐπάνω στό φωνῆεν τῆς συλλαβῆς αὐτῆς, πού προφέρεται πιό δυνατά, βάζουμε ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **τόνος**.

Τόνο παίρνουν καί οἱ περισσότερες μονοσύλλαβες λέξεις : θά τοῦ τό πῶ.

Ὁ τόνος δέν πάει πιό πάνω ἀπό τήν προπαραλήγουσα.

Ὁξεῖα καί περισπωμένη

θέλω νά γελῶ

τρέχω νά ζεσταθῶ

Οἱ τόνοι εἶναι δύο : ἡ ὀξεῖα (´) καί ἡ περισπωμένη (~).

Ποῦ βάζουμε τόν τόνο

θέλω, στόλος, κῆπος, θήκη

σημαία, σημαῖες, ναύτης, ναῦτες.

1. Ὄταν ἡ συλλαβή πού τονίζεται ἔχει δίψηφο φωνῆεν (αι, ει, οι, ου, υι, αυ, ευ), ὁ τόνος σημειώνεται στό δεύτερο φωνῆεν.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

2. Σέ λέξη πού γράφεται ὅλη μέ κεφαλαῖα δέ βάζουμε τόνο.

Κανόνες τοῦ τονισμοῦ

1. δώδεκα θάλασσα ποδήλατο
Ἡ προπαραλήγουσα παίρνει πάντα ὀξεῖα.

2. τρέχω λόγος βουνό
Ἡ βραχύχρονη συλλαβή παίρνει πάντα ὀξεῖα.

3. κρῶνω θήκη χαιτή θερμαίνω
Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη.

4. μῆλο δῶρο ναῦτες σημαῖες
Ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχύχρονη. Δέν ἀκολουθοῦν τόν κανόνα τό ὄστε, οὔτε, μήτε, εἴτε, εἶθε.

5. τοῖχοι ὄμοι θυμοῦμαι θυμοῦνται
τό *αι* καί τό *οι* στό τέλος τῶν λέξεων εἶναι βραχύχρονα.

6. χτυπῶ, ἀγαπῶ, προχωρῶ
Τά ρήματα πού τονίζονται στή λήγουσα παίρνουν περισπωμένη.

Ἄτονες λέξεις

ὁ μαθητής, ἡ μαθήτρια, οἱ ἄνθρωποι

οἱ γυναῖκες, ὑπηρετεῖ ὡς καθηγητής.

Οἱ λέξεις ὁ, ἡ, οἱ, ὡς δέν παίρνουν τόνο. Εἶναι λέξεις

ἄτονες.

ΑΣΚΗΣΗ 22.— Βάλε τόν τόνο πού πρέπει στίς ἀκόλουθες λέξεις :

Ὁ κηπος εἶναι ὠραιος. Τα ἄνθη του κηπου εὐωδιαζουν. Ἐπανω στα δεντρα βλεπω πολλες φωλιες. Αὐτες τις ἔχουν χτισει τα πουλια. Μεσα ἐκει τωρα κοιμουνται τα πουλακια. Το βουνο ἀπεναντι ἔχει ἀκομη λιγα χιονια. Ἡ θαλασσα εἶναι ἡσυχη. Δεν ἔχει κυματα. Καὶ αὐτοι οἱ κηποι εἶναι ὠραιοι. Τα παιδια παιζουν.

Τό πνεῦμα

ἀνθίζω, ὁδηγός

Ἄθηνᾶ, Ἐρομῆς

Κάθε λέξη πού ἀρχίζει ἀπό φωνῆεν παίρνει ἐπάνω σ' αὐτό ἓνα σημαδάκι, πού λέγεται **πνεῦμα**.

Τά πνεύματα εἶναι δύο : ἡ **ψιλή** (΄) καὶ ἡ **δασεία** (΄).

Ποῦ βάζουμε πνεῦμα

ἐγώ, ἐκεῖνος, ἀμάξι, ἐνώνω,
αὐτός, οὐρανός, εὐκαιρία

1.

Ὅταν ἡ λέξη ἀρχίζει ἀπό δίψηφο φωνῆεν, τό πνεῦμα σημειώνεται ἐπάνω στό δεύτερο φωνῆεν .

ἔφερα, ἄμαξα, ἥλιος
ᾧμος, εἶδα, αἶμα

2.

Ὅταν τό πνεῦμα καί ὁ τόνος βρίσκονται στήν ἴδια συλλαβή, τότε ἡ ὀξεῖα σημειώνεται ἔπειτα ἀπό τό πνεῦμα, καί ἡ περισπωμένη ἐπάνω ἀπό τό πνεῦμα.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ
ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

3. Σέ λέξη που γράφεται μέ κεφαλαία δέ βάζουμε πνεύμα (όπως δέ βάζουμε καί τόνο).

Ποιές λέξεις παίρνουν δασεία

1. *ύγρασία, ύπνος, ύστερα*
Τό υ στήν αρχή τῶν λέξεων παίρνει δασεία.

2. *ὁ ἄνθρωπος, ἡ γυναίκα, οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἐπιθεωρητής*
Οἱ ἄτονες λέξεις *ὁ, ἡ, οἱ, ὡς* παίρνουν δασεία.

3. *ἕνας ἄνθρωπος, ἕξι παιδιά, ἑφτά κιλά*
Οἱ ἀριθμοί *ἕνας, ἕξι, ἑφτά, ἕντεκα, ἑκατό* παίρνουν δασεία καί ὅσες γίνονται ἀπό αὐτές.

4. Δασεία παίρνουν καί μερικές ἄλλες λέξεις. Πιό συχνές εἶναι : *ἄγιος, αἶμα, ἀλάτι, ἀλώνι, ἄλωση, ἄμα, ἀμάξι, ἄμαρτία, ἀπαλός, ἀπλός, ἀρπάζω, ἔβδομος, Ἐβραῖος, ἔδρα, Ἐλένη, ἔλικας, Ἐλλη, Ἐλληνας, ἐνώνω, ἔτοιμος, ἡλικία, ἥλιος, ἡμέρα, ἡμερος, Ἡρα, Ἡρακλῆς, ἦρωας, ἦσυχος, Ἡφαιστος, ἰδρώτας, ἱερός, ἱκανός, ἰππικό, ἱστορία, ὀδηγός, ὀδός, ὀλόκληρος, ὀλος, ὀμάδα, ὀμαλός, Ὀμηρος, ὀμοιος, ὀμως, ὀπλο, ὀποιος, ὀποτε, ὀπου, ὀπως, ὀρίζω, ὀρμή, ὀσος, ὀταν, ὀτι, ὀρα, ὀραῖος, ὀριμος.*

ΑΣΚΗΣΗ 23.— Βάλε τόν τόνο και τό πνεῦμα πού πρέπει στίς ακόλουθες λέξεις : Ὅποιος γυρευει τα πολλά χανει και τα λιγα. Ὁ ηλιος ειναι πολυ ευεργετικος στους ανθρωπους. Η Ελλάδα εχει ενδοξη ιστορια. Ὅλοι οι ανθρωποι θαυμαζουν την Ελλάδα. Ὁ Ηρακλης ηταν αρχαιος ηρωας. Ενα και εξι κανουν επτα. Το αμαξι ειναι ετοιμο. Ὅμοιος τον ομοιο αγαπα. Ὅποτε θελεις ελα. Ὅπως στρωσεις θα κοιμηθεις. Το αιμα νερο δε γινεται. Ὅ ορκος ειναι ιερος. Μη χανεις τις ωρες σου αδικα.

Ἐρωτήσεις

- 1) Ποιά συλλαβή παίρνει τόνο ; — 2) Πόσοι και ποιοί είναι οί τόνοι ; — 3) Ὃταν ἡ συλλαβή ἔχει δίψηφο φωνῆεν, πού σημειώνεται ὁ τόνος ; — 4) Τί τόνο παίρνει ἡ προπαραλήγουσα ; — 5) Τί τόνο παίρνει ἡ βραχύχρονη συλλαβή ; — 6) Πότε παίρνει ὄξεια ἡ παραλήγουσα και πότε παίρνει περισπωμένη ; — 7) Τό και τό οί στό τέλος τῶν λέξεων εἶναι μακρόχρονα ἡ βραχύχρονα ; — 8) Ποιές εἶναι οί ἄτονες λέξεις ; — 9) Τί λέγεται *πνεῦμα* ; — 10) Ὃταν ἡ λέξη ἀρχίζει ἀπό δίψηφο φωνῆεν, πού βάζουμε τό πνεῦμα ; — 11) Πῶς σημειώνεται ὁ τόνος και τό πνεῦμα, ὅταν βρίσκονται στήν ἴδια συλλαβή ; — 12) Ποιές λέξεις παίρνουν δασεία ;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

(ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΙΞΗΣ)

Τελεία και κόμμα

Ἡ σημαία

Πάντα κι ὅπου σ' ἀντικρίζω,
μέ λαχτάρα σταματῶ
καί περήφανα δακρῦζω,
ταπεινά σέ χαιρετῶ.

Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχή
καί μαζί σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδος ἡ ψυχή.

Ὃταν τελειώνει μιά φράση μ' ἓνα ὀλόκληρο νόημα, βάζουμε ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **τελεία** (.). Ἐκεῖ σταματᾷ λίγο ἡ φωνή μας. Στήν παρακάτω φράση ἔπειτα ἀπό

τήν τελεία ή πρώτη λέξη γράφεται μέ τό άρχικό γράμμα κεφαλαίο. Επίσης μέ κεφαλαίο τό άρχικό γράμμα γράφεται καί ή πρώτη λέξη, όταν άρχίζουμε νά γράφουμε.

Όπου τελειώνει μιά μικρότερη φράση, βάζουμε ένα σημαδάκι πού λέγεται **κόμμα (,)**.

Προσέξτε στό παραπάνω ποίημα γιά τή σημαία πού σημειώνεται τελεία καί κόμμα.

ΑΣΚΗΣΗ 24.— Νά βρεΐς στό σημερινό μάθημα του άναγνωστικού σου πού σημειώνονται τελείες καί κόμματα.

Έρωτηματικό

Γιατί βιάστηκες ν' άνθισεις
μυγδαλιά λευκοντυμένη ;

Όταν ρωτούμε κάτι, βάζουμε στό τέλος ένα σημαδάκι πού λέγεται **έρωτηματικό (;)**.

Θαυμαστικό

Τί ζωή εύτυχισμένη ! Τί ώραία μέρα !

Όταν μιά φράση φανερώνει θαυμασμό, βάζουμε στό τέλος της ένα σημαδάκι πού λέγεται **θαυμαστικό (!)**.

ΑΣΚΗΣΗ 25.— Γράψε τρεις φράσεις δικές σου πού νά θέλουν έρωτηματικό καί τρεις πού νά θέλουν θαυμαστικό.

Παρένθεση

Μεθαύριο (δηλαδή τήν Κυριακή) θά έρθω.

Μέσα σέ παρένθεση () κλείνουμε μιά λέξη ή μιά φράση πού έξηγεΐ ή συμπληρώνει τά λεγόμενα.

Διαλυτικά

παιδάκια - παιδάκια

χαιδεύω, θεικός, έμποροϋπάλληλος, ξεϋφάινω

"Όταν ύστερα από τό α, ε, ο, υ ύπάρχει ι ή υ καί θέ-
λουμε νά τά προφέρουμε χωριστά, σημειώνουμε πάνω από
τό ι καί τό υ δύο τελείες (··), πού λέγονται **διαλυτικά**.

ΑΣΚΗΣΗ 26. — Βάλε διαλυτικά, όπου πρέπει : Δέν ξέρει νά μοι-
ράσει δύο γαιδουριών άχυρα.— Μεγάλωσε τό γαιδουράκι καί μί-
κρυνε τό σαμαράκι.— "Όταν διψά ή αύλή σου γιά νερό, παρέξω μήν
τό χύσεις.— Μήν κοροιδεύεις, γιά νά μή σέ κοροιδεύουν. "Όταν ανά-
ψει ή πυρκαιά, δύσκολα τή σβήνεις.— Ύφαινεις, ξευφαινεις καί τε-
λειωμό δέν έχεις.

Έκθλιψη. Απόστροφος

1) από έδω = άπ' έδω		τό όρφανό = τ' όρφανό
νά άκοϋς = ν' άκοϋς		θά άργήσεις = θ' άργήσεις
μέ εκείνον = μ' εκείνον		μέ αυτόν = μ' αυτόν

Πολλές φορές ένα τελικό φωνήεν σέ μιά λέξη φεύγει
μπροστά από τό φωνήεν τής άκόλουθης. Τότε λέμε ότι γί-
νεται **έκθλιψη**.

Στή θέση του φωνήεντος πού φεύγει βάζουμε ένα ση-
μαδάκι πού λέγεται **άπόστροφος**.

2) καί έγώ = κι έγώ, καί αυτός = κι αυτός

Ή λέξη καί μπροστά από φωνήεν μερικές φορές γίνεται
κι πού γράφεται χωρίς άπόστροφο.

ΑΣΚΗΣΗ 27.— Κάμε τήν έκθλιψη καί βάλε τήν άπόστροφο, όπου
πρέπει στίς άκόλουθες λέξεις : Φύγε από έδω. Τί σέ έπιασε ; Άπό
έκει. Ύστερα από εκείνον. Σέ ένα δέντρο. Έγώ καί αυτός. Πήγαινε
καί έλα.

Ἑρωτήσεις

- 1) Πότε βάζουμε *τελεία*, *κόμμα*, *ερωτηματικό*, *θαυμαστικό*, *παρόνεση*;— 2) Πότε βάζουμε *διαλυτικά*;— 3) Πότε γίνεται *εκθλιση*;— 4) Τι λέγεται *ἀπόστροφος*;— 5) Ἡ λέξη *καί* μπροστά ἀπό φωνήεν πῶς γίνεται κάποτε;

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΙΤΕΣ ΚΑΙ ΑΚΛΙΤΕΣ ΘΕΜΑ - ΚΑΤΑΛΗΞΗ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Κλιτές καὶ ἄκλιτες λέξεις

Τό παιδί τρέχει ἐδῶ καί ἐκεῖ

Τά παιδιά τρέχουν ἐδῶ καί ἐκεῖ

Ἐσύ τρέχεις ἐδῶ καί ἐκεῖ

Ἐσεῖς τρέχετε ἐδῶ καί ἐκεῖ.

1. Πολλές λέξεις δέν ἔχουν πάντα τήν ἴδια μορφή, ἀλλά ἀλλάζουν στό τέλος τους, δηλαδή *κλίνονται*: τό παιδί, τοῦ παιδιοῦ, τά παιδιά, τρέχω, τρέχεις, τρέχει, τρέχετε κτλ. Αὐτές οἱ λέξεις λέγονται **κλιτές**.

2. Μερικές λέξεις ὁμως μένουν πάντα μέ τήν ἴδια μορφή, δηλαδή δέν *κλίνονται*: ἐδῶ καί ἐκεῖ κτλ. Αὐτές λέγονται **ἄκλιτες**.

Θέμα καί κατάληξη

τρέχ - ω	ἡ ἐλπίδ - α	ὁ ἀνθρωπ - ος
τρέχ - εις	τῆς ἐλπίδ - ας	τοῦ ἀνθρώπ - ου
τρέχ - ει	τήν ἐλπίδ - α	τόν ἀνθρωπ - ο

Ἔτσι ὡς βλέπουμε στά παραδείγματα αὐτά, οἱ κλιτές λέξεις ἔχουν δύο κομμάτια: τό πρῶτο κομμάτι στήν ἀρχή, πού μένει πάντα τό ἴδιο, καί τό δεύτερο κομμάτι πρὸς τό τέλος, πού ἀλλάζει. Τό πρῶτο κομμάτι, πού δέν ἀλλάζει,

λέγεται **θέμα**. Τό δεύτερο κομμάτι, πού ἀλλάζει, λέγεται **κατάληξη**.

Ἔτσι ἡ λέξη *τρέχ - ω* ἔχει θέμα *τρεχ -* καί κατάληξη *- ω*. Ἡ λέξη *ἐλπίδ - α* ἔχει θέμα *ἐλπιδ -* καί κατάληξη *- α*.

Χαρακτήρας

Θέμα	Χαρακτήρας
γράφ - ω = γραφ -	φ
πίνακ - ας = πινακ -	κ
ἦρω - ας = ἦρω -	ω

Στίς κλιτές λέξεις ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρας**.

Ἔτσι ἡ λέξη *γράφω*, ἔχει θέμα *γραφ -* καί χαρακτήρα *φ*. Ἡ λέξη *πίνακας* ἔχει θέμα *πινακ -* καί χαρακτήρα *κ*. Καί ἡ λέξη *ἦρωας* ἔχει θέμα *ἦρω -* καί χαρακτήρα *ω*.

Χαρακτήρας μπορεῖ νά εἶναι καί δίψηφο φωνῆεν : *παι - δεύω* (ἔχει θέμα *παιδευ -* καί χαρακτήρα *ευ*), *ἀκούω* (ἔχει θέμα *ἀκον -* καί χαρακτήρα *ου*).

ΑΣΚΗΣΗ 28.— Κάτω ἀπό τίς κλιτές λέξεις βάλτε μιά γραμμοῦλα καί κάτω ἀπό τίς ἀκλιτες βάλτε δύο γραμμοῦλες :

Χελώνα βρέθηκε σέ ἀμάξι

καί ἔτσι τῆς ἦρθε νά φωνάξει :

Τί χάρη, ἀλήθεια, πού τήν ἔχω,

σάν ἐλαφάκι τώρα τρέχω.

ΑΣΚΗΣΗ 29.— Στίς παρακάτω λέξεις νά βρεῖς ποῖο εἶναι τό θέμα, ποιά εἶναι ἡ κατάληξη καί ποιός εἶναι ὁ χαρακτήρας :

Πατρίδα, σταφίδα, ἔχω, παίζω, ὠραῖος, ἀνθρωπος, φεύγω, πλέκω, ἀκούω, παιδεύω, δροσιζω, κρύβω, γράφω, κλαίω, πατέρας, φύλακας, φταίω, δρόμος, μαγεύω.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται κλιτές καί ποιές ἀκλιτές;— 2) Στίς κλιτές λέξεις ποιο μέρος λέγεται θέμα καί ποιο λέγεται κατάληξη;— 3) Τί λέγεται χαρακτηρισ ;

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ - ΕΙΔΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Ποιές λέξεις λέγονται οὐσιαστικά

Πρόσωπα	Ζῶα	Πράγμα- τα	Ἐνέρ- γεια	Κατά- σταση	Ἰδιότητα
ἄνθρωπος	σκύλος	φράχτης	πήδημα	λύπη	ἀνδρεία
γυναίκα	γάτα	θάλασσα	τρέξιμο	χαρά	κακία
παιδί	πρόβατο	τραπέζι	ὄργωμα	πείνα	καλοσύνη

Οἱ λέξεις πού φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα, πράγματα, ἐνέργεια, κατάσταση ἢ ιδιότητα λέγονται ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἀπλῶς οὐσιαστικά.

ΑΣΚΗΣΗ 30.— Γράψε χωριστά τά ἀκόλουθα οὐσιαστικά πού φανερώνουν πρόσωπο ἢ ζῶο ἢ πράγμα : μητέρα, τραπέζι, ποταμός, λύκος, πατέρας, ποτήρι, Νίκος, γάτα, ἀνάκτορο, σύννεφο, ἀδερφός, μαθήτρια, ἀλεπού, σπίτι, μηλιά, ἀμπέλι, ἐλάφι.

Οὐσιαστικά κύρια καί κοινά

1. Κύρια οὐσιαστικά

Νίκος, Γιώργος, Μαρία
Βουκεφάλας, Κέρβερος
Πηνεϊός, Ὀλυμπος
Ἑλλάδα, Κέρκυρα

2. Κοινά οὐσιαστικά

ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί
ζῶο, ἄλογο, σκύλος, γάτα
ποταμός, λίμνη, βουνό, χώρα,
πόλη

Τά οὐσιαστικά πού φανερώνουν ἓνα ὀρισμένο πρόσωπο ζῶο ἢ πράγμα λέγονται **κύρια ὀνόματα**.

Τά ἄλλα οὐσιαστικά λέγονται **κοινά**.

Ποιά είναι κύρια ονόματα

Τά κύρια ονόματα είναι :

1) *Νίκος, Γιώργος, Μαρία* κτλ., δηλαδή τά **βαφτιστικά**.

2) *Θεοδωρόπουλος, Πετρίδης, Κανάρης* κτλ., δηλ. τά **οικογενειακά**.

3) *Βουκεφάλας* (πού λεγόταν τό ἄλογο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου), *Πιστός* (πού εἶναι ὄνομα σκύλου) κτλ., δηλ. **ὀνόματα ὀρισμένων ζώων**.

4) *Ἑλλάδα, Ἀθήνα, Ὀλυμπος, Πηνειός, Σαρωνικός* κτλ. δηλ. τά **γεωγραφικά ὀνόματα** (πού ἔχουν οἱ χῶρες, οἱ πόλεις, τά βουνά, οἱ ποταμοί, οἱ λίμνες, οἱ κόλποι καί ἄλλες τοποθεσίες).

5) *Γενάρης, Φλεβάρης, Μάρτης* κτλ. — *Κυριακή, Δευτέρα, Τρίτη* κτλ. — *Χριστούγεννα, Θεοφάνεια, Πάσχα* κτλ., δηλ. **τά ὀνόματα τῶν μηνῶν, τῶν ἡμερῶν καί τῶν γιορτῶν**.

Ἔτσι, ὅλα αὐτά τά κύρια ὀνόματα γράφονται μέ **κεφαλαῖο** τό ἀρχικό γράμμα.

Μέ **κεφαλαῖο** γράφονται καί τά ὀνόματα *Ἕλληνας, Γάλλος, Ἀγγλος, Ἀθηναῖος, Κερκυραῖος* κτλ., δηλαδή τά ὀνόματα πού φανερώνουν τούς κατοίκους ἑνός τόπου (ἔθνικά).

ΑΣΚΗΣΗ 31.— Γράψε 15 κύρια ὀνόματα ἀπό διάφορα εἶδη.

ΑΣΚΗΣΗ 32.— Γράψε ἀπό 5 ὀνόματα κοινά (ἄχι κύρια) πού νά φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα καί πράγματα.

ΑΣΚΗΣΗ 33.— Λέξεις γιά ὀρθογραφία : βιβλίο, βοσκός, τετράδιο, ἄχλαδιά, ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί, πουλί, κυνηγός, κυνήγι ναύτης, ψάλτης, Εὐρώπη, Ἀσία, Ἀφρική, Αὐστραλία. (Νά βρεῖς τί εἶδους οὐσιαστικό εἶναι τό καθένα ἀπ' αὐτά).

Ουσιαστικά συγκεκριμένα και άφηρημένα

1. Συγκεκριμένα

στρατιώτης, μαθήτρια, παιδί,
πετεινός, ὄρνιθα, χελιδόνι,
λάκκος, πέτρα, λουλούδι

Τά ουσιαστικά αυτά φανερώ-
νουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πρά-
γματα, πού μπορούμε νά τά
καταλάβουμε μέ τίς αἰσθήσεις
μας (τά βλέπουμε, τά ἀκοῦμε,
τά γεύομαστε, τά ἐγγίζουμε,
τά ὀσφραινόμαστε).

Αὐτά τά ουσιαστικά λέγον-
ται **συγκεκριμένα**.

2. Ἀφηρημένα

ἐργασία, δουλειά, ὄργωμα,
γραψίμο, σκάψιμο, εὐγένεια,
ἐπιμέλεια, ἀμέλεια

Τά ουσιαστικά αυτά φανε-
ρώνουν μιά πράξη ἢ μιά ἰ-
διότητα. Αὐτά μπορούμε νά
τά καταλάβουμε μέ τό νοῦ
μας.

Αὐτά τά ουσιαστικά λέγον-
ται **άφηρημένα**.

ΑΣΚΗΣΗ 34.— Νά βρεῖς ἀπό τό ἀναγνωστικό σου 5 συγκε-
κριμένα καί 5 ἀφηρημένα ουσιαστικά.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται *οὐσιαστικά*;— 2) Ποιά λέγονται *κύρια ὀνόματα* καί
ποιά λέγονται *κοινά*;— 3) Πόσων εἰδῶν κύρια ὀνόματα ἔχουμε;— 4) Ποιά οὐ-
σιαστικά λέγονται *συγκεκριμένα* καί ποιά λέγονται *άφηρημένα*;

ΓΕΝΗ, ΑΡΙΘΜΟΙ ΚΑΙ ΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Τά τρία γένη

1. Ἀρσενικά

ὁ ἄνθρωπος

ὁ πατέρας

ὁ οὐρανός

2. Θηλυκά

ἡ γυναίκα

ἡ μητέρα

ἡ θάλασσα

3. Οὐδέτερα

τό βουνό

τό λουλούδι

τό τετράδιο

1. "Όσα ουσιαστικά παίρνουν μπροστά τή λεξούλα *ό* είναι **άρσενικά**.
2. "Όσα ουσιαστικά παίρνουν μπροστά τή λεξούλα *ή* είναι **θηλυκά**.
3. "Όσα ουσιαστικά παίρνουν μπροστά τή λεξούλα *τό* είναι **ουδέτερα**.

Λοιπόν λέμε ότι τά ουσιαστικά έχουν τρία **γένη** : *άρσενικό, θηλυκό* καί *ουδέτερο*.

ΑΣΚΗΣΗ 35.— Γράψε σέ τρείς στήλες χωριστά τά άρσενικά, τά θηλυκά καί τά ουδέτερα άπό τά άκόλουθα ουσιαστικά καί βάλε μπροστά τίς λεξούλες *ό, ή, τό*, όπως ταιριάζει στο καθένα :

σπίτι, δέντρο, στρατιώτης, Μαρία, φίλος, δασκάλα, άδερφή μαθήτρια, ναύτης, βασίλισσα, πατέρας, σημαία, Παύλος, δήμαρχος, ποταμός, ποτάμι, στρατός, μέτωπο, αϋτί, μύτη, κεφάλι, πόδι, ράχη, χέρι.

Οί δύο άριθμοί

1. Ένικός

ό άνθρωπος
ή γάτα
τό βουνό

2. Πληθυντικός

οί άνθρωποι
οί γάτες
τά βουνά

1. "Όταν λέμε *ό άνθρωπος, ή γάτα, τό βουνό* μιλούμε για έναν άνθρωπο, για μία γάτα, για ένα βουνό. δηλ. έχουμε **ένικό άριθμό**.

2. "Όταν λέμε *οί άνθρωποι, οί γάτες, τά βουνά* μιλούμε για πολλούς ανθρώπους, για πολλές γάτες, για πολλά βουνά δηλαδή έχουμε **πληθυντικό άριθμό**.

"Ωστε τά ουσιαστικά έχουν **δύο άριθμούς** :

1) **ένικό**, όταν μιλούμε για ένα πρόσωπο, ζωο ή πράγμα.

2) **πληθυντικό**, όταν μιλούμε για πολλά πρόσωπα, ζώα ή πράγματα.

ΑΣΚΗΣΗ 36.— Γράψε σε δύο στήλες χωριστά τὰ ουσιαστικά πού εἶναι στὸν ἐνικό καί στὸν πληθυντικό ἀριθμό :

ὁ δρόμος, οἱ μαθήτριες, οἱ δρόμοι, τὸ μάρμαρο, ἡ νίκη, τὸ τραπέζι, ἡ κιωλία, τὰ βιβλία, οἱ βελόνες, τὰ ρούχα, ὁ στρατηγός, οἱ ὑπουργοί, ἡ παραλία, τὰ πρόβατα, ὁ οὐρανός, οἱ δάσκαλοι, ὁ ψαράς, τὸ σχολεῖο, οἱ ψωμάδες, ἡ χώρα, οἱ θυγατέρες, τὸ στήθος.

Οἱ πτώσεις — ΑΡΘΡΑ ΑΤ

Ἐνικός

- 1) Ποιός ἔχει τὰ ψάρια ; — ὁ ψαράς (πτώση ὀνομαστική).
- 2) Ποιανοῦ εἶναι τὰ ψάρια ; — τοῦ ψαρά (πτώση γενική).
- 3) Ποιόν φωνάζεις ; — τὸν ψαρά (πτώση αἰτιατική).
- 4) Πῶς τὸν φωνάζεις ; — ἔ, ψαρά (πτώση κλητική).

Πληθυντικός

- 1) Ποιοί ἔχουν τὰ ψάρια ; — οἱ ψαράδες (πτώση ὀνομαστική).
- 2) Ποιῶν εἶναι τὰ ψάρια ; — τῶν ψαράδων (πτώση γενική).
- 3) Ποιούς φωνάζουμε ; — τοὺς ψαράδες (πτώση αἰτιατική).
- 4) Πῶς τοὺς φωνάζουμε ; — ἔ, ψαράδες (πτώση κλητική).

Δηλαδή τὰ ουσιαστικά σὲ κάθε ἀριθμὸ ἔχουν τέσσερις τύπους πού λέγονται **πτώσεις**.

Οἱ πτώσεις σὲ κάθε ἀριθμὸ εἶναι : 1) ὀνομαστική, 2) γενική, 3) αἰτιατική, καί 4) κλητική.

ΑΣΚΗΣΗ 37.— Στὶς παρακάτω φράσεις ποιά ουσιαστικά εἶναι σὲ πτώση ὀνομαστική καί ποιά σὲ πτώση γενική ;

Τὸ βιβλίο τοῦ δασκάλου. Ὁ διευθυντής τοῦ σχολεῖου. Ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ χαρά τοῦ πατέρα.

ΑΣΚΗΣΗ 38.— 1) Πώς λέγεται αυτός που πουλά γάλα ; — 2) Ἄκουω τή φωνή «γάλα, γάλα!». Ποιανού είναι αυτή ἡ φωνή ; 3) Βλέπω αυτόν που πουλά γάλα. Ποιόν βλέπω ; — 4) Ὅταν θέλω νά τόν φωνάξω, πώς λέω ;

(Μέ ποιιά πτώση ἀπαντᾷς σέ καθεμίαν ἀπ' αὐτές τίς 4 ἐρωτήσεις ;)

Ἐρωτήσεις

1) Πόσα καί ποιιά εἶναι τὰ γένη τῶν οὐσιαστικῶν ; — 2) Πόσοι καί ποιοί εἶναι οἱ ἀριθμοί ; — 3) Πόσες καί ποιές εἶναι οἱ πτώσεις σέ κάθε ἀριθμό ;

ΤΑ ΑΡΘΡΑ — Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ

Ποιές λέξεις λέγονται ἄρθρα

ἀρσενικό	θηλυκό	οὐδέτερο
ὁ πατέρας	ἡ μητέρα	τό παιδί

Εἶδαμε ὅτι οἱ μικρές λέξεις ὁ, ἡ, τό πηγαίνουν μπροστά ἀπό τὰ οὐσιαστικά καί δείχνουν τό γένος τους. Οἱ λεξοῦλες αὐτές λέγονται **ἄρθρα**.

Πώς κλίνονται τὰ ἄρθρα

Ἐνικός ἀριθμός

	ἀρσενικό	θηλυκό	οὐδέτερο
Ὄνομ.	ὁ ποταμός	ἡ ἄχλαδιά	τό βουνό
Γεν.	τοῦ ποταμοῦ	τῆς ἄχλαδιᾶς	τοῦ βουνοῦ
Αἰτ.	τόν ποταμό	τήν ἄχλαδιά	τό βουνό
Κλητ.	ποταμέ	ἄχλαδιά	βουνό

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	οἱ ποταμοί	οἱ ἄχλαδιές	τά βουνά
Γεν.	τῶν ποταμῶν	τῶν ἄχλαδιῶν	τῶν βουνῶν
Αἰτ.	τούς ποταμούς	τίς ἄχλαδιές	τά βουνά
Κλητ.	ποταμοί	ἄχλαδιές	βουνά

Τό τελικό ν στά ἄρθρα : τόν καί τήν

1. Κρατοῦν τό τελικό ν

τόν ἄνθρωπο, τήν Ἑλλάδα, τόν Κώστα
τήν Κυριακή, τόν ποταμό, τήν προκοπή,
τόν ταμιά, τήν Τρίτη, τόν ξένο,
τήν ξενιτιά, τόν ψαρά, τήν ψαρόβαρκα,
τόν μπακάλη, τήν μπουκάλα,
τόν Ντίνο, τήν ντροπή,
τόν γκρεμό, τήν γκλίτσα,
τόν τσάντα, τόν τζίτζικα

2. Χάνουν τό τελικό ν

τό Βασίλη, τή βάρκα
τό Γιάννη, τή γραμμή
τό δρόμο, τή δροσιά
τό Ζαχαρία, τή ζέστη
τό Θεό, τή θήκη
τό λάκκο, τή λίμνη κτλ.

Ἐπίσης, ἄλλα παραδείγματα ἄρθρων ἄρχονται ἀπό τόν καί τήν κρατοῦν στό τέλος τό ν, ὅταν ἀκολουθεῖ φωνήεν ἢ κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ. Μπροστά ὅμως ἀπό τά ἄλλα σύμφωνα τό ν φεύγει.

ΑΣΚΗΣΗ 39.— Νά ξεχωρίσεις τά ἄρθρα πού ὑπάρχουν στίς παρακάτω φράσεις καί νά βρεῖς τό γένος, τόν ἀριθμό καί τήν πτώση τοῦ καθενός :

Ὁ μαθητής διαβάζει τή γραμματική. Ἀκούω τοὺς λόγους τοῦ δασκάλου. Σέβομαι τό δάσκαλο. Αὐτό εἶναι τό τετράδιο τοῦ Νίκου. Οἱ δρόμοι τῶν πόλεων εἶναι μεγάλοι. Τά φύλλα τῶν δέντρων πέφτουν τό φθινόπωρο.

Παράδειγμα

Ὁ: ἄρθρο, γένους ἄρσενικοῦ, ἀριθμοῦ ἐνικοῦ, σέ πτώση ὀνομαστική.

ΑΣΚΗΣΗ 40.— Βάλε τό κατάλληλο ἄρθρο μπροστά ἀπό τά οὐσιαστικά στίς παρακάτω φράσεις :

Βλέπω — μαθητή. Βλέπω — ξένο. Ἦρθε ἀπό — ξενιτιά. Ἄκουω — ψάλτη. Ἄκουω — ψάλτες. Αὐτό εἶναι — βιβλίο — φίλου μου. Φωνάζω — Κώστα. Θά ἔρθω — Κυριακή. Ἀγαπῶ — πατέρα καί — μητέρα μου. Σέβομαι — δασκάλους μου. Ἀκούω — λόγους — δασκάλων μου. Ἀπ' — κόκαλα βγαλμένη — Ἑλλήνων — ἱερά. Ὅταν λείπει — γάτα, χορεύουν — ποντίκια.

Ἄρθρα μέ τό σ μπροστά τους

στοῦ Νίκου τό σπίτι	στῶν Φαρῶν τήν ὀλόμαυρη
στῆς ἐκκλησιᾶς τήν πόρτα	ράχη
στόν ἄνθρωπο, στό φίλο μου	στούς φίλους μου
στήν ἀγορά, στή μέση,	στίς θάλασσεσ
στό σχολεῖο	στά βουνά

Ἡ λέξη σέ μπροστά ἀπό τά ἄρθρα πού ἀρχίζουν ἀπό τ ἐνώνεται μαζί τους καί ἔτσι σχηματίζονται οἱ τύποι

στοῦ,	στῆς,	στόν,	στήν,	στό
στῶν,	στούς,	στίς,	στά	

ΑΣΚΗΣΗ 41.— Στό παρακάτω ποίημα καί στίς φράσεις πού ἀκολουθοῦν νά ἀναγνωρίσεις τά σύνθετα ἄρθρα (δηλαδή νά βρεῖς τό γένος, τόν ἀριθμό καί τήν πτώση τους) :

Στῶν Φαρῶν τήν ὀλόμαυρη ράχη
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τά λαμπρά παλικάρια
καί στήν κόμη στεφάνι φορεῖ
γινωμένο ἀπό λίγα χορτάρια
πού εἶχαν μείνει στήν ἔρημη γῆ.

- Στοῦ κουφοῦ τήν πόρτα, ὅσο θέλεις, βρόντα.
- Ὅσα ἔχει ἡ Μαριώ στό νοῦ της, τά βλέπει στ' ὄνειρό της (—στό ὄνειρό της).
- Ἡ ἀλεπού στόν ὕπνο της πετειναράκια βλέπει.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται *ἄρθρα*; — 2) Στήν ὀνομαστική τοῦ πληθυντικοῦ ποιοῦ ἄρθρο εἶναι γιά τό ἀρσενικό καί ποιοῦ γιά τό θηλυκό; — 3) Στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ ποιοῦ ἄρθρο εἶναι καί γιά τά τρία γένη; — 4) Στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ τί τόνο παίρνουν τά ἄρθρα; — 5) Τά ἄρθρα *τόν* (στό ἀρσενικό) καί *τήν* (στό θηλυκό) πότε κρατοῦν *ν* στό τέλος καί πότε τό χάνουν;

Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

<i>Κλίση ἀρσενικῶν</i>	<i>Κλίση θηλυκῶν</i>	<i>Κλίση οὐδέτερον</i>
ὁ ἄνθρωπ-ος	ἡ χαρ-ά	τό βουν-ό
τοῦ ἀνθρώπ-ου	τῆς χαρ-ᾶς	τοῦ βουν-οῦ
τόν ἀνθρωπ-ο	τή χαρ-ά	τό βουν-ό
κτλ.	κτλ.	κτλ.

Ὅπως βλέπουμε στά παραδείγματα αὐτά, τά οὐσιαστικά χωρίζονται σέ ἀρσενικά, θηλυκά καί οὐδέτερα. Τά ἀρσενικά κλίνονται μέ δικό τους τρόπο. Τό ἴδιο καί τά θηλυκά, τό ἴδιο καί τά οὐδέτερα.

Ἴσοσύλλαβα καί ἀνισοσύλλαβα

<i>Ἴσοσύλλαβα</i>		<i>Ἀνισοσύλλαβα</i>	
<i>Ἐνικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>	<i>Ἐνικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>
ὁ στρατός	οἱ στρατοί	ὁ ψωμάς	οἱ ψωμάδες
ἡ θάλασσα	οἱ θάλασσες	ἡ ἀλεπού	οἱ ἀλεποῦδες
τό πρόβατο	τά πρόβατα	τό κρέας	τά κρέατα

1) Τό ουσιαστικό ὁ *στρατός* ἔχει σέ ὅλες τίς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ δύο συλλαβές.

Τά ουσιαστικά πού ἔχουν σέ ὅλες τίς πτώσεις ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ ἴσο ἀριθμό συλλαβῶν λέγονται **ἰσοσύλλαβα**.

2) Τό ουσιαστικό ὁ *ψωμάς* ἔχει πληθυντικό οἱ *ψωμάδες*, δηλαδή ἔχει στόν πληθυντικό τρεῖς συλλαβές.

Τά ουσιαστικά πού δέν ἔχουν σέ ὅλες τίς πτώσεις ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ ἴσο ἀριθμό συλλαβῶν λέγονται **ἀνισοσύλλαβα**.

ΑΣΚΗΣΗ 42. — Νά ξεχωρίσεις σέ δύο στήλες τά ἰσοσύλλαβα καί τά ἀνισοσύλλαβα :

ὁ ναύτης, ὁ στρατιώτης, ὁ φούρναρης, ὁ ἀσβέστης, τό βιβλίο, ὁ στρατηγός, ἡ ζάχαρη, τό πρόσωπο, τό τέρας, ἡ κόρη, τό σίδηρο τό βουνό, τό ὄνομα, ὁ παππούς, ὁ ψαράς, ὁ φύλακας, ἡ ἐλπίδα, ὁ καφές, ἡ ψυχή, τό χῶμα.

Ἐρωτήσεις

Ποιά ὀνόματα λέγονται ἰσοσύλλαβα καί ποιά ἀνισοσύλλαβα :

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1) Παίρνουν ὀξεῖα στή λήγουσα

ὁ ψωμάς,	τόν ψωμά,
ὁ τραγουδιστής,	τόν τραγουδιστή,
οἱ οὐρανοί,	τούς οὐρανοὺς,
ἡ νοικοκυρά,	τή νοικοκυρά,
ἡ ἄλεπού,	τήν ἄλεπού,
ἡ Ἀργυρώ,	τήν Ἀργυρώ

Ἀπό τά παραπάνω παραδείγματα βλέπουμε ὅτι τά ὀνόματα, ὅταν τονίζονται στή λήγουσα, παίρνουν ὀξεῖα στήν ὀνομαστική καί τήν αἰτιατική.

2) Παίρνουν περισπωμένη στή λήγουσα

τοῦ ψωμᾶ,	τοῦ γαλατᾶ
τοῦ τραγουδιστῆ,	τῶν τραγουδιστῶν
τοῦ οὐρανοῦ,	τῶν οὐρανῶν
τοῦ γιατροῦ,	τῶν γιατρῶν
τοῦ παιδιοῦ,	τῶν παιδιῶν
τοῦ βουνοῦ,	τῶν βουνῶν

Ἐκ τῶν παραπάνω παραδείγματα βλέπουμε ὅτι τὰ ὀνόματα πού στή γενική τονίζονται στή λήγουσα παίρνουν περισπωμένη, ἂν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη.

Περисπωμένη παίρνουν καί τὰ ὀνόματα : γῆ, φῶς, πᾶν, νοῦς.

Ἐπίσης περισπωμένη παίρνουν καί τὰ κύρια ὀνόματα πού τελειώνουν σέ *ᾶς* καί σέ *-λῆς*. *Λουκᾶς, Παλαμᾶς, Σκουφᾶς* κτλ. *Θεμιστοκλῆς, Περικλῆς, Σοφοκλῆς* κτλ. καί μερικά ἄλλα κύρια : *Ἰησοῦς, Ναυσικᾶ, Ἐρμῆς,*

3) Παίρνουν περισπωμένη στή παραλήγουσα

οὐδέτερα

τό χρῶμα	τά δῶρα	τά σχολεῖα
τό χρῆμα	τά μῆλα	τά στοιχεῖα

Δηλαδή : τό α στό τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονο.

4) Παίρνουν ὀξεῖα στήν παραλήγουσα

ἄρσενικά

ὁ χειμῶνας	ὁ κλητήρας
τοῦ χειμῶνα	τοῦ κλητήρα
τό χειμῶνα	τόν κλητήρα

θηλυκά

ἡ χώρα	ἡ γυναίκα	ἡ σημαία
τῆς χώρας	τῆς γυναίκας	τῆς σημαίας
τῆ χώρα	τῆ γυναίκα	τῆ σημαία

Δηλαδή : τό α στή λήγουσα τῶν ἀρσενικῶν καί θηλυκῶν εἶναι μακρόχρονο.

5) Παίρνουν ὀξεῖα στήν παραλήγουσα

Οὐδέτερα : τό πότῆρι τό μαχαίρι τό λουλούδι
τό κλαδευτήρι τό καλοκαίρι τό παραμύθι

Δηλαδή : τό ι στό τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι μακρόχρονο.

6) Παίρνουν ὀξεῖα στήν παραλήγουσα

διάκος	παπάδες	ψαράδες	λάθος	κινό
σκύλος	χωριάτες	ψωμάδες	σύκο	κλίμα

Δηλαδή : τά δίχρονα α, ι, υ στήν παραλήγουσα τῶν ὀνομάτων εἶναι βραχύχρονα.

ΑΣΚΗΣΗ 43.— Βάλε τόν τόνο καί τό πνεῦμα :

Οἱ εποχές του ετους ειναι τεσσερις : η ανοιξη, το καλοκαιρι, το φθινοπωρο και ο χειμωνας. — Την ανοιξη ολη η γη ειναι ανθισμενη. Τοτε ειναι χαρα Θεου. Γυριζουν τα πουλια κι αρχιζουν το χτισιμο της φωλιας τους. Επειτα το καλοκαιρι ερχεται με πλουσια δωρα για τους ανθρωπους. Ολων των ειδων τα οπωρικα φτανουν στην αγορα. Το σταφυλι, το καρπουζι, το πεπονι και τα αλλα ειναι αφθονα. Κατα το φθινοπωρο αλλαζει η μορφη της γης. Τα φυλλα των δεντρων πεφτουν. Τα πουλια φευγουν, αφηνουν τη φωλια τους και πηγαινουν σ' αλλη χωρα. Τελος ερχεται ο χειμωνας με τα κρυα. Ολοι μαζευονται στο τζακι κοντα στη φωτια.

ΑΣΚΗΣΗ 44.— Βάλε τόν κατάλληλο τόνο καί πνεῦμα :

Αγορασα δυο κιλα πατατες και αρκετα συκα. — Οἱ γαλαταδες ξυπνουν ευωρις και πουλουν γαλα. — Οἱ σκύλοι και οἱ γατες ειναι εχθροι. —

Η πατριδα μας έχει καλο κλιμα.— Οι μυγες είναι βλαβερα εντομα.—
Η Αργυρουλα εσπασε ενα πιατο. — Ο κρινος είναι ωραιο λουλουδι.

Ἑρωτήσεις

1) Τά ὀνόματα πού τονίζονται στή λήγουσα τί τόνο παίρνουν στήν ὀνομαστική, αἰτιατική, καί κλητική ; — 2) Τί τόνο παίρνουν στή γενική, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη ; — 3) Ποιά ὀνόματα παίρνουν περισπωμένη ; — 4) Τό α στή λήγουσα τῶν ἄρσενικῶν καί θηλυκῶν εἶναι μακρόχρονο ἢ βραχύχρονο ; — 5) Τί εἶναι τό α στό τέλος τῶν οὐδετέρων ; — 6) Τί εἶναι τό ι στό τέλος τῶν οὐδετέρων ; — 7) Τί εἶναι τά α, ι, υ στήν παραλήγουσα τῶν ὀνομάτων ;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ

Α. ΓΙΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἀρσενικά σέ -ος

ὁ στρατός ὁ δρόμος ὁ ἔμπορος ὁ κῆπος

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ. ὁ στρατ-ός ὁ δρόμ-ος ὁ ἔμπορ-ος ὁ κῆπ-ος
Γεν. τοῦ στρατ-οῦ τοῦ δρόμ-ου τοῦ ἔμπόρ-ου τοῦ κῆπ-ου
Αἰτ. τό στρατ-ό τό δρόμ-ο τόν ἔμπορ-ο τόν κῆπ-ο
Κλητ. στρατ-έ δρόμ-ε ἔμπορ-ε κῆπ-ε

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ. οἱ στρατ-οἱ δρόμ-οι ἔμπορ-οι κῆπ-οι
Γεν. τῶν στρατ-ῶν δρόμ-ων ἔμπόρ-ων κῆπ-ων
Αἰτ. τοὺς στρατ-οὺς δρόμ-ους ἔμπόρ-ους κῆπ-ους
Κλητ. στρατ-οἱ δρόμ-οι ἔμπορ-οι κῆπ-οι

Ὅπως ὁ στρατός κλίνονται : ἀγρός, ἀδερφός, γεωργός, λαός, ναός, ποταμός, σανός κτλ.

Ὅπως ὁ δρόμος κλίνονται : θόλος, θρόνος, πύργος, στόλος, ταχυδρόμος κτλ.

Ὅπως ὁ ἔμπορος κλίνονται : ἄγγελος, ἄνθρωπος, δήμαρχος, δάσκαλος, θόρυβος, κάτοικος, καί ἄλλα.

“Όπως **ὁ κῆπος** κλίνονται : *τοιχος, ὤμος, οἶνος* κτλ.

(Νά βρεῖς κι ἐσύ μερικά οὐσιαστικά ἄρσενικά σέ -ος πού νά τονίζονται στή λήγουσα, στήν παραλήγουσα, στήν προπαραλήγουσα ἢ νά παίρνουν περισπωμένη στήν παραλήγουσα).

Παρατηρήσεις στήν κλίση τῶν ἄρσενικῶν σέ -ος καί κανόνες τονισμού

ὁ ἔμπορος — τοῦ ἐμπόρου

οἱ ἔμποροι — τῶν ἐμπόρων, τοὺς ἐμπόρους

Στή γενική τοῦ ἐνικοῦ πολλές φορές κατεβαίνει ὁ τόνος ἀπό τήν προπαραλήγουσα στήν παραλήγουσα : ὁ ἔμπορος — τοῦ ἐμπόρου, ὁ ἄγγελος — τοῦ ἀγγέλου, ὁ ἄνθρωπος — τοῦ ἀνθρώπου κτλ.

Τό ἴδιο γίνεται καί στή γενική καί αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ : οἱ ἔμποροι — τῶν ἐμπόρων — τοὺς ἐμπόρους, οἱ ἄγγελοι — τῶν ἀγγέλων — τοὺς ἀγγέλους, οἱ ἄνθρωποι — τῶν ἀνθρώπων — τοὺς ἀνθρώπους κτλ.

Σέ μερικά ὅμως ὀνόματα, ἰδίως σύνθετα, ὁ τόνος μένει παντοῦ στήν προπαραλήγουσα.

ὁ παῖδαρος — τοῦ παῖδαρον — τῶν παῖδαρων — τοὺς παῖδαρους

ὁ ἀντίλαλος — τοῦ ἀντίλαλον — τῶν ἀντίλαλων — τοὺς ἀντίλαλους

ὁ καλόγερος — τοῦ καλόγερου — τῶν καλόγερων — τοὺς καλόγερους

ὁ αὐλόγυρος — τοῦ αὐλόγυρου — τῶν αὐλόγυρων — τοὺς αὐλόγυρους

ὁ Ἀχλαδόκαμπος — τοῦ Ἀχλαδόκαμπου κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 45.— Νά κλιθοῦν : ὁ ἀγρός, ὁ ποταμός.

ΑΣΚΗΣΗ 46.— Νά κλιθοῦν : ὁ θρόνος, ὁ ταχυδρόμος.

ΑΣΚΗΣΗ 47.— Νά κλιθοῦν : ὁ κῆπος, ὁ τοῖχος, ὁ ὤμος.

᾽Οδηγία : Γιά νά κλίνεις τά ὀνόματα αὐτά πρέπει νά θυμηθεῖς τοὺς κανόνες :

1. «Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη».

Γι' αὐτό γράφουμε : τοῦ κήπου (μέ ὀξεῖα).

2. «Ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχύχρονη».

Γι' αὐτό γράφουμε : ὁ κῆπος, οἱ κῆποι (μέ περισπωμένη).

ΑΣΚΗΣΗ 48.— Νά κλιθοῦν : ὁ ἄγγελος, ὁ κάτοικος.

Ὁδηγία : Πρόσεξε νά κατεβάζεις τόν τόνο στή γενική τοῦ ἐνικοῦ ἀπό τήν προπαραλήγουσα στήν παραλήγουσα. Τό ἴδιο καί στή γενική καί αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ.

- 2. Ἰσοσύλλαβα ἄρσενικά -σέ -ας καί -ης

ὁ πατέρας ὁ φύλακας ὁ νικητής ὁ ἐργάτης

Ἑνικός ἀριθμός

Ὄνομ. ὁ πατέρ-ας ὁ φύλακ-ας ὁ νικητ-ῆς ὁ ἐργάτ-ης

Γεν. τοῦ πατέρ-α τοῦ φύλακ-α τοῦ νικητ-ῆ τοῦ ἐργάτ-η

Αἰτ. τόν πατέρ-α τό φύλακ-α τό νικητ-ή τόν ἐργάτ-η

Κλητ. πατέρ-α φύλακ-α νικητ-ή ἐργάτ-η

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν. οἱ πατέρ-ες οἱ φύλακ-ες οἱ νικητ-ές οἱ ἐργάτ-ες

Γεν. τῶν πατέρ-ων τῶν φυλάκ-ων τῶν νικητ-ῶν τῶν ἐργατ-ῶν

Αἰτ. τοὺς πατέρ-ες τοὺς φύλακ-ες τοὺς νικητ-ές τοὺς ἐργάτ-ες

Κλ. πατέρ-ες φύλακ-ες νικητ-ές ἐργάτ-ες

Ὅπως ὁ πατέρας κλίνονται : ἀγώνας, ἀέρας, κανόνας, κλητήρας, λιμένας, στρατώνας, χειμώνας κτλ.

Ὅπως ὁ φύλακας κλίνονται : ἄρχοντας, γείτονας, ἥρωας, κήρυκας, κόρακας, πίνακας, ρήτορας κτλ.

Ὅπως ὁ νικητής κλίνονται : ἀγοραστής, δανειστής, ἐθελοντής, ζυγιστής, θερμαστής, μαθητής, πολεμιστής κτλ.

"Όπως **ο έργατης** κλίνονται : *ασβέστης, διαβάτης, διαβήτης, καθρέφτης, ναύτης, πολίτης, σύρτης, στρατιώτης.*

ΑΣΚΗΣΗ 49.— Νά κλιθούν τά όνόματα : *ο άγώνας* καί *ο κλητήρας.*

ΑΣΚΗΣΗ 50.— Νά κλιθούν τά όνόματα : *ο ήρωας* καί *ο γείτονας.*

ΑΣΚΗΣΗ 51.— Νά κλιθούν τά όνόματα : *ο θερμαστής* καί *ο έθελοντής.*

ΑΣΚΗΣΗ 52.— Νά κλιθούν τά όνόματα : *ο ναύτης* καί *ο στρατιώτης.*

Έρωτήσεις

1) Ποιές καταλήξεις έχουν σέ κάθε πτώση ένικοϋ καί πληθυντικοϋ τά άρσενικά σέ -ος ; — 2) Ποιές καταλήξεις έχουν σέ κάθε πτώση τοϋ ένικοϋ τά άρσενικά ίσοσύλλαβα σέ -ας καί ποιές τά ίσοσύλλαβα σέ -ης ; Σέ ποιές πτώσεις έχουν όμοιες καταλήξεις ; — 3) Ποιές καταλήξεις έχουν σέ κάθε πτώση τοϋ πληθυντικοϋ τά ίσοσύλλαβα σέ -ας καί ποιές τά ίσοσύλλαβα σέ -ης ; Σέ ποιές πτώσεις έχουν όμοιες καταλήξεις ;

B. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Άνισοσύλλαβα σέ -ας καί -ης

ο ψωμάς ο πεταλωτής ο νοικοκύρης

Ένικός αριθμός

Όνομ.	ο	ψωμ-άς	πεταλωτ-ής	νοικοκύρ-ης
Γεν.	τοϋ	ψωμ-ά	πεταλωτ-ή	νοικοκύρ-η
Αϊτ.	τόν	ψωμ-ά	πεταλωτ-ή	τό νοικοκύρ-η
Κλητ.		ψωμ-ά	πεταλωτ-ή	νοικοκύρ-η

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	οί	ψωμ-άδες	πεταλωτ-ήδες	νοικοκύρ-ηδες
Γεν.	τῶν	ψωμ-άδων	πεταλωτ-ήδων	νοικοκύρ-ηδων
Αϊτ.	τούς	ψωμ-άδες	πεταλωτ-ήδες	νοικοκύρ-ηδες
Κλητ.		ψωμ-άδες	πεταλωτ-ήδες	νοικοκύρ-ηδες

1. Όπως **ὁ ψωμάς** κλίνονται : *ἀμαξάς, γαλατάς, γιαουρτάς, παπάς, χαλβάς, ψαράς* καί ἄλλα· ἐπίσης τὰ κύρια ὀνόματα : *Θωμάς, Λουκάς, Βηλαράς, Παλαμάς* κτλ., πού παίρνουν περισπωμένη.

2. Όπως **ὁ πεταλωτής** κλίνονται : *γανωματής, καφετζής, κουλουρτζής, μπαλωματής, παπουτσής* καί ἄλλα· ἐπίσης τὰ κύρια ὀνόματα : *Ἐρμῆς, Ἡρακλῆς, Θεμιστοκλῆς, Περικλῆς* κτλ., πού παίρνουν περισπωμένη.

3. Όπως **ὁ νοικοκύρης** κλίνονται : *μανάβης, βαρκάρης, καμαριέρης, περιβολάρης, τιμονιέρης* κτλ.

2. Ἄνισοσύλλαβα σέ -ες καί -ους

ὁ καφές

Ἐνικός ἀριθμός			Πληθυντικός ἀριθμός		
Ὄνομ.	ὁ	καφ-ές	οἱ	καφ-έδες	
Γεν.	τοῦ	καφ-έ	τῶν	καφ-έδων	
Αἰτ.	τόν	καφ-έ	τούς	καφ-έδες	
Κλητ.		καφ-έ		καφ-έδες	

ὁ παππούς

Ἐνικός ἀριθμός			Πληθυντικός ἀριθμός		
Ὄνομ.	ὁ	παππ-ούς	οἱ	παππ-οῦδες	
Γεν.	τοῦ	παππ-οῦ	τῶν	παππ-οῦδων	
Αἰτ.	τόν	παππ-οῦ	τούς	παππ-οῦδες	
Κλητ.		παππ-οῦ		παππ-οῦδες	

Όπως **ὁ καφές** κλίνονται : *καναπές, μενεξές, πανσές, φιδές* κτλ.

Όπως **ὁ παππός** κλίνονται : **ὁ Ἰησοῦς** καὶ **ὁ νοῦς**, πού ἔχουν μόνο ἐνικό ἀριθμό καὶ παίρνουν περισπωμένη σέ ὅλες τίς πτώσεις.

ΑΣΚΗΣΗ 53.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *μενεξές* καὶ *φιδές*.

ΑΣΚΗΣΗ 54.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : Ἰησοῦς καὶ νοῦς (στόν ἐνικό).

Ἐρωτήσεις

1) Ποιές καταλήξεις ἔχουν σέ κάθε πτώση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ *-ας* (ὅπως *ὁ ψωμός*) καὶ τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ *-ης* (ὅπως *ὁ πεταλωτής*) ;— 2) Ποιές καταλήξεις ἔχουν σέ κάθε πτώση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ *-ές* (ὅπως *ὁ καφές*) καὶ τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ *-ούς* (ὅπως *ὁ παππούς*) ;— 3) Ὅλα τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ ποιές πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ ἔχουν ὁμοίες καταλήξεις καὶ σέ ποιές πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ ;

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ

1. Ἡ κατάληξη *-ης*

ἐργάτης, διαβάτης, ναύτης — ἀγοραστής, μαθητής,
μανάβης, περιβολάρης

Τό *-ης* στό τέλος τῶν ἀρσενικῶν γράφεται μέ **η**

2. Ἡ κατάληξη *-ηδες*

μανάβηδες, περιβολάρηδες, γανωματῆδες

Τὰ ἀρσενικά σέ *-ηδες* γράφονται μέ **η** στήν παραλήγουσα καὶ **ε** στή λήγουσα.

3. Ἡ κατάληξη *-ώτης*

στρατιώτης, νησιώτης, πατριώτης, ιδιώτης, ταξιδιώτης,
— Σουλιώτης, Ρουμελιώτης, Ἡπειρώτης

Ὅσα ἀρσενικά τελειώνουν σέ *-ώτης* γράφονται μέ **ω**

στήν παραλήγουσα. Τό ι πού είναι πρίν από τό -ότης γράφεται μέ ι (γιώτα).

Πολύ λίγα άρσενικά σέ -ότης γράφονται μέ ο : άγρότης, δημότης, τοξότης κτλ. Έπίσης τό όνομα δεσπότης, πού έχει κλητική δέσποτα.

ΑΣΚΗΣΗ 55.— Φράσεις γιά όρθογραφία : Οί δρόμοι είναι γεμάτοι διαβάτες. Τώρα περνά ένας στρατιώτης καί ένας ναύτης. Νά καί ένας μαθητής. Έπειτα βλέπω δύο μονάβηδες καί μερικούς γαλατάδες. Νά άκόμη καί ένας περαστικός ταξιδιώτης. Αυτός θά είναι νησιώτης. Πλησιάζει καί ένας άγρότης. Αυτός δέν είναι δημότης δικός μας. Είναι από ένα δήμο τής Ήπειρου. Είναι Ήπειρώτης.

Έρωτήσεις

- 1) Πώς γράφεται τό -ης στό τέλος τών άρσενικών ;— 2) Πώς γράφεται τό -ηδες στόν πληθυντικό τών όνομάτων ;— 3) Πώς γράφεται τό -ότης στό τέλος τών άρσενικών. Τό ι πού είναι μπροστά από τό -ότης πώς γράφεται ;— 4) Ποιά άρσενικά γράφονται μέ -ότης (δηλ. μέ ό μικρον) ;— 5) Τό όνομα δεσπότης ποιά κλητική έχει ;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΘΗΛΥΚΩΝ

Α. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ίσοσύλλαβα θηλυκά σέ -α

ή χαρά ή ώρα ή θάλασσα ή έλπίδα

Ένικός αριθμός

Όνομ. ή	χαρ-ά	ή	ώρ-α	ή	θάλασσ-α	ή	ελπίδ-α
Γεν. τής	χαρ-α̃ς	τής	ώρ-ας	τής	θάλασσ-ας	τής	ελπίδ-ας
Αϊτ. τή	χαρ-ά	τήν	ώρ-α	τή	θάλασσ-α	τήν	ελπίδ-α
Κλητ.	χαρ-ά		ώρ-α		θάλασσ-α		ελπίδ-α

(Έχουν στόν ένικό τρεις πτώσεις όμοιες : όνομαστική, αίτιατική καί κλητική).

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	οἱ	χαρ-ές	ῶρ-ες	θάλασσ-ες	ἐλπίδ-ες
Γεν.	τῶν	χαρ-ῶν	ῶρ-ῶν	θαλασσ-ῶν	ἐλπίδ-ων
Αἰτ.	τίς	χαρ-ές	ῶρ-ες	θάλασσ-ες	ἐλπίδ-ες
Κλητ.		χαρ-ές	ῶρ-ες	θάλασσ-ες	ἐλπίδ-ες

(Ἔχουν καί στόν πληθυντικό τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : ὀνομαστική, αἰτιατική καί κλητική).

1. Ὅπως **ἡ χαρά** κλίνονται : ἀχλαδιά, δροσιά, καρδιά, καρυδιά, φωλιά κτλ. Αὐτά σέ ὅλες τίς πτώσεις τινύσσονται στή λήγουσα.

2. Ὅπως **ἡ ὥρα** κλίνονται : δίψα, δόξα, ρίζα, χώρα, ἐργασία, ὑγρασία, τραπεζαρία κτλ. — Αὐτά στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τόν τόνο στή λήγουσα (καί παίρνουν περισπωμένη).

3. Ὅπως **ἡ θάλασσα** κλίνονται : αἶθουσα, μαγειρίσσα, μέλισσα, ἄγκυρα, μαθήτρια κτλ. Καί αὐτά στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τόν τόνο στή λήγουσα (καί παίρνουν περισπωμένη).

4. Ὅπως **ἡ ἐλπίδα** κλίνονται : Ἑλληνίδα, ἐφημερίδα, πατρίδα, λαμπάδα, πρασινάδα, θυγατέρα, μητέρα κτλ. Αὐτά στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κρατοῦν τόν τόνο στήν παραλήγουσα, ὅπως σέ ὅλες τίς πτώσεις.

ΑΣΚΗΣΗ 56.— Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : ἡ ἀχλαδιά καί ἡ καρδιά.

ΑΣΚΗΣΗ 57.— Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : ἡ χώρα καί ἡ ἐργασία.

ΑΣΚΗΣΗ 58.— Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : ἡ αἶθουσα καί ἡ μαθήτρια.

ΑΣΚΗΣΗ 59.— Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : ἡ πατρίδα, ἡ μητέρα καί ἡ κοινότητα.

2. Ἴσοσύλλαβα θηλυκά σέ -η

3. Θηλυκά σέ -η ἀρχαιοκλιτα

ἡ πόλη — ἡ δύναμη

Ἐνικός

Ἵ. Ονομ.	ἡ πόλ-η		ἡ δύναμ-η
Γεν.	τῆς πόλ-ης (ἢ πόλε-ως)		τῆς δύναμ-ης (ἢ δυνάμε-ως)
Αἰτ.	τήν πόλ-η		τή δύναμ-η
Κλητ.	πόλ-η		δύναμ-η

Πληθυντικός

Ἵ. Ονομ.	οἱ πόλ-εις		οἱ δυνάμ-εις
Γεν.	τῶν πόλε-ων		τῶν δυνάμε-ων
Αἰτ.	τίς πόλ-εις		τίς δυνάμ-εις
Κλητ.	πόλ-εις		δυνάμ-εις

Ἵ. Ὅπως ἡ πόλη κλίνονται : τά-ξῃ, θέσῃ, λέξῃ, λύσῃ, δύσῃ κτλ. Ἵ. Ὅπως ἡ δύναμη κλίνονται : κίνησῃ, εἶδησῃ, ἐπίσκεψῃ κτλ.

Αὐτά κρατοῦν σέ ὅλες τίς Αὐτά στόν πληθυντικό
πτῶσεις τόν τόνο στήν παρα-κατεβάζου τόν τόνο στήν
λήγουσα. παραλήγουσα.

4. Ἴσοσύλλαβα θηλυκά σέ -ω

ἡ Ἄργυρώ

ἡ Φρόσω

Ἐνικός ἀριθμός

Ἵ. Ονομ.	ἡ Ἄργυρ-ώ		ἡ Φρόσ-ω
Γεν.	τῆς Ἄργυρ-ῶς		τῆς Φρόσ-ως
Αἰτ.	τήν Ἄργυρ-ώ		τή Φρόσ-ω
Κλητ.	Ἄργυρ-ώ		Φρόσ-ω

(Αὐτά δέν ἔχουν πληθυντικό)

“Όπως **ἡ Ἄργυρώ** κλίνονται : *Καλυψώ, Κλειώ, Δητώ, Μαριγώ, Χρυσώ* κτλ.

“Όπως **ἡ Φρόσω** κλίνονται : *Βασίλω, Δέσπω, Μέλω* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 60.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ἡ βροχή* καὶ *ἡ τιμή*.

ΑΣΚΗΣΗ 61.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ἡ τάξη* καὶ *ἡ λέξη*.

ΑΣΚΗΣΗ 62.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ἡ Κλειώ* καὶ *ἡ Δέσπω*.

B. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἄνισοσύλλαβα σέ -α

ἡ γ ι α γ ι ά

	Ἐνικός		Πληθυντικός
Ὄνομ.	ἡ γι αγ-ιά		οἱ γι αγ-ιάδες
Γεν.	τῆς γι αγ-ιᾶς		τῶν γι αγ-ιάδων
Αἰτ.	τή γι αγ-ιά		τίς γι αγ-ιάδες
Κλητ.	γι αγ-ιά		γι αγ-ιάδες

2. Ἄνισοσύλλαβα σέ -ού

ἡ ἄ λ ε π ο ύ

	Ἐνικός		Πληθυντικός
Ὄνομ.	ἡ ἄλεπ-ού		οἱ ἄλεπ-οῦδες
Γεν.	τῆς ἄλεπ-οῦς		τῶν ἄλεπ-οῦδων
Αἰτ.	τήν ἄλεπ-ού		τίς ἄλεπ-οῦδες
Κλητ.	ἄλεπ-ού		ἄλεπ-οῦδες

<p>“Όπως ή γιαγιά κλίνονται : μαμά, κυρά κτλ.</p>	<p>“Όπως ή άλεπού κλίνονται : καπελού, μωλωνού, μαϊμού κτλ.</p>
--	--

ΑΣΚΗΣΗ 63.— Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : ἡ κυρά καί ἡ μαϊμού.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιές καταλήξεις ἔχουν σέ κάθε πτώση τά θηλυκά ἰσοσύλλαβα σέ -α (ὅπως ἡ *χαρά*) καί ποιές τά ἰσοσύλλαβα σέ -η (ὅπως ἡ *ψυχή*); — 2) Ποιές καταλήξεις ἔχουν τά θηλυκά σέ -ω (ὅπως ἡ *Ἀργυρώ*); — 3) Ποιές καταλήξεις ἔχουν τά θηλυκά ἀνισοσύλλαβα σέ -α (ὅπως ἡ *κυρά*) καί ποιές τά ἀνισοσύλλαβα σέ -οῦ (ὅπως ἡ *άλεπού*);

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΗΛΥΚΑ

1) *Ὀνομαστική* : ἡ μητέρα, ἡ ψυχή, ἡ Ἀργυρώ, ἡ γιαγιά, ἡ άλεπού.

Γενική : τῆς μητέρας, τῆς ψυχῆς, τῆς Ἀργυρῶς, τῆς γιαγιάς, τῆς άλεπούς.

Δηλαδή : ὅλα τά θηλυκά σχηματίζουν τή γενική τοῦ ἐνικοῦ, ὅταν προστεθεῖ ἓνα ς στήν ὀνομαστική.

2)

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	ἡ	μητέρα	ἡ	ψυχή	ἡ	γιαγιά
Αἰτ.	τή	μητέρα	τήν	ψυχή	τή	γιαγιά
Κλητ.		μητέρα		ψυχή		γιαγιά

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	οἱ	μητέρες	οἱ	ψυχές	οἱ	γιαγιάδες
Αἰτ.	τίς	μητέρες	τίς	ψυχές	τίς	γιαγιάδες
Κλητ.		μητέρες		ψυχές		γιαγιάδες

Δηλαδή: όλα τα θηλυκά έχουν στον ένικό και στον πληθυντικό τρεις πτώσεις όμοιες: τήν όνομαστική, τήν αίτιατική, και τήν κλητική.

ΑΣΚΗΣΗ 64.— Νά κλίσεις μέ κατάλληλες προτάσεις γιά κάθε πτώση τά όνόματα: *ή μητέρα, ή φωλιά και ή πηγή.*

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΘΗΛΥΚΩΝ

1. Ή κατάληξη -η

ή νίκη, ή μάχη, ή άρετή, ή τιμή

Τό -η στό τέλος τών θηλυκών γράφεται μέ η (ήτα).

2. Ή κατάληξη -ισσα

ή μέλισσα ή γειτόνισσα ή μαγείρισσα

ή βασίλισσα ή γερόντισσα ή άρχόντισσα

Τά θηλυκά σέ -ισσα γράφονται μέ ι (γιώτα) και μέ δύο σ.

3. Ή κατάληξη -ιά

άγκαλιά, βραδιά, άχλαδιά, καρυδιά, συννεφιά

Τά θηλυκά σέ -ιά γράφονται μέ ι (γιώτα).

Τό όνομα όμως *ή δουλειά και γιατρεία, παντρεία, σοδειά* γράφονται μέ ει.

Ή κατάληξη -ία και -εία

έργασία, όνομασία, ύγρασία, εύκαιρία, σοφία,

φιλία, μανία, τυρανία, άηδία.

Πολλά θηλυκά σέ -ία γράφονται μέ ι (γιώτα).

Γράφονται όμως μέ ει όσα γίνονται από ρήματα, που τελειώνουν σέ -εύω:

(βασιλεύω) βασιλεία, (δουλεύω) δουλεία, (κολακεύω) κολακεία, (μαγεύω) μαγεία, (παιδεύω) παιδεία, (προφητεύω) προφητεία.

ΑΣΚΗΣΗ 65. — Φράσεις για ὀρθογραφία: Ἡ ἐργασία φέρνει τιμὴ καὶ εὐτυχία. Ἡ ὀκηρία καὶ ἡ ἀργία φέρνουν τὴ δυστυχία. — Ἡ ἀχλαδιά, ἡ καρυδιά, ἡ μηλιά καὶ ἡ ἐλιά εἶναι δέντρα καρποφόρα. — Οἱ ἐργάτες πηγαίνουν κάθε μέρα στὴ δουλειά τους. — Ἡ γειτόνισσα εἶναι καλὴ μαγερίσσα. — Οἱ Ἕλληνες μισοῦν τὴ δουλειά καὶ ἀγαποῦν τὴν ἐλευθερία. — Ἡ παιδεία μορφώνει τοὺς ἀνθρώπους. — Ἡ κολακεία ταπεινώνει.

Ἑρωτήσεις

1) Τὰ θηλυκὰ νίκη, μάχη, ἀρετή, τιμὴ κτλ. μὲ τί φωνῆν γράφονται στό τέλος; — 2) Τὰ θηλυκὰ πού τελειώνουν σέ -ισσα πῶς γράφονται; — 3) Τὰ θηλυκὰ πού τελειώνουν σέ -ιά πῶς γράφονται; — 4) Πῶς γράφονται τὰ θηλυκὰ σέ -ιά καὶ ποιά γράφονται μὲ -εία;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ

Α'. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Οὐδέτερα σέ -ι καὶ σέ -ο

τό παιδί τό λουλούδι τό βουνό τό πεῦκο

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	τό παιδ-ί	λουλούδ-ι	βουν-ό	πεῦκ-ο
Γεν.	τοῦ παιδ-ιοῦ	λουλουδ-ιοῦ	βουν-οῦ	πεῦκ-ου
Αἴτ.	τό παιδ-ί	λουλούδ-ι	βουν-ό	πεῦκ-ο
Κλητ.	παιδ-ί	λουλούδ-ι	βουν-ό	πεῦκ-ο

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	τά παιδ-ιά	λουλούδ-ια	βουν-ά	πεῦκ-α
Γεν.	τῶν παιδ-ιῶν	λουλουδ-ιῶν	βουν-ῶν	πεῦκ-ων
Αἴτ.	τά παιδ-ιά	λουλούδ-ια	βουν-ά	πεῦκ-α
Κλητ.	παιδ-ιά	λουλούδ-ια	βουν-ά	πεῦκ-α

Γενική παρατήρηση

Όλα τὰ οὐδέτερα ἔχουν στὸν ἐνικό καί στὸν πληθυντικό ἀριθμὸ τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : τὴν ὀνομαστική, τὴν αἰτιατική καί τὴν κλητική.

Ὅπως **τό παιδί** κλίνονται : ἀρνί, βιολί, κερί, κλειδί, τυρί, φωμί κτλ.

Ὅπως **τό λουλουδί** κλίνονται : ἀλεύρι, γεφύρι, δόντι, παιγνίδι, ποτάμι, χέρι, — βράδυ, δίχτυ, στάχυ (πού γράφονται μέ υ).

Ὅπως **τό βουνό** κλίνονται : αὐγό, λουτρό, νερό, παγωτό, φυτό κτλ.

Ὅπως **τό πεῦκο** κλίνονται : ζῶο, κέντρο, μῆλο, ξύλο, ροῦχο, σύκο, φύλλο, χόρτο — βιβλίο, θρανίο, πλοῖο, στοιχειό, σχολεῖο, ὑπουργεῖο, βιβλιοπωλεῖο, κρεοπωλεῖο κτλ.

τό πρόσωπο

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ὄνομ. τό πρόσωπ-ο

τά πρόσωπ-α

Γεν. τοῦ προσώπ-ου

τῶν προσώπ-ων

Αἰτ. τό πρόσωπ-ο

τά πρόσωπ-α

Κλητ. πρόσωπ-ο

πρόσωπ-α

Ὅπως **τό πρόσωπο** κλίνονται : ἄλογο, ἄτομο, ἔξοδο, ἐπιπλο, θέατρο, κύπελο, μέτωπο, ὄργανο κτλ. Αὐτά στή γενική ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ κατεβάζουν τόν τόνο στήν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 66.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : τό ἀρνί καί τό παιγνίδι.

ΑΣΚΗΣΗ 67.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : τό νερό, τό μῆλο καί τό ζῶο.

ΑΣΚΗΣΗ 68.— Νά κλιθοῦν μέ κατάλληλες προτάσεις γιά κάθε πτώση τά ὀνόματα : τό νερό καί τό πλοῖο.

2. Οὐδέτερα σέ -ος

	τό δάσος		τό ἔδαφος	
	Ἐνικός	Πληθυντικός	Ἐνικός	Πληθυντικός
Ὄνομ.	τό δάσ-ος	τά δάσ-η	τό ἔδαφ-ος	τά ἔδαφ-η
Γεν.	τοῦ δάσ-ους	τῶν δασ-ῶν	τοῦ ἔδαφ-ους	τῶν ἔδαφ-ῶν
Αἰτ.	τό δάσ-ος	τά δάσ-η	τό ἔδαφ-ος	τά ἔδαφ-η
Κλητ.	δάσ-ος	δάσ-η	ἔδαφ-ος	ἔδαφ-η

Γενική παρατήρηση

Τά οὐδέτερα σέ -ος στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τόν τόνο στή λήγουσα (καί παίρνουν περισπωμένη) : τῶν δασῶν, τῶν ἔδαφῶν.

Ὅπως τό δάσος κλίνονται : ἄλλος, βάθος, βάρος, βέλος, βρέφος, γένος, ἔθνος, εἶδος, μέρος, ὕψος κτλ.

Ὅπως τό ἔδαφος κλίνονται : μέγεθος, στέλεχος κτλ. Αὐτά στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί στήν ὀνομαστική, αἰτιατική καί κλητική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τόν τόνο στήν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 69.— Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : τό εἶδος καί τό μέγεθος.

Ἐρωτήσεις

- 1) Ποιές καταλήξεις ἔχουν σέ κάθε πτώση ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ τά οὐδέτερα σέ -ι (ὅπως τό παιδί) καί τά οὐδέτερα σέ -ο (ὅπως τό βουνό) ; — 2) Ποιές καταλήξεις ἔχουν τά οὐδέτερα σέ -ος (ὅπως τό δάσος) ; — 3) Ποιές πτώσεις ἔχουν ὅμοιες τά οὐδέτερα στόν ἐνικό καί στόν πληθυντικό ;

Β'. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ουδέτερα σέ -μα καί σέ -σιμο, -ξιμο, -ψιμο

τό δέμα

	<i>Ἐνικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Ὄνομ.	τό δέμ-α		τά δέμ-ατα
Γεν.	τοῦ δέμ-ατος		τῶν δεμ-άτων
Αἰτ.	τό δέμ-α		τά δέμ-ατα
Κλητ.	δέμ-α		δέμ-ατα

τό δέσιμο

	<i>Ἐνικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Ὄνομ.	τό δέ-σιμο		τά δε-σίματα
Γεν.	τοῦ δε-σίματος		τῶν δε-σιμάτων
Αἰτ.	τό δέ-σιμο		τά δε-σίματα
Κλητ.	δέ-σιμο		δε-σίματα

1. Ὅπως **τό δέμα** κλίνονται : *αἶμα, βῆμα, γράμμα, δέρομα, νῆμα, στόμα, χοῆμα, χρῶμα* — *ἀγαλμα* (γενική : *ἀγάλματος*), *ἄθροισμα, διάλειμμα, ζήτημα, θέλημα, μάθημα, ὄνομα, πήδημα, ἕφασμα* κτλ.

2. Ὅπως **τό δέσιμο** κλίνονται : *βοάσιμο, κλείσιμο, πλύσιμο, βάψιμο, γράψιμο, πλέξιμο, τάξιμο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 70.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *τό αἶμα, τό πήδημα, τό γράψιμο.*

2. Ουδέτερα σέ -ας και σέ -ως

	τό κρέας		τό φῶς	
	Ἐνικός	Πληθυντικός	Ἐνικός	Πληθυντικός
Ὄνομ.	τό κρέας	τά κρέ-ατα	τό φῶς	τά φῶτ-α
Γεν.	τοῦ κρέ-ατος	τῶν κρε-άτων	τοῦ φωτ-ός	τῶν φῶτ-ων
Αἰτ.	τό κρέ-ας	τά κρέ-ατα	τό φῶς	τά φῶτ-α
Κλητ.	κρέ-ας	κρέ-ατα	φῶς	φῶτ-α

Ὅπως **τό κρέας** κλίνονται : **τό τέρας** καί **τό πέρας**
(= τό τέλος).

ΑΣΚΗΣΗ 71.— Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : **τό τέρας** καί **τό πέρας**.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιές καταλήξεις ἔχουν τά ουδέτερα σέ -μα (ὅπως *δέμα*) ; — 2) Ποιές καταλήξεις ἔχουν τά ουδέτερα σέ -σιμο (ὅπως *τό δέσιμο*) ; — 3) Ποιές καταλήξεις ἔχουν τά ουδέτερα σέ -ας (ὅπως *τό κρέας*) ; — 4) Πῶς κλίνεται τό ὄνομα *φῶς* ;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ

1. Ἡ κατάληξη -ι τοῦ ἐνικοῦ

τό ἀρνί, τό παιδί, τό λουλούδι, τό καλοκαίρι

Τό *ι* στό τέλος τοῦ ἐνικοῦ τῶν ουδετέρων γράφεται μέ *ι* (γιῶτα) καί εἶναι μακρόχρονο.

Γράφονται ὁμως μέ *υ* τά ὀνόματα: *βράδυ, δίχτυ, στάχυ*.

Τό βράδυ στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί σέ ὅλες τίς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ γράφεται μέ *ι* : *βραδιοῦ — βράδια* κτλ.

2. Ἡ κατάληξη -η τοῦ πληθυντικοῦ

τά μέρη, τά δάση, τά στήθη, τά ἐδάφη

Τό *η* στό τέλος τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ουδετέρων γράφεται μέ *η* (ἦτα).

3. Ἡ κατάληξη -α τῶν οὐδετέρων

τό βῆμα, τό χρῶμα, τά μῆλα, τά δῶρα

Νά μή λησμονοῦμε ὅτι τό α στό τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονο.

ΑΣΚΗΣΗ 72. — **Φράσεις γιά ὀρθογραφία :** Ἔχω ἕνα ὠραῖο λουλούδι μέ ἀπαλό χνούδι καί μέ κόκκινο χρῶμα. — Τά ὀπωρικά εἶναι τά δῶρα, πού προσφέρει τό καλοκαίρι στούς ἀνθρώπους, — Φασούλι τό φασούλι γεμίζει τό σακούλι.— Δέ θέλει ρύζι μέ νερό, θέλει νερό μέ ρύζι.— Γιά νά μή φάει ὁ γάτος τό ψωμί, τρώει ὁ ποντικός τά ροῦχα.— Ὅλα τά ἐδάφη τῆς χώρας μας λευτερώθηκαν μέ αἷμα.

Ἐρωτήσεις

1) Πῶς γράφεται τό ι στό τέλος τοῦ ἐνικοῦ τῶν οὐδετέρων ; — 2) Πῶς γράφεται τό η στό τέλος τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων ; — 3) Ἡ κατάληξη -α στό τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονη ἢ μακρόχρονη ;

ΕΠΙΘΕΤΑ — ΓΕΝΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Ποιές λέξεις λέγονται ἐπίθετα

Ὁ καλός μαθητής, ὁ ὠραῖος κῆπος, ὁ βαθύς ποταμός

Ἡ λέξη καλός δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ μαθητής.

Ἡ λέξη ὠραῖος δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ κῆπος.

Ἡ λέξη βαθύς δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ ποταμός.

Οἱ λέξεις πού φανερώνουν τί λογῆς εἶναι τά οὐσιαστικά λέγονται **ἐπίθετα**.

Τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων

Ἀρσενικά

Θηλυκά

Οὐδέτερα

ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος	ἡ φρόνιμη γυναίκα	τό φρόνιμο παιδί
ὁ γενναῖος στρατιώτης	ἡ γενναία χώρα	τό γενναῖο ἔθνος
ὁ πλατύς δρόμος	ἡ πλατιά θύρα	τό πλατύ πηγάδι

“Ὅπως βλέπουμε σ’ αὐτά τὰ παραδείγματα κάθε ἐπίθετο ἔχει **τρία γένη**, ἀρσενικό, θηλυκό καί οὐδέτερο : ὁ φρόνιμος, ἡ φρόνιμη, τό φρόνιμο — ὁ γενναῖος, ἡ γενναία, τό γενναῖο — ὁ πλατύς, ἡ πλατιά, τό πλατύ.

Καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων

Ἀρσενικό

Θηλυκό

Οὐδέτερο

1.	ὁ καλ-ός	ἡ καλ-ή	τό καλ-ό
2.	ὁ νέ-ος	ἡ νέ-α	τό νέ-ο
3.	ὁ γλυκ-ός	ἡ γλυκ-ιά	τό γλυκ-ό
4.	ὁ βαθ-ύς	ἡ βαθ-ιά	τό βαθ-ύ
5.	ὁ ζηλιάρ-ης	ἡ ζηλιάρ-α	τό ζηλιάρ-ικο

“Ὅπως βλέπουμε σ’ αὐτά τὰ παραδείγματα, τὰ ἐπίθετα ἔχουν στά τρία γένη τίς ἀκόλουθες καταλήξεις :

Ἀρσενικό

Θηλυκό

Οὐδέτερο

1. καλός :	-ος	-η	-ο
2. νέος :	-ος	-α	-ο
3. γλυκός :	-ός	-ιά	-ό
4. βαθύς :	-ύς	-ιά	-ύ.
5. ζηλιάρης :	-ης	-α	-ικο

Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Ἐπίθετα σέ -ος, -η, -ο

	δυνατός	δυνατή	δυνατό
		<i>Ἐνικός</i>	
Ὄνομ.	ὁ δυνατός	ἡ δυνατή	τό δυνατό
Γεν.	τοῦ δυνατοῦ	τῆς δυνατῆς	τοῦ δυνατοῦ
Αἰτιατ.	τό δυνατό	τή δυνατή	τό δυνατό
Κλητ.	δυνατέ	δυνατή	δυνατέ
		<i>Πληθυντικός</i>	
Ὄνομ.	οἱ δυνατοί	οἱ δυνατές	τά δυνατά
Γεν.	τῶν δυνατῶν	τῶν δυνατῶν	τῶν δυνατῶν
Αἰτιατ.	τούς δυνατούς	τίς δυνατές	τά δυνατά
Κλητ.	δυνατοί	δυνατές	δυνατά

Κατά τό **δυνατός, δυνατή, δυνατό** κλίνονται καί τά ἐπίθετα *ἀκριβός, μικρός, λαμπρός, καθαρός*.

ΑΣΚΗΣΗ 73. — Σχημάτισε τά τρία γένη τῶν ἐπιθέτων : *σωστός, βραδινός, χτεσινός, τυχερός, γεμάτος, χορτάτος, ξύλινος, μέταλλινος, πράσινος*.

ΑΣΚΗΣΗ 74. — Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : ὁ καθαρὸς δρόμος, ἡ καθαρὴ πηγὴ, τό καθαρὸ νερό.

ΑΣΚΗΣΗ 75. — Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : ὁ καλὸς μαθητὴς, ἡ καλὴ μαθήτρια, τό καλὸ ὄνομα.

2. Ἐπίθετα σέ -ος, -α, -ο

	ώραῖος,	ώραία	ώραῖο
		<i>Ἐνικός</i>	
Ὄνομ.	ὁ ώραῖος	ἡ ώραία	τό ώραῖο
Γεν.	τοῦ ώραίου	τῆς ώραίας	τοῦ ώραίου
Αἰτ.	τόν ώραῖο	τήν ώραία	τό ώραῖο
Κλητ.	ώραῖε	ώραία	ώραῖο

Πληθυντικός

Όνομ.	οί ώραϊοι	οί ώραϊες	τά ώραϊα
Γεν.	τῶν ώραϊῶν	τῶν ώραϊῶν	τῶν ώραϊῶν
Αἰτιατ.	τούς ώραϊοὺς	τίς ώραϊες	τά ώραϊα
Κλητ.	ώραϊοι	ώραϊες	ώραϊα

Κατά τό **ώραϊος, ώραϊα, ώραϊο** κλίνονται τά ἐπίθετα :
ἀθῶος, γενναῖος, κρύος.

Τά θηλυκά ἐπίθετα σέ -α ἔχουν τό α μακρόχρονο.

ΑΣΚΗΣΗ 76. — Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : ὁ *ώραϊος κῆπος*, ἡ *ώραϊά χώρα*, τό *ώραϊο πεῦκο*.

3. Ἐπίθετα -ός, -ιά, -ό

	γλυκός	γλυκιά	γλυκό
	Ἐνικός		
Όνομ.	ὁ γλυκός	ἡ γλυκιά	τό γλυκό
Γεν.	τοῦ γλυκοῦ	τῆς γλυκιᾶς	τοῦ γλυκοῦ
Αἰτιατ.	τό γλυκό	τή γλυκιά	τό γλυκό
Κλητ.	γλυκέ	γλυκιά	γλυκό

Πληθυντικός

Όνομ.	οἱ γλυκοί	οἱ γλυκές	τά γλυκά
Γεν.	τῶν γλυκῶν	τῶν γλυκῶν	τῶν γλυκῶν
Αἰτιατ.	τούς γλυκοὺς	τίς γλυκές	τά γλυκά
Κλητ.	γλυκοί	γλυκές	γλυκά

Κατά τό **γλυκός, γλυκιά, γλυκό** κλίνονται καί τά ἐπίθετα : *νηστικός, θηλυκός, φτωχός, ξανθός.*

ΑΣΚΗΣΗ 77. — Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : ὁ *γλυκός λόγος*, ἡ *γλυκιά ζωή*, τό *γλυκό μῆλο*.

4. Ἐπίθετα σέ -ύς, -ιά, -ύ

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	ὁ	βαθύς	ἡ	βαθιά	τό	βαθύ
Γεν.	τοῦ	βαθιοῦ	τῆς	βαθιάς	τοῦ	βαθιοῦ
Αἰτιατ.	τό	βαθύ	τή	βαθιά	τό	βαθύ
Κλητ.		βαθύ		βαθιά		βαθύ

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	οἱ	βαθιοί	οἱ	βαθιές	τά	βαθιά
Γεν.	τῶν	βαθιῶν	τῶν	βαθιῶν	τῶν	βαθιῶν
Αἰτ.	τούς	βαθιούς	τίς	βαθιές	τά	βαθιά
Κλητ.		βαθιοί		βαθιές		βαθιά

Ὅμοια κλίνονται τά ἐπίθετα : ὁ βαρύς - ἡ βαριά - τό βαρύν, ὁ πλατύς - ἡ πλατιά - τό πλατύ, ὁ τραχύς - ἡ τραχιά - τό τραχύ, ὁ μακρῦς - ἡ μακριά - τό μακρύν, ὁ παχύς - ἡ παχιά - τό παχύ κτλ.

Ὅμοια κλίνονται καί τά : ὁ σταχτής - ιά - ί, ὁ τριανταφυλλής - ιά- ί.

ΑΣΚΗΣΗ 78. — Νά κλιθοῦν τά ὀνόματα : ὁ πλατύς θόλος, ἡ πλατιά πύλη, τό πλατύ ροῦχο.

5. Ἐπίθετα σέ -ης, -α, ικο

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	ὁ	ζηλιάρ-ης	ἡ	ζηλιάρ-α	τό	ζηλιάρ-ικο
Γεν.	τοῦ	ζηλιάρ-η	τῆς	ζηλιάρ-ας	τοῦ	ζηλιάρ-ικου
Αἰτ.	τό	ζηλιάρ-η	τή	ζηλιάρ-α	τό	ζηλιάρ-ικο
Κλητ.		ζηλιάρ-η		ζηλιάρ-α		ζηλιάρ-ικο

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	οί	ζηλιάρ-ηδες	οί	ζηλιάρ-ες	τά	ζηλιάρ-ικα
Γεν.	τῶν	ζηλιάρ-ηδων		—	τῶν	ζηλιάρ-ικων
Αἰτ.	τούς	ζηλιάρ-ηδες	τίς	ζηλιάρ-ες	τά	ζηλιάρ-ικα
Κλητ.		ζηλιάρ-ηδες		ζηλιάρ-ες		ζηλιάρ-ικα

Όμοια κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὁ *κιτρινώρης* - ἡ *κιτρινώρα* - τό *κιτρινώρικο*, ὁ *πεισματάρης* - ἡ *πεισματάρα* - τό *πεισματάρικο*, ὁ *τεμπέλης* - ἡ *τεμπέλα* - τό *τεμπέλικο*, ὁ *σγουρομάλλης* - ἡ *σγουρομάλλα* - τό *σγουρομάλλικο*, ὁ *ἀνοιχτομάτης* - ἡ *ἀνοιχτομάτα* - τό *ἀνοιχτομάτικο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 79. — Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ἀνοιχτομάτης κυνηγός*, ἡ *ἀνοιχτομάτα κόρη*, τό *ἀνοιχτομάτικο πουλί*.

Τό ἐπίθετο : **πολύς**

Τό ἐπίθετο *πολύς* κλίνεται ἔτσι :

Ἐνικός ἀριθμός

Όνομ.	ὁ	πολύς	ἡ	πολλή	τό	πολύ
Γεν.		—	τῆς	πολλῆς		—
Αἰτ.	τόν	πολύ	τήν	πολλή	τό	πολύ
Κλητ.		—		—		—

Πληθυντικός ἀριθμός

Όνομ.	οἱ	πολλοί	οἱ	πολλές	τά	πολλά
Γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
Αἰτ.	τούς	πολλούς	τίς	πολλές	τά	πολλά
Κλητ.		(πολλοί)		(πολλές)		(πολλά)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ. Τό *πολύς* γράφεται μέ ἓνα λ, ὅπου ἀκολουθεῖ ν.

ΑΣΚΗΣΗ 80. — **Φράσεις για ὀρθογραφία.** Ἔχω πολλά βιβλία.
— Στὴν ἀγορὰ εἶναι πολὺς κόσμος. — Πολλὰ παιδιὰ παίζουν στὴν
αὐλὴ τοῦ σχολείου. — Ἔχω πολλοὺς φίλους. — Διαβάζω τὸ μάθημα
πολλές φορές. — Γράφω χωρὶς πολλή δυσκολία καὶ χωρὶς πολὺ κόπο.
— Ἔχω σήμερα πολὺ μάθημα. — Ἐδῶ εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι.

Ἑρωτήσεις

- 1) Ποιές λέξεις λέγονται ἐπίθετα ; — 2) Πόσα γένη ἔχουν τὰ ἐπίθετα ; —
3) Πῶς σχηματίζονται τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων : *καλός, νέος, γλυκός, βαθύς*
καὶ *ζηλιῶης* ; — 4) Πῶς κλίνονται τὰ ἐπίθετα ;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Κατάληξη -ιος

ἅγιος, ἄγριος, αἰώνιος, ἄξιος, ἀνάξιος, ἐνάντιος, κούφιος,
οὐράνιος, πλούσιος, σάπιος, τίμιος, τρύπιος.

Τὰ περισσότερα ἐπίθετα σέ **-ιος** γράφονται μέ **ι**.

Γράφονται ὅμως μέ **ει** τὰ ἐπίθετα :

ἄδειος, πρόβειος, τέλειος, ἐπίγειος, ἰσόγειος, ὑπόγειος.

Γράφεται μέ **οι** τὸ ἐπίθετο : *ὅμοιος.*

2. Κατάληξη -ικος

βασιλικός, βολικός, γνωστικός, ἠθικός, μαθητικός, μητρικός,
πατρικός - ἀθηναϊκός, ἑλληνικός, εὐρωπαϊκός - ἀνήθικος,
θεοησίτικος, κλέφτικος, ψεύτικος - βλάχικος, ἀμερικάνικος.

Τὰ ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ **-ικος** γράφονται μέ **ι**.

Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπίθετα : *θηλυκός καὶ δανεικός* κτλ.

3. Κατάληξη -ιμος

ἄλκιμος, γνώριμος, νόστιμος, ὄφιμος, πρώιμος,

φρόνιμος, χρήσιμος, ὠφέλιμος.

Τά επίθετα πού τελειώνουν σέ -ιμος, γράφονται μέ **ι**.
Ἐξαιροῦνται τά επίθετα : ἔτοιμος, πρόθυμος, εὐθυμος,
ἔρημος, ἐπίσημος, ἄσχημος κτλ.

4. Κατάληξη -ινος

μάλλινος, μετάλλινος, ξύλινος, χάρτινος - κίτρινος, κόκκινος,
πράσινος - ἀληθινός, βοδινός, βραδινός, ἔσπερινός,
νυχτερινός, πασχαλινός.

Τά περισσότερα επίθετα πού τελειώνουν σέ -ινος, γρά-
φονται μέ **ι**.

Γράφονται ὅμως μέ **ει** τά επίθετα : ἐλεεινός, ὄρεινός,
σκοτεινός, φωτεινός, ταπεινός, ὑγιεινός.

5. Κατάληξη σέ -ίσιος

ἀγόνισιος, βοννίσιος, καμπίσιος, παιδιακίσιος,
παλικαρίσιος, τουλουμίσιος.

Τά περισσότερα επίθετα πού τελειώνουν σέ -ίσιος
γράφονται μέ **ι**.

Γράφονται ὅμως μέ **η** στήν προπαραλήγουσα τά επί-
θετα : γνήσιος, ἐτήσιος, ἡμερήσιος κτλ.

6. Κατάληξη -ωπός καί -ωτός

κιτρινωπός, κοκκινωπός, χαρωπός,
θολωτός, καμαρωτός, μεταξωτός, φτερωτός, σηκωτός.

Τά επίθετα πού τελειώνουν σέ -ωπός καί σέ -ωτός
γράφονται μέ **ω** στήν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 81. — Φράσεις γιά ὀρθογραφία : "Ὁμοιος τόν ὀμοιο
ἀγαπᾷ.— Τό σάπιο μῆλο εἶναι τρύπιο.— Αὐτό τό γάλα εἶναι πρό-
βειο.— Ἐχω ἓνα κούφιο δόντι.— Αὐτό τό ὑπόγειο εἶναι ἄδειο.— Πολ-

λά δημοτικά τραγούδια είναι κλέφτικα. — 'Ο φρόνιμος καί ἠθικός ἄνθρωπος εἶναι χρήσιμος στήν πατρίδα του. — Οἱ ὄψιμοι καρποί εἶναι νόστιμοι. — Τά γένη εἶναι τρία : ἀρσενικό, θηλυκό καί οὐδέτερο. — *Ὅχι δανεικά καί ἀγύριστα. — Νά ἕνας χάρτινος ἀετός καί νά ἕνας ἀληθινός. — Τό μοσχάριστο κρέας εἶναι ὑγιεινό. — Εἶμαι ἔτοιμος. — Πάντα εἶσαι πρόθυμος.

Ἐρωτήσεις

- 1) Πῶς γράφονται τά ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ *-ιος* ; Ποιά γράφονται μέ *ει* καί ποιά μέ *οι* ; — 2) Πῶς γράφονται τά ἐπίθετα σέ *-ικος* καί ποιά ξεαιροῦνται ; — 3) Πῶς γράφονται τά ἐπίθετα σέ *-ιμος* ; — 4) Πῶς γράφονται τά ἐπίθετα σέ *-ιως* καί ποιά ἀπ' αὐτά γράφονται μέ *ει* ; — 5) Πῶς γράφονται τά ἐπίθετα σέ *-ωπός* καί *-ωτός* ; — 6) Πῶς γράφονται τά ἐπίθετα σέ *-ίσιος* καί ποιά ἀπ' αὐτά γράφονται μέ *η* ;

ΤΑ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Θετικός βαθμός

Ἄσπρος κῆπος μου εἶναι *ὠραῖος*.

Ἐδῶ τό ἐπίθετο *ὠραῖος* φανερώνει τί λογῆς εἶναι ὁ κῆπος μου, χωρίς νά κάνω σύγκριση μέ ἄλλο κῆπο.

Αὐτά τά ἐπίθετα, πού φανερώνουν τί λογῆς εἶναι τά οὐσιαστικά, χωρίς νά γίνεται σύγκριση μέ ἄλλα, λέγονται *ἐπίθετα θετικοῦ βαθμοῦ*.

*Ἐτσι λέμε : ὁ δρόμος εἶναι *πλατύς* — ἡ Μαρία εἶναι *ἔξυπνη* — τό παιδί εἶναι *μικρό* κτλ.

2. Συγκριτικός βαθμός

Ἄσπρος κῆπος σου εἶναι *ὠραιότερος* ἀπό τό δικό μου.

Ἐδῶ τό ἐπίθετο *ὠραιότερος* φανερώνει σύγκριση. Δείχνει δηλαδή ὅτι ὁ κῆπος σου εἶναι *ἀνώτερος* στήν *ὠραιότητα* ἀπό τό δικό μου κῆπο.

Αὐτά τά ἐπίθετα, πού φανερώνουν *σύγκριση* καί δεί-

χνουν ότι ένα ουσιαστικό έχει μία ποιότητα ή ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό από ένα άλλο ουσιαστικό, λέγονται **ἐπίθετα συγκριτικοῦ βαθμοῦ**.

Ἔτσι λέμε : ὁ δρόμος αὐτός εἶναι *πλατύτερος* ἀπὸ τὸν ἄλλο — ἡ Μαρία εἶναι *ἐξυπνότερη* ἀπὸ τὴν Ἑλένη — τὸ παιδί αὐτό εἶναι *μικρότερο* ἀπὸ ἐκεῖνο κτλ.

3. Ὑπερθετικός βαθμός

Ὁ κήπος τοῦ σχολείου μας εἶναι *ὠραιότατος* (ἢ ὁ ὠραιότερος ἀπὸ ὅλους).

Ἐδῶ τὸ ἐπίθετο *ὠραιότατος* δείχνει ὅτι ὁ κήπος τοῦ σχολείου μας ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴ στὸν πιὸ μεγάλο βαθμὸ ἢ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους κήπους.

Αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, πού φανερώνουν ὅτι ἕνα οὐσιαστικό ἔχει μία ποιότητα ἢ ιδιότητα στὸν πιὸ μεγάλο βαθμὸ ἢ σὲ βαθμὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ὅμοια του, λέγονται **ἐπίθετα ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ**.

Ἔτσι λέμε : Ὁ Σωκράτης εἶναι *σοφώτατος* — ἡ Μαρία εἶναι *ἐξυπνότατη* — τὸ ἄεροπλάνο εἶναι *ταχύτατο*.

Οἱ τρεῖς βαθμοὶ

Ἀπὸ τὰ προηγούμενα παραδείγματα βλέπουμε ὅτι τὰ ἐπίθετα ἔχουν τρεῖς βαθμούς : *θετικό, συγκριτικό* καὶ *ὑπερθετικό*. λ.χ.

Θετικός : ὁ ὠραίος, ἡ ὠραία, τὸ ὠραῖο.

Συγκριτικός : ὠραιό-τερος, ὠραιό-τερη, ὠραιό-τερο

Ὑπερθετικός : ὠραιό-τατος, ὠραιό-τατη, ὠραιό-τατο.

Δηλαδή ὁ συγκριτικός βαθμὸς σχηματίζεται μὲ τὴν

κατάληξη *-τερος, -τερη, -τερο* και ο υπερθετικός μέ τήν κατάληξη : *-τατος, -τατη, -τατο*.

Ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός μαζί λέγονται **παραθετικά του επίθετου**.

Όρθογραφία παραθετικών

1) Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
ψηλός	ψηλότερος	ψηλότετος
φτωχός	φτωχότερος	φτωχότετος
ώραϊος	ώραϊότερος	ώραϊότετος
θερμός	θερμότερος	θερμότετος
ένδοξος	ένδοξότερος	ένδοξότετος
σοφός	σοφότερος	σοφότετος

Δηλαδή : οί κατάληξεις τών παραθετικών *-ότερος -ότετος* γράφονται μέ **ο**.

2) νέος νεώτερος νεώτετος

Τά επίθετα πού τελειώνουν σέ *-εος* σχηματίζουν τά παραθετικά τους σέ *-ότερος -ότετος*.

3) άνω άνώτερος άνώτετος
κάτω κατώτερος κατώτετος

Παραθετικά σχηματίζονται και από επίρρηματα. Όσα επίρρηματα τελειώνουν σέ *ω* σχηματίζουν τά παραθετικά τους σέ *-ότερος, -ότετος*.

Μερικά ανώμαλα παραθετικά

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
γέρος	γεροντότερος	γεροντότατος
κακός	χειρότερος	χειρίστος
καλός	καλύτερος	ἄριστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος
λίγος	λιγότερος	ἐλάχιστος
πολύς	περισσότερος	πάρα πολύς
ἀπλός	ἀπλούστερος	ἀπλούστατος

Ὅπως βλέπουμε σ' αὐτά τὰ παραδείγματα, τὰ ἐπίθετα *γέρος, κακός, καλός, μεγάλος, λίγος, πολύς* καί *ἀπλός* σχηματίζουν τὰ παραθετικά τους διαφορετικά ἀπό τὰ ἄλλα. Δηλαδή ἔχουν **άνώμαλα παραθετικά**.

Περιφραστικά παραθετικά

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
ώραῖος	πιό ώραῖος	πολύ ώραῖος
πλατύς	πιό πλατύς	πολύ πλατύς
ζηλιάρης	πιό ζηλιάρης	πολύ ζηλιάρης

Τὰ ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ παραθετικά τους καί μέ δύο λέξεις, δηλαδή **περιφραστικά**.

Ἔτσι ὁ συγκριτικός σχηματίζεται μέ τή λέξη *πιό* καί μέ τό ἐπίθετο τοῦ θετικοῦ : *πιό ώραῖος, πιό σοφός, πιό καλός*.

Ὁ ὑπερθετικός σχηματίζεται μέ τή λέξη *πολύ* καί μέ τό ἐπίθετο τοῦ θετικοῦ βαθμοῦ : *πολύ ώραῖος, πολύ σοφός, πολύ καλός*.

Τὰ ἐπίθετα πού ἔχουν ἀρσενικό σέ -ης (*ζηλιάρης, τεμ-*

πέλης, κυτριωιάρης κτλ.) σχηματίζουν μόνο περιφραστικά παραθετικά : *τεμπέλης - πιό τεμπέλης - πολύ τεμπέλης*.

ΑΣΚΗΣΗ 83. — Γράψε τὰ περιφραστικά παραθετικά τῶν ἐπιθέτων :

ἄξιος, στεγνός, τίμιος, γενναῖος, πλατύς, κακός, βαθύς, ἀσπορμάλλης, πεισματάρης, ἀνοιχτομάτης, γνωστικός, ἄγριος, ξανθός.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιές καταλήξεις παίρνει ὁ συγκριτικός καὶ ποιές ὁ ὑπερθετικός ; — 2) Πῶς σχηματίζουν τὸ συγκριτικό καὶ τὸν ὑπερθετικό βαθμὸ τὰ ἐπίθετα *μέγας, κακός, καλός, μέγας, λίγος, πολὺς, ἄπλος* ; — 3) Πῶς σχηματίζεται ὁ συγκριτικός καὶ ὁ ὑπερθετικός βαθμὸς τῶν ἐπιθέτων *περιφραστικά* ;

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Ποιές λέξεις λέγονται ἀριθμητικά ἐπίθετα

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο χέρια. Κάθε χέρι ἔχει πέντε δάχτυλα. Καὶ τὰ δύο χέρια μαζί ἔχουν δέκα δάχτυλα. Οἱ *πρῶτοι* ἄνθρωποι ἦταν ἄγριοι.

Στὰ παραδείγματα αὐτὰ οἱ λέξεις *δύο, πέντε, δέκα* φανερώνουν ἀριθμούς. Τό *πρῶτοι* φανερώνει τὴ σειρά.

Οἱ λέξεις πού φανερώνουν ἕναν ἀριθμὸ, τὴ σειρά κτλ. λέγονται **ἀριθμητικά ἐπίθετα**.

1. Ἀπόλυτα

Ὅταν μετροῦμε, λέμε : *ένα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε* κτλ. Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ λέγονται **ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἐπίθετα** καὶ φανερώνουν ὀρισμένο πλῆθος ἀπὸ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα.

Τό ἀριθμητικὸ ἀπόλυτο *ένας* κλίνεται ἔτσι :

Ἐνικός ἀριθμός

	Ἀρσενικό	Θηλυκό	Οὐδέτερο
Ὄνομ.	ένας	μία (ἢ μία)	ένα
Γεν.	ένος	μιᾶς	ένος
Αἰτ.	ένα(ν)	μία (ἢ μία)	ένα

(Δέν ἔχει κλητική οὔτε πληθυντικό ἀριθμό).

Τά ἀπόλυτα *τρεις* καί *τέσσερις* κλίνονται μόνο στόν πληθυντικό :

	Ἀρσενικό καί θηλυκό		Οὐδέτερο	
Ὄνομ.	τρεις	τέσσερις	τρία	τέσσερα
Γεν.	τριῶν	τεσσάρων	τριῶν	τεσσάρων
Αἰτ.	τρεις	τέσσερις	τρία	τέσσερα

Τά ἀπόλυτα ἀριθμητικά *δύο* - *δυό* καί *ἀπό τό πέντε* ὡς τό *ἐκατό* εἶναι ἄκλιτα.

διακόσιοι	διακόσιες	διακόσια
τριακόσιοι	τριακόσιες	τριακόσια
τετρακόσιοι	τετρακόσιες	τετρακόσια κτλ.

Τά ἀριθμητικά αὐτά κλίνονται μόνο στόν πληθυντικό, ὅπως τά ἐπίθετα : *οἱ πλούσιοι, οἱ πλούσιες, τά πλούσια.*

2. Τακτικά

Ὁ Γιώργος εἶναι *πρῶτος* στήν τάξη.

Ὁ Νίκος εἶναι *δεύτερος*.

Ὁ Πέτρος ἔρχεται *τρίτος*.

Ἀπό τά ἀπόλυτα *ένα, δύο, τρία* κτλ. γίνονται τά

ἀριθμητικά πρώτος, δεύτερος, τρίτος, τέταρτος, πέμπτος, έκτος, έβδομος, όγδοος, ένατος, δέκατος κτλ. Τά ἀριθμητικά αὐτά φανερώνουν τή σειρά καί λέγονται **τακτικά**.

3. Ἀναλογικά

Ὁ ἀριθμός 10 εἶναι διπλάσιος ἀπό τόν 5.

Ὁ 12 εἶναι τριπλάσιος ἀπό τόν 4.

Τά ἐπίθετα διπλάσιος, τριπλάσιος, τετραπλάσιος, πενταπλάσιος, εξαπλάσιος, έφταπλάσιος, όχταπλάσιος, έννιαπλάσιος, δεκαπλάσιος κτλ. δείχνουν πόσες φορές ένα ποσόν εἶναι μεγαλύτερο ἀπό ένα άλλο. Αὐτά λέγονται **ἀναλογικά**.

Ὁρθογραφία ἀριθμητικῶν

1) Παίρνουν ψιλή

όχτώ ἄνθρωποι

έννιά κιλά

εἴκοσι παιδιά

Παίρνουν δασεία

ένας ἄνθρωπος

έξι κιλά

έφτά παιδιά

έντεκα τετράδια

έκατό βιβλία

Τά ἀριθμητικά όχτώ, έννιά καί εἴκοσι παίρνουν ψιλή (καί όσα γίνονται ἀπ' αὐτά : όγδοος, έννιακόσια, εἴκοστός κτλ.). Ὅλα τά άλλα παίρνουν δασεία.

2) Γράφονται μέ **vv**

έννέα ἢ έννιά

έννιακόσια - έννιακοσιοστός

έννεαπλός - έννεαπλάσιος

Γράφονται μέ ένα **v**

ένενήντα

ένατος

ένενηκοστός

Δηλαδή : ό ἀριθμός έννέα ἢ έννιά καί όσα γίνονται ἀπό

αυτόν γράφονται με *νν*, εκτός από τό *ένενήντα*, τό *ένατος* και *ένενηκοστός* πού γράφονται με ένα *ν*.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Αριθμοί	Απόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
1	ένας, μία (ή μιά), ένα	πρώτος, πρώτη, πρώτο
2	δύο (ή δυό)	δεύτερος, -η, -ο
3	τρεις, τρία	τρίτος, -η, -ο
4	τέσσερις, τέσσερα	τέταρτος, -η, -ο
5	πέντε	πέμπτος, -η, -ο
6	έξι	έκτος, -η, -ο
7	έφτά (ή επτά)	έβδομος, -η, -ο
8	όχτώ (ή οκτώ)	όγδοος, -η, -ο
9	έννέα (ή εννιά)	ένατος, -η, -ο
10	δέκα	δέκατος, -η, -ο
11	έντεκα	ένδέκατος, -η, -ο
12	δώδεκα	δωδέκατος, -η, -ο
13	δεκατρείς, δεκατρία	δέκατος τρίτος
14	δεκατέσσερις, δεκατέσσερα	δέκατος τέταρτος
15	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος
20	είκοσι	είκοστός, -ή, -ό
21	είκοσι ένας, είκοσι μία, είκοσι ένα	είκοστός πρώτος
22	είκοσι δύο	είκοστός δεύτερος
30	τριάντα	τριακοστός, -ή, ό
40	σαράντα	τεσσαρακοστός, -ή, ό
50	πενήντα	πεντηκοστός, -ή, -ό
60	έξήντα	έξηκοστός, -ή, -ό
70	έβδομήντα	έβδομηκοστός, -ή, -ό
80	όγδόντα	όγδοηκοστός, -ή, -ό
90	ένενήντα	ένενηκοστός, -ή, -ό
100	έκατό	έκατοστός, -ή, -ό
200	διακόσιοι, -ες, -α	διακοσιοστός, -ή, -ό
300	τριακόσιοι, -ες, -α	τριακοσιοστός, -ή, -ό
900	έννιακόσιοι, -ες, -α	έννιακοσιοστός, -ή, -ό
1000	χίλιοι, χίλιες, χίλια	χιλιοστός, -ή, -ό

ΑΣΚΗΣΗ 84. — Γράψε τὰ ἀπόλυτα, τακτικά καί ἀναλογικά ἐπίθετα ἀπό τό 1 - 20.

ΑΣΚΗΣΗ 85. — Σέ ποιά ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἀντιστοιχοῦν τὰ ἀναλογικά: *ἐκατοσταπλάσιος, χιλιαπλάσιος, ἐξηνταπλάσιος, διακοσιαπλάσιος, ὀγδονταπλάσιος, δωδεκαπλάσιος, πενηνταπλάσιος.*

Ἐρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται *ἀριθμητικά ἐπίθετα*; — 2) Ποιά ἀριθμητικά λέγονται *ἀπόλυτα, τακτικά, ἀναλογικά*; — 3) Ποιά ἀριθμητικά παίρνουν ψιλὴ; — 4) Ποιά ἀριθμητικά γίνονται ἀπό τό 9 καί πῶς γράφονται;

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Ποιές λέξεις λέγονται ἀντωνυμίες

Ἐγώ (ὁ Πέτρος) παίζω. *Εσύ* (ὁ Νίκος) παίζεις.
Αὐτός (ὁ Κώστας) παίζει. *Εκείνη* (ἡ Μαρία) ἔρχεται.
Ἐσύ ἔχεις τό βιβλίο σου καί *ἐγώ* τό δικό μου.
Ὅποιος κάνει τό κακό, βλάφτει τόν *ἑαυτό του*.

Πολλές φορές ἀντὶ νά ποῦμε ἓνα ὄνομα λέμε μιὰ ἄλλη λέξη στή θέση του: *ἐγώ, ἐσύ, αὐτός, ἐκεῖνος, ὅποιος, ὁ δικός μου* κτλ.

Οἱ λέξεις πού μεταχειριζόμαστε ἀντὶ γιὰ τὰ ὀνόματα λέγονται **ἀντωνυμίες**.

1. Προσωπικές ἀντωνυμίες

Ἐγώ μιλῶ. *Εσύ* ἀκοῦς. *Αὐτός* προσέχει.

Οἱ λέξεις *ἐγώ, ἐσύ, αὐτός* εἶναι ἀντωνυμίες, πού φανερώνουν τὰ *τρία πρόσωπα* τοῦ λόγου. Οἱ ἀντωνυμίες αὐτές λέγονται **προσωπικές**. Αὐτές εἶναι:

γιὰ τό πρῶτο πρόσωπο: *ἐγώ*

γιὰ τό δεύτερο πρόσωπο: *ἐσύ*

γιὰ τό τρίτο πρόσωπο: *αὐτός*

Οί προσωπικές αντωνυμίες κλίνονται έτσι :

	Α' πρόσωπο		Β' πρόσωπο	
	Ένικός	Πληθυντικός	Ένικός	Πληθυντικός
Όνομ.	εγώ	έμεϊς	έσύ	έσεις
Γεν.	έμένα(μου)	έμας(μας)	έσένα(σου)	έσας(σας)
Αίτ.	έμένα(μέ)	έμας(μας)	έσένα(σέ)	έσας(σας)
Κλητ.	—	—	έσύ	έσεις

Γ' πρόσωπο

Ένικός αριθμός

	Άρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Όνομ.	αυτός(τος)	αυτή(τη)	αυτό(το)
Γεν.	αυτού(του)	αυτής(της)	αυτού(του)
Αίτ.	αυτόν(τόν)	αυτήν(τήν)	αυτό(τό)

Πληθυντικός αριθμός

	Άρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Όνομ.	αυτοί(τοι)	αυτές(τες)	αυτά(τα)
Γεν.	αυτών(τούς)	αυτών(τούς)	αυτών(τους)
Αίτ.	αυτούς(τούς)	αυτές(τίς ή τές)	αυτά(τά)

Παρατηρήσεις

1) Οί προσωπικές αντωνυμίες έκτός από τους όλόκληρους τύπους έχουν και *μονοσύλλαβους* λ. χ. αντί να πούμε : *έμένα φωνάζουν*, λέμε : *μέ φωνάζουν* αντί : *έμας ζητοῦν*, λέμε : *μας ζητοῦν*. Καμιά φορά λέμε και τόν όλόκληρο και τό μονοσύλλαβο τύπο : *έμένα μέ φωνάζουν*, *έμας μάς ζητοῦν*.

2) Τό α' και τό β' πρόσωπο δέν έχει μονοσύλλαβους

τύπους στην ονομαστική. Τό γ' πρόσωπο όμως έχει και στην ονομαστική μονοσύλλαβους τύπους : *νά τος, νά τη νά το.*

ΑΣΚΗΣΗ 86.— Γράψε σέ ποιό πρόσωπο, γένος, αριθμό και πτώση είναι οι άνωθυμίες πού βρίσκονται στίς παρακάτω φράσεις :

Χτές σου ἔστειλα ἕνα δέμα. Σέ παρακαλῶ νά μου γράφεις ἄν τό ἔλαβες.— Νά τος ὁ Γιῶργος μέ τόν ἀδερφό του. Δέν τούς βλέπεις ;— Νά τες οἱ ἀσκήσεις πού ἔγραφα. Θέλεις νά τίς δεῖς κι ἐσύ ;

2. Κτητικές άνωθυμίες

Αὐτός ὁ βόλος εἶναι δικός μου. Αὐτή ἡ πένα εἶναι δική μου. Αὐτό τό βιβλίο εἶναι δικό μου.

Οἱ λέξεις δικός μου, δική μου, δικό μου εἶναι άνωθυμίες καί φανερώνουν σέ ποιόν ἀνήκει κάτι.

Οἱ άνωθυμίες πού φανερώνουν σέ ποιόν ἀνήκει κάτι λέγονται **κτητικές**.

Οἱ κτητικές άνωθυμίες σχηματίζονται μέ τό επίθετο δικός, δική, δικό καί μέ τίς μονοσύλλαβες γενικές τῶν προσωπικῶν άνωθυμιῶν : μου, σου, του, της, μας, σας, τους. Δηλαδή ἔχουμε τίς ἀκόλουθες κτητικές άνωθυμίες :

α' πρόσ. δικός μου, δική μου, δικό μου —

δικός μας, δική μας, δικό μας.

β'. πρόσ. δικός σου, δική σου, δικό σου —

δικός σας, δική σας, δικό σας.

γ'. πρόσ. δικός του, δική του, δικό του —

δικός τους, δική τους, δικό τους.

ΑΣΚΗΣΗ 87.— Γράψε 5 προτάσεις, πού νά ἔχουν κτητικές άνωθυμίες.

Παράδειγμα : Αὐτός ὁ κήπος εἶναι δικός μου. — Δώσε μου τό βιβλίο σου νά σου δώσω τό δικό μου.

3. Δεικτικές ἀντωνυμίες

Αὐτός φώναξε. Ἐκεῖνος ἔφυγε. Τοῦτος ἤρθε.

Θέλω τόσο χαρτί. — Ἀγόρασα τέτοιο ὕφασμα.

Οἱ λέξεις : αὐτός, ἐκεῖνος, τοῦτος, τόσο, τέτοιο εἶναι ἀντωνυμίες, πού τίς μεταχειριζόμαστε γιά νά δείξουμε κάτι.

Οἱ ἀντωνυμίες πού μεταχειριζόμαστε γιά νά δείξουμε κάτι λέγονται **δεικτικές**.

Οἱ δεικτικές ἀντωνυμίες εἶναι :

- 1) αὐτός, αὐτή, αὐτό — 2) ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο —
- 3) (ἐ)τοῦτος, (ἐ)τούτη (ἐ)τούτο — 4) τόσοσ, τόσοση, τόσο —
- 5) τέτοιος, τέτοια, τέτοιο.

ΑΣΚΗΣΗ 88. — Μέ καθεμιά ἀπό τίς πέντε δεικτικές ἀντωνυμίες νά σχηματίσεις πρόταση :

Παράδειγμα : 1) Αὐτός μου ἔδωσε τό μολύβι. — 2) Ἐκεῖνο τό παιδί φωνάζει. — 3) ... 4) ... 5) ...

4. Ἀναφορικές ἀντωνυμίες

Ἔνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τόν κόσμο.

Θά σοῦ δώσω βιβλία, ὅσα θέλεις.

Αὐτός εἶναι ὁ μαθητής, πού ἔλειπε.

Σ' αὐτά τά παραδείγματα οἱ λέξεις ὁ ὁποῖος, ὅσα, πού εἶναι ἀντωνυμίες, πού ἀναφέρονται σέ κάποια ἄλλη προηγούμενη λέξη.

Ἔτσι ἡ ἀντωνυμία ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στή λέξη ὁ Θεός· ἡ ἀντωνυμία ὅσα ἀναφέρεται στή λέξη βιβλία καί ἡ ἀντωνυμία πού ἀναφέρεται στή λέξη μαθητής.

Οἱ ἀντωνυμίες μέ τίς ὁποῖες ὀλόκληρη πρόταση ἀναφέρεται σέ μιά ἄλλη λέξη λέγονται **ἀναφορικές**.

Οἱ ἀναφορικές ἀντωνυμίες εἶναι :

1) *ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τό ὁποῖο* (μέ ἄρθρο πάντοτε).

2) *ὅποιος, ὅποια, ὅποιο* (χωρίς ἄρθρο): *ὅποιος* δέ θέλει
νά ζυμώσει δέκα μέρες κοσκινίζει.

3) *ὄ,τι* (ἄκλιτο): *κάμε ὄ,τι θέλεις*. Αὐτή γράφεται μέ
κόμμα ὕστερα ἀπό τό **ο**.

4) *ὅσος, ὄση, ὄσο*: *ὄσα* ξέρει ὁ νοικοκύρης δέν τά
ξέρει ὁ κόσμος ὅλος.

5) *πού* (ἄκλιτο): *ὁ μαθητής πού ἔφυγε, ἡ μαθήτρια
πού ἔφυγε, τό παιδί πού ἔφυγε, τό βιβλίο τοῦ παιδιοῦ πού
ἔφυγε* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 89.— Νά κλίνεις στά τρία γένη τήν ἀντωνυμία: *ὁ
ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τό ὁποῖο* (ὅπως τά ἐπίθετα, ἀλλά χωρίς κλητική).

ΑΣΚΗΣΗ 90.— Νά κλίνεις τίς ἀντωνυμίες: *ὅποιος, ὅποια, ὅποιο
— ὄσος, ὄση, ὄσο* (ὅπως τά ἐπίθετα, ἀλλά χωρίς κλητική).

5. Ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες

Πές μου *ποιός* εἶναι ὁ τόπος σου καί *ποιά* πατρίδα
ἔχεις; *Πόσα* θέλεις; *Τί* γυρεύεις;

Οἱ ἀντωνυμίες πού τίς μεταχειριζόμαστε ὅταν ρωτοῦ-
με λέγονται **ἐρωτηματικές**.

Οἱ ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες εἶναι:

1) *ποιός; ποιά; ποῖο;*

2) *πόσος; πόση; πόσο;*

3) *τί;* (ἄκλιτο).

ΑΣΚΗΣΗ 91.— Γράψε 5 προτάσεις μέ ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες.

Παράδειγμα: Ποιός εἶναι ὁ ἀδερφός σου; Πόσα γραμμάρια ἔχει
ένα κιλό;

6. Άοριστες άντωνυμίες

Τό κατσικάκι

Ξέρω <i>κάποιο</i> κατσικάκι	Ξέρω <i>κάποιο</i> κατσικάκι
πού 'ναι μιά χαρά	πού 'ναι τόσο δά
κι όταν βλέπει τή μαμά του	καί στό πράσινο χορτάρι
παίζει τήν ούρά.	θέλει νά πηδᾷ.

Παροιμία : Καθένας μέ τόν πήχη του μετράει τό πανί του.

Στά παραπάνω παραδείγματα, οί λέξεις *κάποιο*, *καθένας* είναι άντωνυμίες καί φανερώνουν ένα ούσιαστικό μέ άόριστο τρόπο.

Οί άντωνυμίες πού φανερώνουν ένα ούσιαστικό μέ άόριστο τρόπο λέγονται **άόριστες**.

Οί άόριστες άντωνυμίες είναι :

ένας - μιά - ένα, πού κλίνεται ὅπως τό άριθμητικό (βλέπε στή σελίδα 71), *καθένας* - *καθεμιά* - *καθένα*, *κανένας* - *καμιά* - *κανένα*, *άλλος* - *άλλη* - *άλλο*, *κάποιος* - *κάποια* - *κάποιο*, *κάμποσος* - *κάμποση* - *κάμποσο*, *μερικοί* - *μερικές* - *μερικά* (πού κλίνεται μόνο στόν πληθυντικό).

Άόριστες άντωνυμίες είναι καί τά άκλιτα : *τίποτε* (*τίποτα*) *κάθε*, *καθετί*, *κάτι*, *κατιτί*· *ό δείνα* - *ή δείνα* - *τό δείνα*, *ό τάδε* - *ή τάδε* - *τό τάδε*.

ΑΣΚΗΣΗ 92.— 1) Νά βρεῖς στό Άναγνωστικό σου 5 φράσεις, πού νά έχουν άόριστες άντωνυμίες.— 2) Νά κλίνεις τό *καθένας* - *καθεμιά* - *καθένα* (ὅπως τό *ένας*, *μιά*, *ένα*).

ΑΣΚΗΣΗ 93.— Νά κλίνεις τίς άντωνυμίες : *μερικοί* - *μερικές* - *μερικά* (ὅπως οί *δυνατοί*, οί *δυνατές*, τά *δυνατά*).

Ρ Η Μ Α Τ Α

ΦΩΝΕΣ - ΑΡΙΘΜΟΙ - ΠΡΟΣΩΠΑ - ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

Ποιές λέξεις λέγονται ρήματα

1) 'Ο μαθητής *γράφει*. 'Ο δάσκαλος *διδάσκει*. Τό παιδί *τρέχει*.

Στις προτάσεις αυτές οί λέξεις *γράφει*, *διδάσκει*, *τρέχει* φανερώουν ότι κάποιος κάνει μιά ενέργεια. Οί λέξεις αυτές είναι **ρήματα**.

2) Τό δέντρο *ξηριζώνεται* από τόν άνεμο. 'Η γῆ *θερμαίνεται* από τόν ήλιο. Τό παιδί *κοιμάται*.

Στις προτάσεις αυτές οί λέξεις *ξηριζώνεται*, *θερμαίνεται*, *κοιμάται* φανερώουν ότι κάποιος παθαίνει κάτι από έναν άλλον ή βρίσκεται σέ μιά κατάσταση. Καί οί λέξεις αυτές είναι **ρήματα**.

Έπομένως : **ρήματα** λέγονται οί λέξεις πού φανερώουν ότι κάποιος κάνει μιά ενέργεια ή κάτι παθαίνει από έναν άλλο ή βρίσκεται σέ μιά κατάσταση.

Καταλαβαίνουμε εύκολα ότι μιά λέξη είναι ρήμα, όταν μπορούμε νά βάλουμε μπροστά της τίς προσωπικές άντωνυμίες : *εγώ γράφω*, *εσύ γράφεις*, *αυτός γράφει*, *εμείς γράφουμε*, *εσείς γράφετε*, *αυτοί γράφουν*.

Φωνές

Ένεογητική φωνή

βρέχω - *ποτίζω*

ἀγαπῶ - *χτυπῶ*

(τελειώνουν σέ **-ω**)

Παθητική φωνή

βρέχομαι - *ποτίζομαι*

ἀγαπιέμαι - *χτυπιέμαι*

(τελειώνουν σέ **-μαι**).

1. "Όσα ρήματα τελειώνουν σέ **-ω** λέμε ὅτι εἶναι ρήματα **ἐνεργητικῆς φωνῆς**.

2. "Όσα ρήματα τελειώνουν σέ **-μαι** λέμε ὅτι εἶναι ρήματα **παθητικῆς φωνῆς**.

Δηλαδή : τὰ ρήματα ἔχουν δύο φωνές : 1) τὴν **ἐνεργητικὴ φωνή** καί 2) τὴν **παθητικὴ φωνή**.

ΑΣΚΗΣΗ 94.— Νά γράφεις σέ δύο χωριστές στήλες τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς καί τῆς παθητικῆς φωνῆς ἀπὸ τὰ παρακάτω : τρέχω, θυμοῦμαι, πηδῶ, παίζω, κρατιέμαι, δροσιζω, πλέκω, μαζεύομαι, σβήνω, φωτίζομαι, χτενίζω, κοιμοῦμαι, βουτῶ, κρύβω, δείχνω, χάνομαι, δένω, φαίνομαι, παιδεύομαι.

Ἄριθμοὶ τοῦ ρήματος

ὁ δάσκαλος διδάσκει —οἱ δάσκαλοι διδάσκουν

τό παιδί τρέχει —τά παιδιά τρέχουν

"Όπως τὰ ὀνόματα, ἔτσι καί τὰ ρήματα ἔχουν δύο ἀριθμούς : **ἐνικό** καί **πληθυντικό**.

Πρόσωπα τοῦ ρήματος

Ἐνικός

Πληθυντικός

1^ο ἐγὼ παίζω

ἐμεῖς παίζουμε

2^ο ἐσύ παίζεις

ἐσεῖς παίξετε

3^ο αὐτός παίζει

αὐτοὶ παίζουν

Τό ρῆμα σέ κάθε ἀριθμό ἔχει **τρία πρόσωπα**.

Τό **ἀ'** πρόσωπο ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **ἐγὼ** : ἐγὼ παίζω.

Τό **β'** πρόσωπο ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **ἐσύ** : ἐσύ παίζεις.

Τό **γ'** πρόσ. ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **αὐτός** : αὐτός παίζει.

Τό α' πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τήν ἀντωνυμία ἐμεῖς :
ἐμεῖς παίζουμε.

Τό β' πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τήν ἀντωνυμία ἐσεῖς :
ἐσεῖς παίζετε.

Τό γ'. πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τήν ἀντωνυμία αὐ-
τοί : αὐτοί παίζουν.

ΑΣΚΗΣΗ 95.— Νά βρεῖς σέ ποιό πρόσωπο καί σέ ποιόν ἀριθμό
εἶναι τά παρακάτω ρήματα : τρέχω, γράφεις, δένουμε, κρύβει, πλέκε-
τε, ἀνοίγουν, ἀρπάξεις, δείχνετε, κουρεύω, παύει, σκύβουν, μαζεύετε.

ΑΣΚΗΣΗ 96.— Νά τρέψεις τίς παρακάτω φράσεις στόν πλη-
θυντικό :

Τό παιδί τρέχει. Ἡ μητέρα ράβει. Ἐσύ χορεύεις. Ἐγώ δια-
βάζω. Αὐτός μαγειρεύει. Ὁ σκύλος γαυγίζει. Ὁ ψαράς ψαρεύει.
Ἐκεῖνος καρφώνει. Ἡ μαθήτρια γράφει.

ΑΣΚΗΣΗ 97.— Νά τρέψεις τίς παρακάτω φράσεις στόν ἐνικό :
Ἐμεῖς γράφουμε. Ἐκεῖνες παίζουν. Τά παιδιά φωνάζουν. Ἐσεῖς
φεύγετε. Οἱ ἐργάτες δουλεύουν. Ἐμεῖς δίνουμε. Ἐσεῖς παίρνετε. Οἱ
μαθήτριες διαβάζουν. Οἱ γεωργοί ὀργώνουν.

Ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος

1) Ἐγώ γράφω. Ἐσύ παίζεις. Αὐτός τρέχει.

Στίς προτάσεις αὐτές τά ρήματα φανερώνουν κάτι ὀρι-
σμένο καί βέβαιο. Γι' αὐτό λέμε ὅτι εἶναι στήν **ὀριστική**
ἔγκλιση.

2) Ἐγώ θέλω νά γράφω. Ἄς παίζεις ὅσο θέλεις.

Ἄν παίζεις φρόνιμα, δέν κουράζεσαι.

Ὅταν τρέχεις, ἰδρώνεις.

Στίς φράσεις αὐτές τά ρήματα νά γράφω, ἄς παίζεις,
ἄν παίζεις, ὅταν τρέχεις, ἔχουν μπροστά τους τίς λέξεις

νά, ἄς, ἄν, ὅταν. Τά ρήματα πού ἔχουν μπροστά τους τέτοιες λέξεις δέ φανερόνουν κάτι βέβαιο, παρά κάτι πού θέλουμε νά γίνει ἢ περιμένουμε νά γίνει. Ἔτσι λ.χ., ὅταν λέμε ἄς παίζεις, δείχνουμε ὅτι θέλουμε νά παίζεις (δέν εἶναι ὁμως βέβαιο ὅτι παίζεις).

Τά ρήματα πού ἔχουν μπροστά τους τίς λέξεις νά, ἄς, ἄν, ὅταν κτλ. λέμε ὅτι εἶναι στήν **ὑποτακτική ἔγκλιση**.

3) *Γράφε* προσεχτικά. *Φέρε* τό βιβλίο. *Κλεισε* τό παράθυρο.

Στίς προτάσεις αὐτές τά ρήματα *γράφε*, *φέρε*, *κλεισε* δείχνουν κάποια προσταγή.

Ὄταν τά ρήματα φανερόνουν κάποια προσταγή, λέμε ὅτι εἶναι στήν **προστακτική ἔγκλιση**.

Λοιπόν τά ρήματα ἔχουν **τρεις ἔγκλίσεις**: 1) τήν **ὀριστική**, 2) τήν **ὑποτακτική** καί 3) τήν **προστακτική**.

ΑΣΚΗΣΗ 98.— Νά βρεῖς σέ ποιά ἔγκλιση εἶναι κάθε ρῆμα στίς παρακάτω φράσεις.

Ἀνοίξε τό παράθυρο. — *Γράφω* τό μάθημα. — *Ὄταν γράφω* τό μάθημα, δέ *μιλῶ*. — *Ἐσύ διαβάζεις*. — *Ἄν διαβάζεις* προσεχτικά, *μαθαίνεις* εὐκολα τό μάθημα. — *Ἐμεῖς τρέχουμε*. — *Κλεισε* τό βιβλίο καί *γράφε* τήν ἄσκηση.

Μετοχή

Ἐνεργητική φωνή

τρέχω - τρέχοντας

παίζω - παίζοντας

πηδῶ - πηδώντας

Παθητική φωνή

δένομαι - δεμένος

λόνομαι - λυμένος

φορτώνομαι - φορτωμένος

Τά ρήματα ἐκτός ἀπό τίς τρεις ἔγκλίσεις ἔχουν καί

έναν τύπο πού μοιάζει μέ επίθετο : *τρέχοντας, παίζοντας, πηδώντας, δεμένος, λυμένος, φορτωμένος.*

Ό τύπος αυτός του ρήματος λέγεται **μετοχή.**

Όπως βλέπουμε στά παραπάνω παραδείγματα, τά ρήματα τής ενεργητικής φωνής έχουν μετοχή πού τελειώνει σέ *-οντας* ή *-ώντας*, ένω τά ρήματα τής παθητικής φωνής έχουν μετοχή πού τελειώνει σέ *-μένος*.

Ἡ μετοχή τής ενεργητικής φωνής

*γράφω - γράφοντας, τρέχω - τρέχοντας
γελῶ - γελώντας, πηδῶ - πηδώντας*

Ἡ ενεργητική μετοχή όταν τονίζεται στήν προπαραλήγουσα γράφεται μέ ο : *γράφοντας*, ένω όταν τονίζεται στήν παραλήγουσα γράφεται μέ ω : *γελώντας*.

Οἱ μετοχές αυτές πού τελειώνουν σέ *-οντας* καί *-ώντας*, δηλαδή οἱ μετοχές τής ενεργητικής φωνής, εἶναι **ἄκλιτες**.

Ἡ μετοχή τής παθητικής φωνής

*δένομαι - δεμένος λύνομαι - λυμένος
πλέχομαι - πλεγμένος φορτώνομαι - φορτωμένος*

Ἡ μετοχή τής παθητικής φωνής τελειώνει σέ *-μένος* πού κλίνεται σάν επίθετο : *ὁ δεμένος - ἡ δεμένη - τό δεμένο, ὁ λυμένος - ἡ λυμένη - τό λυμένο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 99.— Νά βρεῖς στίς παρακάτω φράσεις ποιές μετοχές εἶναι καί νά ξεχωρίσεις τίς ενεργητικές ἀπό τίς παθητικές.

Τό παιδί ἔφυγε *τρέχοντας*.— Τό ἄμαξι εἶναι *φορτωμένο*.— Εἶσαι *πολύ γελασμένος*.— *Ρωτώντας* πᾶς στήν Πόλη.— Αὐτοί *χορεύουν* τραγουδώντας.— *Προχωροῦμε* βλέποντας καί *κάνοντας*.— Ν' ἀφή-

σεις τήν πόρτα κλεισμένη καί τά παράθυρα άνοιγμένα.— Τοῦ πι-
κραμένου τά χεῖλη δέ γελοῦν.— Ὁ πνιγμένος ἀπό τά μαλλιά του
πιάνεται.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται *ρήματα*; — 2) Πόσες καί ποιές *φωνές* ἔχουν τά ρή-
ματα; — 3) Πόσους *ἀριθμούς* ἔχουν; — 4) Πόσα *πρόσωπα* ἔχει κάθε ἀριθμός; —
5) Πόσες καί ποιές *ἐγκλίσεις* ἔχουν τά ρήματα; — 6) Τί σημασία ἔχει ἡ κάθε ἐγ-
κλιση; 7) Τί λέγεται *μετοχή*; — 8) Πῶς τελειώνει ἡ ἐνεργητική καί πῶς ἡ πα-
θητική μετοχή; — 9) Ποιά ρήματα ἔχουν ἐνεργητική μετοχή σέ *-οντας* (μέ δμικρον)
καί ποιά σέ *-ώντας* (μέ ὰμέγα); — 10) Πῶς κλίνεται ἡ παθητική μετοχή σέ *-μένος*;

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Τί φανερώνουν οἱ χρόνοι

<i>Τώρα</i> (τό παρόν)	<i>Πρίν</i> (τό παρελθόν)	<i>Ἐπειτα</i> (τό μέλλον)
δένω	ἔδενα, ἔδεσα	θά δένω, θά δέσω
	ἔχω δέσει, εἶχα δέσει	θά ἔχω δέσει

1) Ἐγώ δένω. Ἐδῶ τό ρῆμα φανερώνει ὅτι κάτι γί-
νεται *τώρα*, δηλαδή στό **παρόν**.

2) Ἐγώ ἔδενα, ἔδεσα, ἔχω δέσει, εἶχα δέσει. Ἐδῶ τά
ρήματα φανερώνουν ὅτι κάτι ἔγινε πρίν, δηλαδή στό **πα-**
ρελθόν.

3) Ἐγώ θά δένω, θά δέσω, θά ἔχω δέσει. Ἐδῶ τά
ρήματα φανερώνουν ὅτι κάτι θά γίνει ἔπειτα, δηλαδή στό
μέλλον.

Ἐπομένως κάθε ρῆμα ἔχει ξεχωριστούς τύπους, πού δεί-
χνουν *πότε* γίνεται μιά ἐνέργεια, δηλαδή ἂν γίνεται στό
παρόν (τώρα) ἢ ἂν ἔγινε στό παρελθόν (πρίν) ἢ ἂν θά
γίνει στό μέλλον (ἔπειτα).

Οἱ τύποι τοῦ ρήματος πού φανερώνουν πότε γίνεται
μιά ἐνέργεια λέγονται **χρόνοι**.

α) Οί χρόνοι γιά τό παρόν

(Ένεστώτας, παρακείμενος)

1) *Ἐγώ δένω. Ἐγώ γράφω. Ἐγώ λύνω τό πρόβλημα.*

Ἐο χρόνος αὐτός πού φανερώνει ὅτι κάτι γίνεται τώρα λέγεται **ένεστώτας**.

2) *Ἐγώ ἔχω δέσει. Ἐχω γράψει. Ἐχω λύσει.*

Ἐδῶ τά ρήματα ἔχω δέσει, ἔχω γράψει, ἔχω λύσει δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια ἔχει γίνει στό παρελθόν καί τώρα εἶναι πιά τελειωμένη.

Ἐο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι ἔχει γίνει στό παρελθόν καί βρίσκεται τώρα τελειωμένο λέγεται **παρακείμενος**.

β) Οί χρόνοι γιά τό παρελθόν

(παρατατικός, ἀόριστος, ὑπερσυντέλικος)

1) *Ἐγώ ἔδενα. Ἐγώ ἔγραφα. Ἐγώ ἔλυνα τό πρόβλημα.*

Ἐδῶ τά ρήματα σημαίνουν ὅτι κάτι γινόταν στό παρελθόν διαρκῶς.

Ἐο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι γινόταν στό παρελθόν διαρκῶς λέγεται **παρατατικός**.

2) *Ἐγώ ἔδεσα. Ἐγώ ἔγραφα. Ἐγώ ἔλυσα τό πρόβλημα.*

Ἐδῶ τά ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια ἔγινε στό παρελθόν ὄχι διαρκῶς, παρά σέ μιά στιγμή.

Ἐο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι ἔγινε στό παρελθόν μιά φορά λέγεται **ἀόριστος**.

3) *Ὅταν ἔφτανες, ἐγώ εἶχα φύγει.*

Ἐδῶ τά ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια εἶχε γίνει καί εἶχε τελειώσει στό παρελθόν (τότε).

‘Ο χρόνος πού φανερώνει ότι κάτι ήταν τελειωμένο στο παρελθόν πρίν γίνει κάτι άλλο λέγεται **υπερσυντέλικος**.

γ) Οί χρόνοι γιά τό μέλλον

(Μέλλοντας εξακολουθητικός, στιγμιαίος, συντελεσμένος)

1) ‘Εγώ θά δένω. ‘Εγώ θά γράφω. ‘Εγώ θά λύνω.

‘Εδῶ τά ρήματα δείχνουν ότι ή ενέργεια θά γίνεται στό μέλλον διαρκῶς.

‘Ο χρόνος πού φανερώνει ότι κάτι θά γίνεται στό μέλλον διαρκῶς (ἐξακολουθητικά) λέγεται **μέλλοντας ἐξακολουθητικός**.

2) ‘Εγώ θά δέσω, θά γράψω, θά λύσω.

‘Εδῶ τά ρήματα δείχνουν ότι ή ενέργεια θά γίνει στό μέλλον ὄχι διαρκῶς, παρά σέ μιά στιγμή.

‘Ο χρόνος πού φανερώνει ότι κάτι θά γίνει στό μέλλον μιά φορά (στιγμιαῖα) λέγεται **μέλλοντας στιγμιαίος**.

3) ‘Εγώ θά ἔχω δέσει, θά ἔχω γράψει, θά ἔχω λύσει.

‘Εδῶ τά ρήματα δείχνουν ότι ή ενέργεια θά ἔχει γίνει καί θά ἔχει τελειώσει στό μέλλον.

‘Ο χρόνος πού φανερώνει ότι κάτι θά ἔχει γίνει καί θά εἶναι τελειωμένο (συντελεσμένο) στό μέλλον σέ μιά ὀρισμένη στιγμή λέγεται **μέλλοντας συντελεσμένος**.

Οί ὀχτώ χρόνοι

‘Από τά παραπάνω βλέπουμε ότι ὅλοι οί χρόνοι εἶναι **ὀχτώ**. ‘Η συνηθισμένη σειρά τους στήν κλίση τῶν ρημάτων εἶναι :

- 1) **ένεστώτας** : *ἐγὼ δένω.*
- 2) **παρατατικός** : *ἐγὼ ἔδενα,*
- 3) **μέλλοντας ἑξακολουθητικός** : *ἐγὼ θά δένω,*
- 4) **μέλλοντας στιγμιαίος** : *ἐγὼ θά δέσω,*
- 5) **ἀόριστος** : *ἐγὼ ἔδεσα,*
- 6) **παρακείμενος** : *ἐγὼ ἔχω δέσει,*
- 7) **ὑπερσυντέλικος** : *ἐγὼ εἶχα δέσει,*
- 8) **μέλλοντας συντελεσμένος** : *ἐγὼ θά ἔχω δέσει.*

Χρόνοι μονολεκτικοί καὶ περιφραστικοί

Μονολεκτικοί

Ἐνεστώτας : δένω
 Παρατατικός : ἔδενα
 Ἀόριστος : ἔδεσα

Περιφραστικοί

Ἐξακολουθ. μέλλοντας : θά δένω
 Στιγμιαίος μέλλοντας : θά δέσω
 Παρακείμενος : ἔχω δέσει
 Ὑπερσυντέλικος : εἶχα δέσει
 Συντελεσμένος μέλλ. : θά ἔχω δέσει

1) Ὁ **ένεστώτας**, ὁ **παρατατικός** καὶ ὁ **ἀόριστος** στήν ὀριστική σχηματίζονται μέ μιά λέξη. Οἱ χρόνοι αὐτοί λέγονται **μονολεκτικοί**.

2) Οἱ ἄλλοι χρόνοι, δηλαδή ὁ **ἑξακολουθητικός μέλλοντας**, ὁ **στιγμιαίος μέλλοντας**, ὁ **παρακείμενος**, ὁ **ὑπερσυντέλικος** καὶ ὁ **συντελεσμένος μέλλοντας** σχηματίζονται μέ δύο ἢ τρεῖς λέξεις. Οἱ χρόνοι αὐτοί λέγονται **περιφραστικοί**.

ΑΣΚΗΣΗ 100.— Νά ξεχωρίσεις τοὺς μονολεκτικούς καὶ τοὺς περιφραστικούς χρόνους τῶν ρημάτων στίς παρακάτω φράσεις :

Ὁ μαθητής ἔγραψε τό μάθημα.— Αὐριο θά γράψω ἕνα γράμμα στό φίλο μου.— Χτές ἀγόρασα δύο βιβλία.— Προχτές εἶχα ἀγοράσει ἄλλα τρία βιβλία.— Τό ἀπόγευμα θά ἔρθει ὁ Νίκος.— Ὡς τότε θά ἔχω διαβάσει ὅλα τά μαθήματα.— Ἐγὼ ἔγραφα κι ἐσύ ἔπαιζες.— Ἐχω λύσει τά προβλήματα.

Ἐρωτήσεις

- 1) Τί λέγονται *χρόνοι* τοῦ ρήματος ;— 2) Ποίος χρόνος φανερώνει τό *παρόν* ; 3) Ποιοί χρόνοι φανερώνουν τό *παρελθόν* καί ποιοί φανερώνουν τό *μέλλον* ;— 4) Πόσοι καί ποιοί εἶναι οἱ χρόνοι καί ποιά σημασία ἔχει ὁ καθένας ;— 5) Ποιοί χρόνοι λέγονται *μονολεκτικοί* καί ποιοί λέγονται *περιφραστικοί* ;

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Θέμα, κατάληξη καί χαρακτήρας

δέν-ω, ἰδρύ-εις, παιδευ-ει, ἀκού-τε

Ὅπως τά ὀνόματα, ἔτσι καί τά ρήματα ἔχουν **θέμα** καί **κατάληξη**.

Θέμα εἶναι τό μέρος τοῦ ρήματος πού εἶναι στήν ἀρχή τοῦ τύπου καί μένει πάντα τό ἴδιο : *δεν-*, *ιδρυ-*, *παιδευ-*, *ἀκου-*.

Κατάληξη εἶναι τό μέρος τοῦ ρήματος πού εἶναι πρὸς τό τέλος καί ἀλλάζει μορφή : *-ω, -εις, -ει* κτλ.

Ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος λέγεται *χαρακτήρας*.

Στό ρῆμα *δέν-ω*, θέμα εἶναι τό *δεν-*, χαρακτήρας εἶναι τό *ν*. Στό ρῆμα *ἰδρύ-ω* θέμα εἶναι τό *ιδρυ-* καί χαρακτήρας τό *ν*. Στό *παιδευ-ω* θέμα εἶναι τό *παιδευ-* καί χαρακτήρας τό *ευ* καί στό *ἀκού-ω* θέμα εἶναι τό *ἀκου-* καί χαρακτήρας τό *ου*.

ΑΣΚΗΣΗ 101.— Νά βρεῖς τό θέμα, τήν κατάληξη καί τό χαρακτήρα στά παρακάτω ρήματα : *μαγεύω, πλέκω, κερδίζω, λείπω, χάνω, ἀπλώνω, ἀρχίζω, τρέχω, λύνω, ράβω, ἀνοίγω, κλαίω, δανείζω, κουρεύω, ἀλέθω*.

Συλλαβική αὐξηση

	Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Ἀόριστος
1)	δένω	ἔ-δενα	ἔ-δεσα
	γράφω	ἔ-γραφα	ἔ-γραψα

“Όσα ρήματα αρχίζουν από σύμφωνο παίρνουν στόν παρατατικό καί στόν άόριστο τής όριστικής πρίν από τό θέμα τους ένα ε : δένω, ε-δενα, ε-δεσα. Τό ε αυτό λέγεται **συλλαβική αύξηση**.

2) θέλω - ήθελα ξέρω - ήξερα

Τά ρήματα θέλω καί ξέρω παίρνουν στόν παρατατικό συλλαβική αύξηση η αντί ε.

3) έδενα - έδενες - έδενε - δέναμε - δένατε - έδεναν

“Όπως βλέπουμε στά παραπάνω παραδείγματα, ή αύξηση μένει όταν τονίζεται καί χάνεται όταν δέν τονίζεται.

4) αγοράζω, αγόραζα, αγόρασα - αγοράζομαι, αγοραζόμουν, αγοράστηκα, αγορασμένος·

έτοιμάζω, ετοίμαζα, ετοιμάστηκα.

ιδρώω, ιδρωα, ιδρύθηκα.

ορίζω, όριζα, όρίστηκα.

όπλιζω, όπλιζα, όπλίστηκα.

“Όσα ρήματα αρχίζουν από φωνήεν ή δίψηφο δέν παίρνουν αύξηση, αλλά κρατούν τό φωνήεν ή τό δίψηφο σέ όλους τούς χρόνους. Ήξαιρούνται τά ρήματα : έχω - είχα, έρχομαι - ήρθα, είμαι - ήμουν.

Βοηθητικά ρήματα - Ἀπαρέμφατα

<i>Ἐνεργητική φωνή</i>		<i>Παθητική φωνή</i>
Παρακείμενος : ἔχω δέσει		ἔχω δεθεῖ ἢ εἶμαι δεμένος
Ἵπερσυντέλικος : εἶχα δέσει		εἶχα δεθεῖ ἢ ἦμουν δεμένος
Συντελ. μέλλοντ. : θά ἔχω δέσει		θά ἔχω δεθεῖ ἢ θά εἶμαι δεμένος

Ὅπως βλέπουμε, ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερσυντέλικος καί ὁ συντελεσμένος μέλλοντας σχηματίζονται μέ τή βοήθεια τῶν ρημάτων ἔχω καί εἶμαι. Τά δύο αὐτά ρήματα, πού βοηθοῦν στήν κλίση τῶν ρημάτων, λέγονται **βοηθητικά**.

Μαζί μέ τό ρῆμα ἔχω στούς χρόνους αὐτούς πηγαίνει ὁ ἄκλιτος τύπος δέσει γιά τήν ἐνεργητική φωνή καί δεθεῖ γιά τήν παθητική. Οἱ τύποι αὐτοί πού συνοδεύουν τό ἔχω εἶναι ἄκλιτοι καί λέγονται **ἀπαρέμφατα**.

Τό ἐνεργητικό ἀπαρέμφατο : ἔχω δέσει, γράφει, πλέξει κτλ. γράφεται μέ *ει* στό τέλος.

Τό παθητικό ἀπαρέμφατο : ἔχω δεθεῖ, γραφεῖ, πλεχτεῖ κτλ. γράφεται μέ *ει* στό τέλος καί μέ περισπωμένη.

Οἱ δύο συζυγίες τῶν ρημάτων

<i>Πρώτη συζυγία</i>		<i>Λεύτερη συζυγία</i>
Ἐνεργ. φωνή : δένω, παιδεύω		ἀγαπῶ, ἀργῶ
Παθητ. φωνή : δένομαι, παιδεύομαι		ἀγαπιέμαι, θυμοῦμαι

Οἱ κλίσεις τῶν ρημάτων λέγονται **συζυγίες**. Τά ρήματα χωρίζονται σέ **δύο συζυγίες**.

1) Ἡ **πρώτη συζυγία** ἔχει ὅλα τὰ ρήματα πού τελειώνουν στήν ἐνεργητική φωνή σέ -ω ἄτονο καί στήν παθητική φωνή σέ -ομαι : *δένω - δένομαι, παιδεύω - παιδεύομαι.*

2) Ἡ **δεύτερη συζυγία** ἔχει ὅλα τὰ ρήματα πού τελειώνουν στήν ἐνεργητική φωνή σέ -ῶ μέ περισπωμένη : *ἀγαπῶ, ἀργῶ* καί στήν παθητική σέ -ιέμαι ἢ -οῦμαι : *ἀγαπιέμαι, θυμοῦμαι.*

ΑΣΚΗΣΗ 102.— Νά ξεχωρίσεις σέ δύο στήλες τὰ ρήματα τῆς πρώτης καί τῆς δεύτερης συζυγίας : *παίζω, κλαίω, ἐργάζομαι, πετῶ, τρυπῶ, ἔρχομαι, λυποῦμαι, κρατιέμαι, νικῶ, δροσίζω, γυρεύω, μάχομαι, τιμῶ, χάνω, τρυπιέμαι.*

Ἑρωτήσεις

- 1) Ποιό μέρος τοῦ ρήματος λέγεται *θέμα* καί ποιό *κατάληξη*; — 2) Τί λέγεται *χαρακτήρας*; — 3) Τί λέγεται *συλλαβική αἴτηση*; — 4) Ποιά εἶναι τὰ *βοηθητικά ρήματα* καί γιατί λέγονται ἔτσι; — 5) Ποιές λέξεις λέγονται *ἀπαρέμφατα*; — 6) Πῶς γράφονται στό τέλος τό ἐνεργητικό καί τό παθητικό *ἀπαρέμφατο*; — 7) Πόσες εἶναι οἱ *συζυγίες* τῶν ρημάτων καί ποιὰ ρήματα ἔχει ἡ κάθε συζυγία;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ (1)

1. Τό ρήμα ἔχω

Μονολεκτικοί χρόνοι				
Ἐνεστώτας				Παρατατικός
Ὅριστική	Ὑποτακτική (νά, όταν, γιά νά)	Προστα- κτική	Μετοχή	
ἔχω	ἔχω	ἔχε		εἶχα
ἔχεις	ἔχεις			εἶχες
ἔχει	ἔχει			εἶχε
ἔχουμε	ἔχουμε		ἔχοντας	εἶχαμε
(ἔχομε)	(ἔχομε)			
ἔχετε	ἔχετε	ἔχετε		εἶχατε
ἔχουν	ἔχουν			εἶχαν
Περιφραστικός χρόνος : Μέλλοντας : θά ἔχω				
2. Τό ρήμα εἶμαι				
Μονολεκτικοί χρόνοι				
Ἐνεστώτας			Παρατατικός	
Ὅριστική καί Ὑποτακτική		Μετοχή		
εἶμαι			ἦμουν	
εἶσαι			ἦσουν	
εἶναι			ἦταν	
εἴμαστε		ὄντας	ἦμαστε	
εἴστε			ἦσαστε	
εἶναι			ἦταν	
Περιφραστικός χρόνος : Μέλλοντας : θά εἶμαι				

Τά ρήματα ἔχω καί εἶμαι δέν ἔχουν ἄλλους χρόνους.

ΑΣΚΗΣΗ 103.— Γράψε πέντε προτάσεις μέ τό ρήμα ἔχω σέ διαφόρους χρόνους. (Παράδειγμα : ἔχω ἓνα δέμα μέ βιβλία. Ὁ Πέτρος εἶχε μεγάλη δύναμη κτλ.).

ΑΣΚΗΣΗ 104.— Γράψε 5 προτάσεις μέ τό ρήμα εἶμαι σέ διαφόρους χρόνους.

ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

1. Ένεργητική φωνή δένω

ΧΡΟ- ΝΟΙ	Οριστική	Υποτακτική (νά, όταν, για να κτλ.)	Προσ- τική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	Οριστική
Ένεστας	δένω	δένω	δένε		δένοντας	Πατατικός	έδενα
	δένεις	δένεις	δένε				έδενες
	δένει	δένει	δένε				έδενε
	δένουμε, δένομε	δένουμε, δένομε	δένετε				δέναμε
	δένετε	δένετε	δένετε				δένατε
	δένουν	δένουν	δένουν				έδεναν
Αόριστος	έδεσα	δέσω	δέσε	δέσει			
	έδεσες	δέσεις	δέσε				
	έδεσε	δέσει	δέσε				
	δέσαμε	δέσουμε, δέσομε	δέστε				
	δέσατε	δέσατε	δέστε				
	έδεσαν	δέσουν	δέσουν				
Πεφραστικοί	Χρόνοι	Οριστική			Υποτακτική		
		Έξακολουθητικός μέλλοντας : θά δένω, θά δένεις, θά δένει κτλ. Στηνμαϊός μέλλοντας : θά δέσω, θά δέσεις, θά δέσει κτλ. Παρακείμενος : έχω δέσει, έχεις δέσει (ή έχω δεμένο κτλ.). Υπερσυντέλικος : είχα δέσει, είχες δέσει (ή είχα δεμένο κτλ.). Συντελεσμένος μέλλ. : θά έχω δέσει (ή θά έχω δεμένο κτλ.).			Παρακείμενος νά έχω δέσει, νά έχεις δέσει, νά έχει δέσει, νά έχουμε δέσει κτλ. (ή νά έχω δεμένο, νά έχεις δεμένο κτλ.).		

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

1. Ἡ ὀριστική

1) Ἡ ὀριστική στόν *ἐνεστώτα* καί στόν *ἐξακολουθητικό μέλλοντα* ἔχει καταλήξεις :

-ω, εις, -ει, -ουμε, (-ομε), -ετε, -ουν.

2) Στόν *στιγμιαῖο μέλλοντα* οἱ καταλήξεις εἶναι οἱ ἴδιες, μέ τή διαφορά ὅτι παίρνουν ἕνα σ.

3) Ὁ *παρατατικός* ἔχει καταλήξεις :

-α, -ες, -ε, -αμε, -ατε, -αν.

4) Ὁ *ἀόριστος* ἔχει καταλήξεις ὅμοιες μέ τόν *παρατατικό*, μέ τή διαφορά ὅτι παίρνουν ἕνα σ.

5) Ὁ *παρακείμενος* σχηματίζεται μέ τό *ἔχω* καί μέ τό ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : ἔχω *δέσει* κτλ.

6) Ὁ *ὑπερσυντέλικος* σχηματίζεται μέ τό *εἶχα* καί μέ τό ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : εἶχα *δέσει* κτλ.

7) Ὁ *συντελεσμένος μέλλοντας* σχηματίζεται μέ τό *θα ἔχω* καί μέ τό ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : *θα ἔχω* *δέσει* κτλ.

2. Ἡ ὑποτακτική

Ἡ *ὑποτακτική* ἔχει μόνο τρεῖς χρόνους : *ἐνεστώτα*, *ἀόριστο*, καί *παρακείμενο*. Πρίν ἀπό τό ρῆμα στήν ὑποτακτική βάζουμε τίς λέξεις : *νά*, *γιά νά*, *ἄν*, *ἄς*, *ὅταν* κτλ.

1) Ὁ *ἐνεστώτας* στήν ὑποτακτική ἔχει τίς ἴδιες καταλήξεις μέ τόν *ἐνεστώτα* τῆς ὀριστικῆς.

2) 'Ο *άοριστος* στην ύποτακτική έχει τις ίδιες καταλήξεις με τόν *ένεστώτα* τής *όριστικής*, μόνο πού παίρνουν μπροστά ένα σ.

3) 'Ο *παρακείμενος* στην ύποτακτική σχηματίζεται με τό νά έχω και τό άκλιτο *άπαρέμφατο* *δέσει* : νά έχω *δέσει*, νά έχεις *δέσει* κτλ.

3. 'Η προστακτική

'Η προστακτική έχει μόνο δύο χρόνους : *ένεστώτα* και *άοριστο*. Κάθε χρόνος άπ' αυτούς έχει μόνο ένα πρόσωπο : *δεύτερο* *ένικοϋ* και *πληθυντικοϋ*.

Δηλαδή ή προστακτική δέν έχει πρώτο πρόσωπο, οϋτε τρίτο.

1) Στόν *ένεστώτα* ή προστακτική σχηματίζει τό β' *ένικο* και τό β' *πληθυντικό* με μιά λέξη, δηλαδή *μονολεκτικά* : *δέν-ε*, *δέν-ετε*.

Καταλήξεις : *-ε*, *-ετε*.

Στόν *άοριστο* ή προστακτική έχει τις ίδιες καταλήξεις, όπως στόν *ένεστώτα*, μόνο πού παίρνουν μπροστά τό σ : *δέσε*, *δέσετε*.

Τό β' *πληθυντικό* *δέσετε* λέγεται και *δέστε*.

4. 'Η μετοχή

δέν-οντας. 'Η μετοχή έχει μόνο *ένεστώτα* και είναι *άκλιτη*.

'Η κατάληξή της είναι *-οντας* (μέ *όμικρον*).

Οί καταλήξεις πού ἔχουν σ

- (σ) θά δέσω - ἔδεσα - νά δέσω - ἔχω δέσει - δέσε
(ψ) { θά γράψω - ἔγραψα - νά γράψω - ἔχω γράψει - γράψε
 { θά κρύψω - ἔκρυψα - νά κρύψω - ἔχω κρύψει - κρύψε
(ξ) { θά πλέξω - ἔπλεξα - νά πλέξω - ἔχω πλέξει - πλέξε
 { θά τρέξω - ἔτρεξα - νά τρέξω - ἔχω τρέξει - τρέξε

Τό σ στήν ἀρχή τῶν καταλήξεων γίνεται σέ μερικά ρήματα ψ καί σέ ἄλλα ξ.

ΑΣΚΗΣΗ 105.— Νά βρεῖς σέ ποιό πρόσωπο, ἀριθμό, ἔγκλιση καί χρόνο εἶναι τά παρακάτω ρήματα :

ἔλυσα, ἔχω γράψει, εἶχες χάσει, θά ἔχετε κρύψει, ἔπαυες, θά ψήσεις, γράφε, ἄς διορθώσει, πληρώνουν, νά διπλώσω, νά ἔχει φορτώσει, κλειδώσε, ὅταν ζυμώσεις, ἄν λύσει, διάβαξε.

Παράδειγμα : ἔλυσα = ἀ' ἐνικό ὀριστικῆς ἀορίστου τοῦ ρήματος λύνω.

ΑΣΚΗΣΗ 106.— Γράψε 5 προτάσεις : — 1) μέ τό ρῆμα *διαβάζω* στήν ὀριστική τοῦ ἐνεστώτα, — 2) μέ τό ρῆμα *κλείνω* στήν προστακτική τοῦ ἀορίστου, — 3) μέ τό ρῆμα *χάνω* στόν παρατατικό, — 4) μέ τό ρῆμα *διορθώνω* στήν ὀριστική τοῦ ἀορίστου καί 5) μέ τό ρῆμα *ράβω* στήν ὀριστική τοῦ ἐνεστώτα.

Παράδειγμα : ὁ Πέτρος *διαβάζει* τό μάθημά του.

ΑΣΚΗΣΗ 107.— Γράψε τήν ὀριστική τοῦ ρήματος *κρύβω* σ' ὄλους τοὺς χρόνους.

ΑΣΚΗΣΗ 108.— Γράψε τήν προστακτική καί τή μετοχή τοῦ ρήματος *πλέκω*.

2. Παθητική φωνή δένομαι

ΧΡΟ- ΝΟΙ	Οριστική	Υποτακτική (νά, όταν, γιά νά κτλ.)	Προστα- τική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	Οριστική
Ενεστώτας	δένομαι δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	δένομαι δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	(δένου) (δένεστε)			Παράτατικός	δενόμουν δενόσουν δενόταν δενόμαστε δενόσαστε δένονταν
Αόριστος	δέθηκα δέθηκες δέθηκε δεθήκαμε δεθήκατε δέθηκαν	δεθῶ δεθεῖς δεθει δεθοῦμε δεθεῖτε δεθοῦν	δέσου δεθεῖτε	δεθεῖ			
Παρακείμενος						δεμένος	
Περίφραση		Οριστική				Υποτακτική	
Περίφραση		<p>Εξακολουθητικός μέλλοντας : θά δένομαι, θά δένεσαι κτλ. Σπυρμαῖος μέλλοντας : θά δεθῶ, θά δεθεῖς, θά δεθει κτλ. Παρακείμενος : ἔχα δεθει, ἔχεις δεθει, (ἦ εἶμαι δεμένος κτλ.). Υπερσυντέλικος : εἶχα δεθει, εἶχες δεθει (ἦ ἦμιον δεμένος κτλ.). Συντελεσμένος μέλλοντας : θά ἔχω δεθει (ἦ θά εἶμαι δεμένος κτλ.).</p>		<p>Παρακείμενος νά ἔχω δεθει, νά ἔχεις δεθει, νά ἔχει δεθει (ἦ νά εἶμαι δε- μένος, νά εἶσαι δεμένος κτλ.).</p>			

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

1. Ἡ ὀριστική

1) Ὁ ἐνεστώτας στήν ὀριστική τῆς παθητικῆς φωνῆς καί ὁ ἐξακολουθητικός μέλλοντας ἔχουν τίς ἴδιες καταλήξεις :

-ομαι, -εσαι, -εται, —όμαστε, -εστε, ονται.

Ὅλα τά πρόσωπα γράφονται μέ *αι* στό τέλος, ἐκτός ἀπό τό *α'* καί *β'* πληθυντικό : *δενόμαστε* - *δένεστε*, πού ἔχουν *ε*.

2) Ὁ παρατατικός τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τίς καταλήξεις :

-όμον, -όσον, -όταν, -όμαστε, -όσαστε -ονταν.

Ὅλες οἱ καταλήξεις ἀρχίζουν ἀπό *ὄμικρον*.

Καί ἐδῶ τό *α'* καί τό *β'* πληθυντικό ἔχουν *ε* στό τέλος.

Τό *γ'* ἐνικό τονίζεται στήν παραλήγουσα : *δενόταν*, ἐνῶ τό *γ'* πληθυντικό τονίζεται στήν προπαραλήγουσα : *δένονταν*.

3) Ὁ στιγμιαίος μέλλοντας τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τίς ἴδιες καταλήξεις μέ τόν ἀόριστο τῆς ὑποτακτικῆς, ἀλλά μέ τό *θά* μπροστά ἀπό τό *ρῆμα* *θά δεθῶ*, *θά δεθεῖς* κτλ.

4) Ὁ ἀόριστος στήν ὀριστική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τίς καταλήξεις :

-θηκα, -θηκες, -θηκε, -θήκαμε, -θήκατε, -θηκαν.

Ὅλα τά πρόσωπα ἀρχίζουν μέ τή συλλαβή *θη* (μέ *ῆτα*).

5) Ὁ παρακείμενος στήν ὀριστική τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τό ἔχω καί μέ τό ἄκλιτο ἀπαρέμφατο δεθεῖ : ἔχω δεθεῖ, ἔχεις δεθεῖ κτλ.

Ὁ παρακείμενος αὐτός μπορεῖ νά σχηματιστεῖ καί μέ τό βοηθητικό ρῆμα εἶμαι μαζί μέ τήν παθητική μετοχή δεμένος :

εἶμαι δεμένος, εἶσαι δεμένος, εἶναι δεμένος,
εἶμαστε δεμένοι, εἴστε δεμένοι, εἶναι δεμένοι.

6) Ὁ ὑπερσυντέλικος τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τό εἶχα καί μέ τό ἄκλιτο ἀπαρέμφατο δεθεῖ : εἶχα δεθεῖ, εἶχες δεθεῖ κτλ.

Ὁ ὑπερσυντέλικος μπορεῖ νά σχηματιστεῖ καί μέ τό βοηθητικό ἦμουν μαζί μέ τήν παθητική μετοχή :

ἦμουν δεμένος, ἦσουν δεμένος, ἦταν δεμένος,
ἦμαστε δεμένοι, ἦσαστε δεμένοι, ἦταν δεμένοι.

7) Ὁ συντελεσμένος μέλλοντας τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τό θά ἔχω καί μέ τό ἄκλιτο ἀπαρέμφατο δεθεῖ : θά ἔχω δεθεῖ, θά ἔχεις δεθεῖ κτλ.

Μπορεῖ ὅμως νά σχηματιστεῖ καί μέ τό βοηθητικό θά εἶμαι μαζί μέ τήν παθητική μετοχή :

θά εἶμαι δεμένος, θά εἶσαι δεμένος, θά εἶναι δεμένος,
θά εἶμαστε δεμένοι, θά εἴστε δεμένοι, θά εἶναι δεμένοι.

2. Ἡ ὑποτακτική

Καί στήν παθητική φωνή ἡ ὑποτακτική ἔχει μόνο ἐνεστώτα, ἀόριστο καί παρακείμενο.

1) Ὁ ἐνεστώτας στήν ὑποτακτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τίς ἴδιες καταλήξεις μέ τόν ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς.

-ομαι, -εσαι, -εται, -όμαστε, -εστε, -ονται.

2) Ὁ ἀόριστος στήν ὑποτακτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τίς ἴδιες καταλήξεις μέ τόν στιγμιαῖο μέλλοντα τῆς ὀριστικῆς, μόνο πού ὁ στιγμιαῖος μέλλοντας παίρνει τό θά μπροστά ἀπό τό ρῆμα.

3) Ὁ παρακείμενος στήν ὑποτακτική τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τό νά ἔχω καί μέ τό ἄκλιτο ἀπαρέμφοτο δεθεῖ : νά ἔχω δεθεῖ, νά ἔχεις δεθεῖ κτλ. Μπορεῖ ὅμως νά σχηματιστεῖ καί μέ τό βοηθητικό ρῆμα νά εἶμαι καί μέ τήν παθητική μετοχή δεμένος.

νά εἶμαι δεμένος, νά εἶσαι δεμένος, νά εἶναι δεμένος,
νά εἶμαστε δεμένοι, νά εἴστε δεμένοι, νά εἶναι δεμένοι.

3. Ἡ προστακτική

Καί στήν παθητική φωνή ἡ προστακτική ἔχει μόνο ἐνεστώτα καί ἀόριστο καί μόνο β' πρόσωπο ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ.

Ὁ ἀόριστος στήν προστακτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει ἐπίσης τό β' ἐνικό καί τό β' πληθυντικό μονολεκτικά : δέσου, δεθεῖτε. Καταλήξεις : -σου, θεῖτε.

4. Ἡ μετοχή

Ἡ μετοχή στήν παθητική φωνή ἔχει μόνο παρακείμενο μέ κατάληξη -μένος, -μένη, -μένο :

δεμένος, δεμένη, δεμένο.

Αυτή κλίνεται σάν ἐπίθετο.

Οἱ καταλήξεις πού ἔχουν θ

- (θ) θά δεθῶ - δέθηκα - νά δεθῶ - ἔχω δεθεῖ - δεθεῖτε
(τ) θά κρυφτῶ - κρύφτηκα - νά κρυφτῶ - ἔχω κρυφτεῖ - κρυφτεῖτε
θά πλεχτῶ - πλέχτηκα - νά πλεχτῶ - ἔχω πλεχτεῖ - πλεχτεῖτε

Τό θ στήν ἀρχή τῶν καταλήξεων σέ πολλά ρήματα γίνεται τ (φτ, χτ, στ) :

- (φτ) θά τριφτῶ, τρίφτηκα, νά τριφτῶ, ἔχω τριφτεῖ - τριφτεῖτε
θά κουρευτῶ, κουρεύτηκα, νά κουρευτῶ, ἔχω κουρευτεῖ - κουρευτεῖτε,
(χτ) θά δειχτῶ, δείχτηκα, νά δειχτῶ, ἔχω δειχτεῖ - δειχτεῖτε,
θά ἀνοιχτῶ, ἀνοίχτηκα, νά ἀνοιχτῶ, ἔχω ἀνοιχτεῖ - ἀνοιχτεῖτε,
(στ) θά πειστῶ, πείστηκα, νά πειστῶ, ἔχω πειστεῖ, πειστεῖτε,
θά δροσιστῶ, δροσίστηκα, νά δροσιστῶ, ἔχω δροσιστεῖ, δροσιστεῖτε.

ΑΣΚΗΣΗ 109.— Νά βρεῖς σέ ποιό πρόσωπο, ἀριθμό, ἔγκλιση καί χρόνο εἶναι τά παρακάτω ρήματα :

στολιστήκα, ἔχω στολιστεῖ, χάσου, νά χαθῶ, φορτωνόμουν, εἶχε φορτωθεῖ, θά δεχτεῖτε, μεταχειρισμένος, κλειδωμένος, εἶχατε ζημιωθεῖ, νά ψηθεῖ, θά ἔχει ψηθεῖ, νά ἔχετε πληρωθεῖ.

Γενικοί ὀρθογραφικοί κανόνες

1) Ἑνεργητική φωνή

Ἐμεῖς πλένομε τά χέρια μας
Ἐμεῖς χτενίζομε τά μαλλιά μας

Παθητική φωνή

Ἐγώ πλένομαι στή βρύση
Ἐγώ χτενίζομαι κάθε πρωί.

Τά ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς πού δέχονται τήν ἀντωνυμία *ἐμεῖς* καί τελειώνουν σέ *-με* τά γράφουμε μέ *ε* (ἔψιλον) : *ἐμεῖς πλένομε, ἐμεῖς χτενίζομε.*

Τά ρήματα τῆς παθητικῆς φωνῆς πού δέχονται τήν ἀντωνυμία *ἐγώ* καί τελειώνουν σέ *-μαι* τά γράφουμε μέ *αι* : *ἐγώ πλένομαι, ἐγώ χτενίζομαι.*

2) Ἐνεργητική φωνή

Παθητική φωνή

Ἔσεῖς πλένετε τά χέρια σας

Αὐτός πλένεται στή βρύση.

Ἔσεῖς χτενίζετε τά μαλλιά σας

Αὐτός χτενίζεται κάθε πρωί.

Τά ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς πού δέχονται τήν ἀντωνυμία *ἐσεῖς* καί τελειώνουν σέ *-τε* τά γράφουμε μέ *ε* (ἔψιλον) : *ἐσεῖς πλένετε, ἐσεῖς χτενίζετε.*

Τά ρήματα τῆς παθητικῆς φωνῆς πού δέχονται τήν ἀντωνυμία *αὐτός* καί τελειώνουν σέ *-ται* τά γράφουμε μέ *αι* : *αὐτός πλένεται, αὐτός χτενίζεται.*

ΑΣΚΗΣΗ 110. — **Φράσεις γιά ὀρθογραφία.** Βλέπετε αὐτό τό σπίτι πού χιτίζεται ἀπέναντι ; Βλέπουμε ἕναν ἐργάτη πού ἐργάζεται ἐπάνω καί πολλούς ἄλλους στό κάτω μέρος τοῦ σπιτιοῦ. Φαντάζομαι ὅτι θέλετε νά μάθετε τί γίνεται ἐκεῖ. Ἔρχομαι καί ἐγώ μαζί σας καί πηγαίνουμε νά κοιτάξουμε. Ὅλοι οἱ ἐργάτες ἐργάζονται καί σιγά σιγά τό σπίτι ὅλο καί σηκώνεται ψηλά. Ἔρχεται στιγμή πού τό σπίτι γίνεται τέλειο. Χαίρεται κανεῖς νά τό βλέπει.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ρήματα σέ -εύω

λιγοστεύω, μαγεύω, παιδεύω, ταξιδεύω, φυτεύω, ψαρεύω, κουρεύω, περισσεύω, χαϊδεύω, όνειρεύομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σέ **-εύω** καί **-εύομαι** γράφονται μέ **ευ**.

Μόνο τά ρήματα κλέβω καί σέβομαι γράφονται μέ **β**.

2. Ρήματα σέ -αίνω

άνασταίνω, άνεβαίνω, διαβαίνω, ζεσταίνω, παρασταίνω, κονταίνω, κοντσαίνω, σιχαίνομαι, φαίνομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σέ **-αίνω** καί **-αίνομαι** γράφονται μέ **αι**.

Μόνο τά ρήματα : δένω, μένω, πλένω, γράφονται μέ **ε**.

3. Ρήματα σέ -ίζω

άνθίζω, άντικρίζω, δροσίζω, νομίζω, ποτίζω, στολίζω, άλατίζω, άχνίζω, έλπίζω, κερδίζω, μεταχειρίζομαι, φτερνίζομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σέ **-ίζω** καί **-ίζομαι** γράφονται μέ **ι** (γιώτα).

Έξαιρούνται τά ρήματα : δανείζω (μέ **ει**), άθροίζω (μέ **οι**), πήζω καί πρήζω (μέ **η**) καί μερικά πού γράφονται μέ **υ** : άναβρύζω, γογγύζω, δακρύζω, κατακλύζω (κατακλυσμός).

4. Ρήματα σέ -ιάζω

ἀγκαλιάζω, βραδιάζω, λογαριάζω, μουδιάζω, πλαγιάζω, βελονιάζω, θυσιάζω, κοπιάζω, ματιάζω, πλησιάζω, βιάζομαι.

“Όσα ρήματα τελειώνουν σέ **-ιάζω** καί **-ιάζομαι** γράφονται μέ **ι**.

Ἐξαιροῦνται τά ρήματα : ἀδειάζω, χρειάζομαι (μέ **ει**) καί μοιάζω, μονοιάζω, νοιάζομαι (μέ **οι**).

5. Ρήματα σέ -ώνω

ἀπλώνω, βεβαιώνω, διορθώνω, διπλώνω, κρυώνω, παγώνω, ἐλευθερώνω, ἐνώνω, ζυμώνω, θαμπώνω, καρφώνω, κλειδώνω, κλειδώνομαι.

“Όσα ρήματα τελειώνουν σέ **-ώνω** καί **-ώνομαι** γράφονται μέ **ω**.

Αὐτά τά ρήματα κρατοῦν τό **ω** σ' ὅλους τοὺς χρόνους : διπλώνω, δίπλωνα, δίπλωσα, θά διπλώσω, ἔχω διπλώσει - διπλώνομαι, διπλώθηκα, ἔχω διπλωθεῖ, διπλωμένος.

ΑΣΚΗΣΗ 111. — Φράσεις γιά ὀρθογραφία : “Όποιος δέ θέλει νά ζυμώσει πέντε μέρες κοσκινίζει.— Κλειδώνω, μανταλώνω κι ὁ κλέφτης εἶναι μέσα.— Γιά χάρη τοῦ βασιλικοῦ ποτιζεται κι ἡ γλάστρα.— Γυρεύω μέ τό βελόνι ν' ἀνοίξω πηγάδι.— Τῶν φρονίμων τά παιδιά πρὶν πεινάσουν μαγειρεύουν.— Ὁ καλός καρaboκύρης στή φουρτούνα φαίνεται.— Ἡ ἀρρώστια μέ τό σακί μπαίνει, μέ τό βελόνι βγαίνει.— Ὅπως στρώσεις, θά πλαγιάσεις.

Ἐρωτήσεις

- 1) Πῶς γράφονται τά ρήματα πού τελειώνουν σέ **-εύω** ; Ποιά γράφονται μέ **β** ;—
- 2) Πῶς γράφονται ὄσα ρήματα τελειώνουν σέ **-αίνω** ; Ποιά γράφονται μέ **ε** ;—
- 3) Πῶς γράφονται ὄσα ρήματα τελειώνουν σέ **-ίζω** ; Ποιά γράφονται ἀλλιῶς ;—
- 4) Πῶς γράφονται τά ρήματα πού τελειώνουν σέ **-ιάζω** ; Ποιά γράφονται ἀλλιῶς ;—
- 5) Πῶς γράφονται τά ρήματα πού τελειώνουν σέ **-ώνω** ;

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΖΥΓΙΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

α) Τό ρήμα άγαπώ (-ās, ā)

ΧΡΟ- ΝΟΙ	Όριστική	καί	Υποτακτική	Προστα- κτική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	Όριστική
Ενεστώτας	άγαπώ άγαπās άγαπā, άγαπώμε, άγαπāτε άγαπών, άγαπών(ε)	καί	άγαπώμαι άγαπώσθε	άγαπά άγαπāτε		άγαπώντας	Παρεστώσας	άγαπούσα άγαπούσες άγαπούσε άγαπούσαμε άγαπούσατε άγαπούσαν
Αόριστος	άγάπησα άγάπησες άγάπησε άγαπήσαμε άγαπήσατε άγάπησαν	καί	άγαπήσω άγαπήσεις άγαπήσει άγαπήσουμε - ομε άγαπήσατε άγαπήσουν	άγάπησε άγαπήσατε	άγαπήσει			
Παρεστώσας		καί						Υποτακτική Παρακείμενος

• Εξακολουθ. μέλλοντας : θά άγαπώ, θά άγαπās κτλ.
 Στιγμ. μέλλοντας : θ' άγαπήσω, θ' άγαπήσεις κτλ.
 Παρακείμενος : έχω άγαπήσει (ή έχω άγαπημένο κτλ.).
 Υπερσυντέλικος : είχα άγαπήσει (ή είχα άγαπημένο κτλ.).
 Συντελ. μέλλ. : θά έχω άγαπήσει (ή θά έχω άγαπημένο κτλ.).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τά ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας διαφέρουν ἀπό τά ρήματα τῆς πρώτης συζυγίας μόνο στόν ἐνεστώτα, παρατατικό καί ἐξακολουθητικό μέλλοντα : ἀγαπῶ, ἀγαποῦσα, θά ἀγαπῶ.

Οἱ ἄλλοι χρόνοι σχηματίζονται ὅπως καί στήν πρώτη συζυγία : θά ἀγαπήσω, ἀγάπησα, ἔχω ἀγαπήσει κτλ.

Ὅπως τό ἀγαπῶ κλίνονται τά ρήματα : γλεντῶ, κεντῶ, κολλῶ, κυβερνῶ, μελετῶ, νικῶ, ρωτῶ, τιμῶ, χαιρετῶ, χτυπῶ κτλ. Ἐπίσης τά ρήματα : γελῶ, διψῶ, κρεμῶ, ξεχνῶ, πεινῶ, περνῶ, χαλῶ, πού ἔχουν ἀόριστο σέ -ασα : γέλασα, δίφασα, κρέμασα κτλ.

β) Τό ρῆμα λαλῶ

Ἐνεστώτας			
Ὅριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Μετοχή
λαλῶ	λαλῶ		
λαλεῖς	λαλεῖς	λάλει	
λαλεῖ	λαλεῖ		λαλώντας
λαλοῦμε	λαλοῦμε		
λαλεῖτε	λαλεῖτε	λαλεῖτε	
λαλοῦν	λαλοῦν		

Οἱ ἄλλοι χρόνοι καί οἱ ἐγκλίσεις σχηματίζονται ὅπως καί στά προηγούμενα.

Ὅπως τό λαλῶ κλίνονται τά ρήματα : ἀδικῶ, ἀργῶ, ἐνεργῶ, ἐπιθυμῶ, θρηνῶ, καλλιερῶ, κατοικῶ, ποθῶ, προχωρῶ, προσπαθῶ, φιλῶ, ὠφελῶ κτλ.

Ἐπίσης τά ρήματα : ἀφαιρῶ, διαιρῶ, καλῶ, μπορῶ, συναιρῶ κτλ., πού ἔχουν ἀόριστο σέ -εσα : ἀφαίρεσα, διαίρεσα, κάλεσα κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 112.— Κλίνε σέ ὅλους τούς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τό ρῆμα *πηδῶ*.

ΑΣΚΗΣΗ 113.— Κλίνε σέ ὅλους τούς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τό ρῆμα *προχωρῶ*.

2. ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΣΗ

α) Τό ρήμα : άγαπείμαι

ΧΡΟ- ΝΟΙ	Όριστική καί	Ύποτακτική	Προστακτική	Απαρέμ- φιατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	Όριστική
Ήθεστας	άγαπείμαι άγαπιάσαι άγαπιάται άγαπιόμαστε άγαπιέστε άγαπιούνται	άγαπηθῶ άγαπηθῆις άγαπηθῆι άγαπηθούμε άγαπηθείτε άγαπηθούν	άγαπήσου άγαπήθειτε	άγαπῆσαι		Παρεστας	άγαπιόμουν άγαπιόσου άγαπιόταν άγαπιόμαστε άγαπιόσατε άγαπιόνταν (*)
Άδρστας	άγαπήθηκα άγαπήθηκες άγαπήθηκε άγαπήθήκαμε άγαπήθήκατε άγαπήθησαν			άγαπῆσαι			
Παρεσόμενος		Όριστική			άγαπημένος	Ύποτακτική	
Πεφραστικός Χρόνος		Ήθεστος : θ' άγαπιέμαι, θ' άγαπιάσαι, θ' άγαπιάται κτλ. Στιμ. μέλλοντας : θ' άγαπῆθῶ, θ' άγαπῆθῆις, θ' άγαπῆθῆι κτλ. Παρεσόμενος : έχω άγαπῆθῆι (ή είμαι άγαπημένος κτλ.). Ύπερσυντέλικος : είχα άγαπῆθῆι (ή ήμουν άγαπημένος κτλ.). Συντελ. μέλλ. : θα έχω άγαπῆθῆι (ή θα είμαι άγαπημένος κτλ.).			άγαπημένος	Παρεσόμενος νά έχω άγαπῆθῆι, νά έχεις άγαπῆθῆι (ή νά είμαι άγα- πημένος κτλ.).	

(*) καί άγαπιούνταν.

“Ὅπως τὸ ἀγαπιέμαι κλίνονται τὰ ρήματα : ἀναρωτιέμαι, ζητιέμαι, κρατιέμαι, μετριέμαι, παρηγοριέμαι, τρυπιέμαι, χτυπιέμαι κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 114. — Κλίνει σ’ ὅλους τοὺς χρόνους τῆς παθητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα : χτυπιέμαι.

β) Τὸ ρῆμα : λυποῦμαι

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

[᾽] Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας ἑξακολ.
λυποῦμαι, λυπᾶμαι	λυπόμουν	θά λυποῦμαι, θάλυ-
λυπᾶσαι	λυπόσουν	θά λυπᾶσαι [πᾶμαι
λυπᾶται	λυπόταν	θά λυπᾶται
λυπούμαστε	λυπόμαστε	θά λυπούμαστε
λυπάστε	λυπόσαστε	θά λυπάστε
λυποῦνται	λυπόνταν, λυποῦνταν	θά λυποῦνται

Μέλλοντας στιγμιαῖος : θά λυπηθῶ, (-θεῖς, -θεῖ, -θοῦμε, -θεῖτε, -θοῦν).

[᾽]Αόριστος : λυπήθηκα, λυπήθηκες, λυπήθηκε κτλ.

Παρακείμενος : ἔχω λυπηθεῖ, ἔχεις λυπηθεῖ κτλ.

[᾽]Υπερσυντέλικος : εἶχα λυπηθεῖ, εἶχες λυπηθεῖ κτλ.

Μέλλοντας συντελεσμ. : θά ἔχω λυπηθεῖ, θά ἔχεις λυπηθεῖ κτλ.

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ

[᾽] Ενεστώτας	[᾽] Αόριστος	[᾽] Ενεστώτας
νά λυποῦμαι, νά λυπᾶμαι	νά λυπηθῶ	(δέν ἔχει)
νά λυπᾶσαι	νά λυπηθεῖς	
νά λυπᾶται	νά λυπηθεῖ κτλ.	[᾽] Αόριστος
νά λυπούμαστε	Παρακείμενος	λυπήσου
νά λυπάστε	νά ἔχω λυπηθεῖ	λυπηθεῖτε
νά λυποῦνται	νά ἔχεις λυπηθεῖ κτλ.	

ΜΕΤΟΧΗ. Παρακείμενος : λυπημένος, λυπημένη, λυπημένο.

ΑΠΑΡ. Ἄοριστου : λυπηθεῖ.

Ὅπως τό λυποῦμαι κλίνονται τά ρήματα : θυμοῦμαι, κοιμοῦμαι, φοβοῦμαι .

ΑΣΚΗΣΗ 115. — Νά κλίνεις σ' ὅλους τούς χρόνους τῆς παθητικῆς φωνῆς τό ρῆμα : κοιμοῦμαι (μετοχή : κοιμισμένος).

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

- 1) ἀγαπῶ ἀργεῖς νά δεθῶ νά δεθεῖ
τιμῶ ἀργεῖ νά δεθεῖς νά δεθοῦν

Σέ ὅλα τά ρήματα (α' καί β' συζυγίας) ἡ μακρόχρονη λήγουσα, ἅμα τονίζεται, παίρνει *περισπωμένη*.

- 2) ἀγαπᾶς, μελετᾶς, ἀγαπᾷ, μελετᾷ

Τό α στή λήγουσα τῶν ρημάτων, ἅμα τονίζεται, παίρνει *περισπωμένη*.

- 3) ἀγαποῦσα, μελετοῦσα, ἤρθα ἤρθαν

Τό α στή λήγουσα τῆς ὀριστικῆς, ἅμα δέν τονίζεται, εἶναι *βραχύχρονο*.

- 4) πῆδα, ρῶτα, κοίτα

Τό α στή λήγουσα τῆς προστακτικῆς εἶναι *μακρόχρονο*.

- 5) Μέ δεξία

βάλε, πάρε, κρίνε
δίνε, λύνε, λύσε, λύστε
γελάστε, θυμάστε

Μέ *περισπωμένη*

θυμοῦμαι (καί θυμᾶμαι), θυμᾶσαι,
θυμᾶται, πᾶμε, πᾶτε, πᾶνε
-ἐλάτε, πηδᾶτε.

Τό α, ι, υ στήν παραλήγουσα τῶν ρημάτων εἶναι *βραχύχρονο*.

Οἱ καταλήξεις ὅμως -ᾶμαι, -ᾶσαι, -ᾶται, τοῦ ἐνικοῦ

καί *-ᾶμε, -ᾶτε, -ᾶνε* τοῦ πληθυντικοῦ παίρνουν *περισπωμένη*.

ΑΣΚΗΣΗ 116. — **Φράσεις γιά ὀρθογραφία :** Ὅποιος *τολμᾷ* νικά.— Ὁ τζιτζικας ζητεῖ βοήθεια ἀπό τό μυρμήγκι καί λέει : «Ὅλο τό καλοκαίρι τραγουδοῦσα. Τώρα πεινώ». Καί τό μυρμήγκι ἀπαντᾷ : «Τραγουδοῦσες ; Χοροπήδα λοιπόν τώρα».— Ἦρθα νά δροσιστῶ στήν παραλία.— Κι ἐσύ ἦρθες νά δροσιστεῖς.— Ἄν προτιμᾶτε, περάστε ἀπ' ἐδῶ.

ΑΚΛΙΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

Ἐπιρρήματα

- 1) *Ποῦ* εἶσαι ; — Εἶμαι *ἐδῶ* (φανερώνεται ὁ τόπος).
- 2) *Πότε* ἦρθες ; — Ἦρθα *σήμερα* (φανερώνεται ὁ χρόνος).
- 3) *Πῶς* πέρασες ; — Πέρασα *εὐχάριστα* (φανερώνεται ὁ τρόπος).
- 4) *Πόσο* ἄργησες ; — Ἄργησα *πολύ* (φανερώνεται τό ποσό).
- 5) Θέλεις νά γράφεις ; — *Ναί, βέβαια.* — *Ὁχι* (φανερώνεται *βεβαίωση ἢ ἄρνηση*).

Στά παραπάνω παραδείγματα βλέπουμε ὅτι οἱ **ἄκλιτες λέξεις** *ἐδῶ, σήμερα, εὐχάριστα, πολύ, ναί, βέβαια, ὄχι* φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, *βεβαίωση ἢ ἄρνηση*. Τέτοιες ἄκλιτες λέξεις συνοδεύουν κυρίως τά ρήματα καί γι' αὐτό λέγονται **ἐπιρρήματα**.

Τά ἐπιρρήματα κατά τή σημασία πού ἔχουν εἶναι πέντε εἰδῶν :

- 1) **Τοπικά :** *ποῦ ; ἐδῶ, ἐκεῖ, (ἐ)πάνω, κάτω, ἀριστερά, δεξιά, ψηλά, χαμηλά, μακριά, κοντά, ἀπέναντι, ἐμπρός, πίσω, μέσα, ἔξω* κτλ.

Προθέσεις

Γράφω *μέ* τό μολύβι. — Φεύγω *ἀπό* τό σχολείο καί πηγαίνω *πρός* τό σπίτι.

Σ' αὐτά τά παραδείγματα ἔχουμε τίς ἄκλιτες λέξεις : *μέ, ἀπό, πρὸς*, πού συνοδεύουν ὀνόματα. Οἱ ἄκλιτες λέξεις πού μπαίνουν κυρίως ἐμπρός ἀπό ὀνόματα λέγονται **προθέσεις** καί φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, αἰτία κτλ.

Οἱ προθέσεις εἶναι :

μέ, σέ, γιά, ὡς, πρὸς (μονοσύλλαβες),
κατά, μετά, παρὰ, ἀντί(ς), ἀπό, χωρίς, δίχως (δισύλλαβες),
ἴσαμε (τρισύλλαβη).

Παρατηρήσεις

1) Ἡ πρόθεση *σέ* ἐνώνεται μαζί *μέ* τά ἄρθρα πού ἀρχίζουν ἀπό *τ* : *στοῦ, στής, στόν* κτλ. (ὅπως εἶδαμε στό κεφάλαιο γιά τά ἄρθρα).

2) Οἱ προθέσεις *μέ, σέ, γιά, κατά, ἀπό* μπροστά ἀπό φωνῆεν συχνά χάνουν τό τελικό τους φωνῆεν, δηλαδή παθαίνουν ἐκθλιψη : *μ' αὐτό, σ' ἐκεῖνο, γι' αὐτό, κατ' αὐτοῦ, ἀπ' ἐδῶ*.

3) Ἡ πρόθεση *ἀπό* συχνά χάνει τό τελικό *ο* ἐμπρός καί ἀπό τά ἄρθρα πού ἀρχίζουν ἀπό *τ* : *ἀπ' τό σπίτι*.

ΑΣΚΗΣΗ 118.— Νά βρεῖς ποιές προθέσεις εἶναι στίς παρακάτω φράσεις : Σέ λίγο θά φτάσουμε.— Μ' αὐτό τό μολύβι γράφω καλά.— Πήγαινε πρὸς τό δρόμο.— Ἀγόρασα ἕνα βιβλίο γιά τόν ἀδερφό μου.— Θά ἔρθω ὡς τό σχολείο.— Κατά τό Μαστρογιάννη καί τά κοπέλια του.— Ἐφυγε ἀπό τό σπίτι, χωρίς νά μιλήσει.— Κατά τίς πέντε παρά τέταρτο μετά τό μεσημέρι θά ἔρθω.— Θά γράψω ἴσαμ' ἐδῶ.

Σύνδεσμοι

1) 'Η μητέρα *καί* τό παιδί.

'Εδῶ ἡ ἄκλιτη λέξη *καί* συνδέει (δηλαδή *ένώνει*) δύο λέξεις.

2) 'Εγώ εἶμαι ἐδῶ *καί* περιμένω τόν ἀδερφό μου.

'Εδῶ ἡ ἄκλιτη λέξη *καί* συνδέει δύο προτάσεις.

Οἱ ἄκλιτες λέξεις πού συνδέουν λέξεις μέ λέξεις ἢ προτάσεις μέ προτάσεις λέγονται **σύνδεσμοι**.

Οἱ πιό συχνοί σύνδεσμοι εἶναι :

καί, οὔτε, μήτε, ἤ, εἶτε, μά, ἀλλά, ἐνῶ, λοιπόν, ὥστε, ἐπειδή, γιατί, ὅταν, ἀφοῦ, ἅμα, πρὶν, ὅποτε, ἄν, νά, γιά, νά κτλ.

Π α ρ α τ ῆ ρ ῆ σ η

Ὁ σύνδεσμος *καί* ἐμπρός ἀπό φωνήεντα γίνεται *κι* καί γράφεται χωρίς ἀπόστροφο : *κι ἄλλος, κι ὁμως, κι αὐτός, κι ἐγώ*.

ΑΣΚΗΣΗ 119.— Νά βρεῖς ἀπό τό ἀναγνωστικό σου 10 παραδείγματα, ὅπου νά ὑπάρχουν σύνδεσμοι.

ΑΣΚΗΣΗ 120.— Νά βρεῖς ποιοί σύνδεσμοι εἶναι στίς παρακάτω φράσεις : "Αν θέλεις, ἔλα κι ἐσύ.— Βιάζομαι, γιατί ἄργησα.— "Ελα, ὅποτε θέλεις, γιά νά διαβάσουμε μαζί.— "Όταν ἔφυγες, ἦρθε ὁ ἀδερφός μου.— Θά γράψω, πρὶν νυχτώσει.— Θά ἔρθω, εἶτε θέλεις εἶτε δέ θέλεις.— "Ας ἔρθει αὐτός κι ἐκεῖνος.— "Ας ἔρθει αὐτός ἢ ἐκεῖνος.— Θέλω, μά δέν μπορῶ.— Δέ θέλω, οὔτε μπορῶ.

Ἐπιφωνήματα

Μπράβο, παιδί μου ! Εἶγε !

"Α, τί κακό εἶναι αὐτό ! "Αχ, πῶς πονῶ !

Οί ἄκλιτες λέξεις *μπράβο! εὖγε! ζήτω! ἄ! ἄχ! ὦ, ἔ, ἀλίμονο, ποπὸ, ἄλτ!* φανερώνουν χαρά, λύπη, πόνο κτλ.

Τέτοιες λέξεις λέγονται ἐπιφωνήματα.

ΑΣΚΗΣΗ 121.— Νά βρεῖς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸ σου 5 παραδείγματα, ὅπου νά ὑπάρχουν ἐπιφωνήματα.

Ἑρωτήσεις

1) Τί λέγονται *ἐπιρρήματα*; Πόσων εἰδῶν ἐπιρρήματα ἔχουμε; — 2) Τί λέγονται *προθέσεις*; — 3) Τί λέγονται *σύνδεσμοι*; — 4) Τί λέγονται *ἐπιφωνήματα*;

ΤΑ ΔΕΚΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

- 1) ὁ, ἡ, τό (*ἄρθρα*),
- 2) ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί (*οὐσιαστικά*),
- 3) καλός, κακός, βαθύς, πλατύς (*ἐπίθετα*),
- 4) ἐγώ, ἐσύ, αὐτός (*ἀντωνυμίες*),
- 5) δίνω, γράφω, ἀγαπῶ (*ρῆματα*),
- 6) δένοντας, πηδώντας, δεμένος (*μετοχές*),
- 7) ἐδῶ, ἐκεῖ, αὐριο (*ἐπιρρήματα*),
- 8) πρὸς, ἀπὸ, μετὰ (*προθέσεις*),
- 9) καί, ἀλλά, ἐπειδή, ἄν (*σύνδεσμοι*),
- 10) εὖγε! ἀλίμονο! (*ἐπιφωνήματα*).

Ἄλλες οἱ λέξεις χωρίζονται σέ δέκα εἶδη, ποῦ λέγονται **μέρη τοῦ λόγου**: 1) ἄρθρο, 2) οὐσιαστικό, 3) ἐπίθετο, 4) ἀντωνυμία, 5) ρῆμα, 6) μετοχή, 7) ἐπιρρημα, 8) πρόθεση, 9) σύνδεσμος καί 10) ἐπιφώνημα.

Ἀπὸ τὰ 10 αὐτὰ μέρη τοῦ λόγου τὰ ἕξι πρῶτα εἶναι **κλιτά** (τό ἄρθρο, τό οὐσιαστικό, τό ἐπίθετο, ἡ ἀντωνυμία, τό ρῆμα καί ἡ μετοχή). Τὰ τέσσερα τελευταῖα εἶναι **ἄκλιτα** (τό ἐπιρρημα, ἡ πρόθεση, ὁ σύνδεσμος καί τό ἐπιφώνημα).

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παράγωγες λέξεις

μικρός - μικρούλης
δύναμη - δυναμώνω

βάrocka - βαrockάρης
χτές - χτεσινώs

Όπως βλέπουμε σ' αυτά τὰ παραδείγματα, ἡ λέξη μικρούλης γίνεται ἀπό τὴ λέξη μικρός. Ἐτσι καὶ οἱ λέξεις δυναμώνω, βαrockάρης, χτεσινώs γίνονται ἀπό τίς λέξεις δύναμη, βάrocka, χτές. Δηλαδή βλέπουμε ὅτι πολλές λέξεις γίνονται (παράγονται) ἀπό ἄλλες.

Οἱ λέξεις πού παράγονται ἀπό ἄλλες λέγονται **παράγωγες**.

Ἵποκοριστικά

-άκι	-ίτσα	-άκος καὶ -άκης
δέντρο - δεντράκι	βελόνα - βελονίτσα	μαθητής - μαθητάκος
ἀρνί - ἀρνάκι	κλωστή - κλωστήτσα	δρόμος - δρομάκος
παιδί - παιδάκι	Ἐλένη - Ἐλενίτσα	Γιάννης - Γιαννάκης
-ούλης	-ούλα	-ούλι καὶ -ούλικο
μικρός - μικρούλης	ἀδερφή - ἀδερφούλα	δέντρο - δεντρούλι
ἀδερφός - ἀδερφούλης	βρύση - βρυσούλα	μικρό - μικρούλικο

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπουμε ὅτι ἀπό τὴ λέξη δέντρο γίνεται ἡ λέξη δεντράκι, πού σημαίνει μικρό δέντρο. Ἐπίσης ἀπό τὴ λέξη Ἐλένη γίνεται ἡ λέξη Ἐλενίτσα, πού τὴ λέμε χαϊδευτικά.

Τέτοιες παράγωγες λέξεις πού φανερώουν κάτι μικρό ἢ πού τίς λέμε χαϊδευτικά λέγονται **Ἵποκοριστικά**.

Όπως βλέπουμε, τὰ Ἵποκοριστικά σχηματίζονται μέ τίς καταλήξεις : -άκι, -ίτσα, -άκος, -άκης, -ούλης, -ούλα, -ούλι, -ούλικο κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 122.— Νά βρεῖς ποιά ὑποκοριστικά μποροῦν νά σχηματιστοῦν ἀπό τίς λέξεις : *σκύλος, γάτα, ἄνθρωπος, νησί, ποτάμι, τραπέζι, καρέκλα, σπίτι, παππούς, πατέρας, παράθυρο, πένα, μάνα, σακί - Γιῶργος, Μιχάλης, Παῦλος, Μαριγώ, Ἄννα.*

ΑΣΚΗΣΗ 123.— Σχημάτισε 10 ὑποκοριστικά μέ διάφορες καταλήξεις.

Μεγεθυντικά

-α	-αρος	-άρα
<i>βαρέλι - βαρέλα</i>	<i>μύτη - μύταρος</i>	<i>τρόμος - τρομάρα</i>
<i>κεφάλι - κεφάλα</i>	<i>παιδί - παιδαρος</i>	<i>φωνή - φωνάρα</i>
<i>κοντάλι - κοντάλα</i>	<i>σκύλος - σκύλαρος</i>	<i>πόδι - ποδάρα</i>

Ἐκ τῆς λέξης *βαρέλι* γίνεται ἡ λέξη *βαρέλα*, πού φανερώνει κάτι μεγάλο. Ἐτσι ἀπό τή λέξη *μύτη* γίνεται *μύταρος* καί ἀπό τή λέξη *τρόμος* γίνεται *τρομάρα* κτλ.

Τέτοιες παράγωγες λέξεις, πού φανερώνουν κάτι μεγάλο, λέγονται **μεγεθυντικά**.

Τά μεγαθυντικά σχηματίζονται μέ τίς καταλήξεις *-α, -αρος, -άρα* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 124.— Νά βρεῖς ποιά μεγαθυντικά μποροῦν νά σχηματιστοῦν ἀπό τίς λέξεις : *σπίτι, στόμα, κορίτσι, μολόβι, γάτος, ἀκούδα, μάτι, δόντι.*

Σύνθετες λέξεις

<i>αἰγό</i>	+	<i>λεμόνι</i>	=	<i>αἰγολέμονο</i>
<i>άλατι</i>	+	<i>πιπέρι</i>	=	<i>άλατοπίπερο</i>
<i>ξινός</i>	+	<i>γλυκός</i>	=	<i>ξινόγλυκος</i>
<i>σιγά</i>	+	<i>τραγοῦδῶ</i>	=	<i>σιγοτραγοῦδῶ</i>

Ἡ λέξη *αἰγολέμονο* γίνεται ἀπό δύο λέξεις μαζί, ἀπό τίς λέξεις *αἰγό* καί *λεμόνι*. Ἐτσι καί ἡ λέξη *άλατοπίπερο* γίνεται ἀπό τήν ἔνωση τῶν λέξεων *άλατι* καί *πιπέρι*. Ἡ

λέξη *ξινόγλυκος* γίνεται από τήν ἔνωση τῶν λέξεων *ξινός* καί *γλυκός*. Καί ἡ λέξη *σιγοτραγουδῶ* γίνεται από τήν ἔνωση τῶν λέξεων *σιγά* καί *τραγουδῶ*.

Τέτοιες λέξεις, πού γίνονται από τήν ἔνωση δύο λέξεων, λέγονται **σύνθετες**.

Ἡ ἑλληνική γλώσσα ἔχει πολλές σύνθετες λέξεις. λ.χ. *λυκόσκυλο*, *πρασινοκίτρινος*, *γιδοπρόβατα*, *γυναικόπαιδα*, *ἀνεβοκατεβαίνω*, *ἀνοιγοκλείνω*, *βορειοανατολικά*, *ἡλιοβασίλεμα*, *καραβοκύρης*, *κλειδαρότρυπα*, *ἀετοφωλιά*, *μαυροπίνακας*, *φτωχόπαιδο*, *σιγοπερπατῶ*, *συχνορωτῶ*, *ἀντίλαλος*, *καλόκαρδος*, *γαλανομάτης*, *μεγαλοδύναμος*, *καλότυχος*, *κωντηλανάφτης*, *ζαχαροπλάστης*, *χορτοφάγος* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 125.— Νά βρεῖς ἀπό ποιές λέξεις γίνονται οἱ παραπάνω σύνθετες.

ΑΣΚΗΣΗ 126.— Νά σχηματίσεις σύνθετες λέξεις μέ τίς ἀκόλουθες : *ἄκρη* + *πόλη*, *τρέμω* + *σβήνω*, *ἀργά* + *διαβαίνω*, *ψάρι* + *βάρακα*, *κατά* + *καθαρός*, *ἄσπρος* + *γαλάνος*, *μαῦρος* + *πίνακας*, *σπίτι* + *νοικοκυρά*, *κόκκινο* + *χῶμα*, *καλό* + *παιδί*, *ἄνεμος* + *σκάλα*, *βόρειος* + *δυτικός*.

Λέξεις συγγενικές—Οἰκογένειες λέξεων

Ἀπό τή λέξη *θάλασσα* γίνονται πολλές παράγωγες καί πολλές σύνθετες λέξεις. λ.χ.

α) **παράγωγες** : *θαλασσινός*, *θαλάσσωμα*, *θαλασσώνω*, *θαλασσίης* κτλ.

β) **σύνθετες** : *θαλασσόβραχος*, *θαλασσόνερο*, *θαλασσόλυκος*, *θαλασσοπνίγομαι*, *θαλασσοπούλι*, *θαλασσοπόρος*, *θαλασσοταραχή*, *ἀκροθαλασσιά*, *λιμνοθάλασσα*, *φουσκοθαλασσιά* κτλ.

Ἄλλες οἱ παράγωγες καί οἱ σύνθετες λέξεις πού γίνονται ἀπό μιά λέξη λέγονται λέξεις **συγγενικές**.

Οί συγγενικές λέξεις σχηματίζουν όλες μαζί μιά **οικογένεια λέξεων**.

Έτσι καί από τή λέξη *ψηλός* σχηματίζεται ή οικογένεια τῶν λέξεων : **ψηλός**, *ψηλά*, *ψηλούτσικος*, *ψηλώνω*, *ψήλωμα* — *ψηλόκορμος*, *ψηλόλιγνος* κτλ.

Από τή λέξη **δέντρο** : *δεντράκι*, *δεντρούλι*, *δεντρί*, *δενδροκόμος*, *δενδροκομία*, *δεντρόκηπος* - *ἀγριόδεντρο*, *ήμερόδεντρο*, *παλιόδεντρο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 127.— Σχημάτισε οικογένειες λέξεων από τίς ακόλουθες : *ἄλογο*, *τραπέζι*, *στρατός*, *σκάλα*, *γλυκός*, *κίτρινος*, *σπίτι*, *νερό*.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται *παράγωγες* ; — 2) Ποιές λέγονται *ὑποκοριστικά* ; Ποιές καταλήξεις παίρνουν τά ὑποκοριστικά ; — 3) Ποιές λέξεις λέγονται *μεγεθυντικά* ; Ποιές καταλήξεις παίρνουν τά μεγεθυντικά ; — 4) Ποιές λέξεις λέγονται *σύνθετες* ; — 5) Ποιές λέξεις λέγονται *συγγενικές* καί τί λέγεται *οικογένεια λέξεων* ;

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

1. Λέξεις συνώνυμες

δρόμος, *λεωφόρος*, *στενό*, *μονοπάτι*.

Οί λέξεις αὐτές εἶναι διαφορετικές μεταξύ τους, ἔχουν ὅμως περίπου τήν ἴδια σημασία. Τέτοιες λέξεις λέγονται **συνώνυμες**.

Ὅπως βλέπουμε, οί συνώνυμες λέξεις δέν ἔχουν *ἀκριβῶς* τήν ἴδια σημασία, ἀλλά μόνο *περίπου*. Δηλαδή ἔχουν κάποια μικρή διαφορά ή μιά από τήν ἄλλη. Ἔτσι λ.χ. ή λέξη *δρόμος* λέγεται γενικά γιά κάθε εἶδους δρόμο. — *Λεωφόρος* εἶναι δρόμος πλατύς. — *Στενό* εἶναι ὁ στενός δρόμος

τοῦ χωριοῦ. — *Μονοπάτι* εἶναι πολύ στενός δρόμος προπάντων στό βουνό.

Ἔτσι ἐπίσης συνώνυμες εἶναι καί οἱ λέξεις : *ραβδί, ματσούκα, βέργα, βίτσα, μπάστούνι, μαγκούρα, γκλίτσα*. Κι αὐτές εἶναι λέξεις διαφορετικές μέ τήν ἴδια περίπου σημασία.

Συνώνυμες εἶναι καί οἱ λέξεις : *μασῶ, καταπίνω, ροκανίζω, τρώγω, χάφτω* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 128.— Νά βρεῖς τίς συνώνυμες λέξεις πού ἔχει ἡ καθεμίᾱ ἀπό τίς ἀκόλουθες : *παράξενος, λάμπω, χαραμάδα, μιλῶ*.

ΑΣΚΗΣΗ 129.— Νά σχηματίσεις μικρές φράσεις, ὅπου νά ὑπάρχουν οἱ ἀκόλουθες συνώνυμες λέξεις : *παλάτι, μέγαρο, σπίτι, καλόβα*. (Στήν κάθε φράση νά ταιριάζει μιᾶ συνώνυμη λέξη ἀπ' αὐτές).

2. Λέξεις ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες

Ἐκεῖνος πού δέν εἶναι ψηλός, λέγεται *κοντός* (ἐπίθετο).

Ἄλλά καί ἕνα μακρύ ξύλο, πού τό χρησιμοποιοῦν στή γυμναστική, λέγεται *κοντός* (οὐσιαστικό).

Ἔτσι ἔχουμε δύο λέξεις μέ τήν ἴδια προφορά : *κοντός* ἢ μία — *κοντός* καί ἡ ἄλλη. Ἄλλά οἱ δύο αὐτές λέξεις ἔχουν διαφορετική σημασία. Ἐπίσης ἡ λέξη *κόρη* σημαίνει τή θυγατέρα, τό κορίτσι. Ἄλλά καί ἡ χάντρα τοῦ ματιοῦ λέγεται *κόρη*. Τέτοιες λέξεις πού ἔχουν τήν ἴδια ἀκριβῶς προφορά, ἀλλά διαφορετική σημασία, λέγονται **ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες**.

Πολλές φορές οἱ *ὁμώνυμες* λέξεις γράφονται μέ διαφορετική ὀρθογραφία (ἔχουν ὅμως πάντοτε τήν ἴδια προφορά) :

κλείνω τήν πόρτα — *κλίνω* ἕνα ὄνομα.

ψηλό βουνό — *ψιλό* ὕφασμα.

δανεικά χρήματα — δανικό τυρί (από τή Δανία).

τό κλίμα ενός τόπου—τό κληῖμα πού κάνει τὰ σταφύλια.

ὁ τόνος τῶν λέξεων— ὁ τόνος (τό βάρος).

ἡ λίρα (τό νόμισμα) — ἡ λύρα (τό μουσικό ὄργανο) κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 130.— Σχημάτισε φράσεις μέ τίς παρακάτω ὁμόηχες λέξεις : τό σκοινί — ἡ σκηνή, ὁ τοῖχος (τοῦ σπιτιοῦ)—τό τεῖχος (τῆς πόλης), ἡ πάλη (τό ἀγώνισμα) — πάλι (= ξανά), αὐτή (ἀντωνυμία) — αὐτί· τά ρόδα — ἡ ρόδα.

3. Λέξεις ἀντίθετες

μέρα - νύχτα, καλός - κακός, ἄσπρος - μαῦρος, ἀργά - γρήγορα
μακρός - κοντός, γελῶ - κλαίω, μπαίνω - βγαίνω.

Ἡ λέξη μέρα ἔχει σημασία ἀντίθετη ἀπό τή λέξη νύχτα.

Καί ἡ λέξη καλός ἔχει ἀντίθετη σημασία ἀπό τή λέξη κακός. Τέτοιες λέξεις πού ἔχουν μεταξύ τους ἀντίθετη σημασία λέγονται **ἀντίθετες**.

Ἀντίθετες εἶναι καί οἱ λέξεις : ψηλός - χαμηλός, ἐπάνω - κάτω, μέσα - ἔξω, ἔρχομαι - φεύγω, ναί - ὄχι κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 131.— Νά βρεῖς τίς ἀντίθετες ἀπό τίς παρακάτω λέξεις : καθαρός, πολύ, ἀληθινός, ἀνήφορος, ἀνάβω, ἄδειος, πλούσιος, εἰρήνη, ἐμπρός, φτηνά, κρυφά, ἀρχή, φῶς.

ΑΣΚΗΣΗ 132.— Νά συμπληρώσεις τίς ἀκόλουθες παροιμίες βάζοντας στή θέση τῆς παύλας μιὰ λέξη ἀντίθετη ἀπό κάποια προηγούμενη : "Ὅποιος γυρεύει τὰ πολλὰ χάνει καί τὰ —. Ἦρθαν τ' ἄγρια νά διώξουν τὰ —. Τά σάπια λεμόνια σαπίζουν καί τὰ—. Τό στραβό ξύλο δέ γίνεται —. Δούλευε στά νιάτα σου, γιά νά ἔχεις στά —.

Ἐρωτήσεις

- 1) Ποιές λέξεις λέγονται *σινώνυμες* ;—2) Ποιές λέγονται *ὁμώνυμες* ἢ *ὁμόηχες* ;
- 3) Ποιές λέξεις λέγονται *ἀντίθετες* ;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΦΩΝΗΤΙΚΟ

	Σελ.
Προτάσεις, λέξεις, φθόγγοι, γράμματα	5
Φώνηεντα και σύμφωνα	8
Δίψηφα φωνήεντα, δίψηφα σύμφωνα, δίφθογγοι	10
Συλλαβές, συλλαβισμός	16
Τόνοι και πνεύματα	20
Όρθογραφικά σημάδια (σημεία τής στίξης)	24
Λέξεις κλιτές και άκλιτες. Θέμα, κατάληξη, χαρακτήρας	27

ΜΕΡΟΣ Β'

ΤΥΠΙΚΟ

Ουσιαστικά. Είδη ουσιαστικῶν	29
Γένη, ἀριθμοί και πτώσεις ουσιαστικῶν	31
Τά ἄρθρα. Ἡ κλίση τῶν ἄρθρων	34
Ἡ κλίση τῶν ουσιαστικῶν	38
Κανόνες τονισμοῦ τῶν ουσιαστικῶν	39
Κλίση τῶν ἀρσενικῶν	42
Α. Ἴσοςύλλαβα	42
Β. Ἄνισοςύλλαβα	45
Ἡ ὀρθογραφία τῶν ἀρσενικῶν	47
Κλίση τῶν θηλυκῶν	48
Α. Ἴσοςύλλαβα	48
Β. Ἄνισοςύλλαβα	51
Γενικές παρατηρήσεις στά θηλυκά	52
Ἡ ὀρθογραφία τῶν θηλυκῶν	53
Κλίση τῶν οὐδετέρων	54

A. Ίσοσύλλαβα	54
B. Άνισοσύλλαβα	57
Όρθογραφία τών ούδετέρων	58
Έπίθετα. Γένη τών Έπιθέτων	59
Ή κλίση τών έπιθέτων	61
Όρθογραφία τών έπιθέτων	65
Τά παραθετικά τών έπιθέτων	67
Άριθμητικά έπίθετα	71
Άντωνυμίες	75
Ρήματα. Φωνές, άριθμοί, πρόσωπα, έγκλίσεις	81
Οί χρόνοι του ρήματος	86
Σχηματισμός τών χρόνων του ρήματος	90
Κλίση τών βοηθητικών ρημάτων	94
Ρήματα τής πρώτης συζυγίας	95
1. Ένεργητική φωνή	95
Παρατηρήσεις στην ένεργητική φωνή	96
2. Παθητική φωνή	99
Παρατηρήσεις στην παθητική φωνή	100
Όρθογραφία τών ρημάτων	105
Δεύτερη συζυγία 1. Ένεργητική φωνή α) τό ρημα : αγαπῶ	107
β) Τό ρημα : λαλῶ	108
2. Παθητική φωνή : α) τό ρημα : αγαπιέμαι	109
β) Τό ρημα : λυπούμαι	110
Κανόνες τονισμού τών ρημάτων	111
*Ακλίτες λέξεις	112
Τά δέκα μέρη του λόγου	116

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ

Παραγωγή καί σύνθεση τών λέξεων	117
Ή σημασία τών λέξεων	120

ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

A. Ίσωςίλλοφο	54
B. Άνωσιίλλοφο	57
Όρθογραφία τών αλλόφωνων	58
Έπίθετα τών τών τριώνων	59
Ή κλίση τών τριώνων	61
Όρθογραφία τών τριώνων	65
Τα κριτήρια τών τριώνων	67
Άρθρογράφοι τριώνων	71
Άσκησης	75
Ρήματα, όμοια, άρθρα, κριτήρια, άσκησης	81
Όι όμοια τών ρημάτων	86
Συμπληρωματικά τών όμοιων τών ρημάτων	90
Είδη τών συμπληρωματικών ρημάτων	94
Ρήματα τών κριτηρίων άσκησης	95
1. Ή κριτήρια τών όμοιων	95
Παρατηρήσεις τών κριτηρίων τών όμοιων	96
2. Κριτήρια τών όμοιων	99
Παρατηρήσεις τών κριτηρίων τών όμοιων	100
Όρθογραφία τών όμοιων	103
Άσκησης κριτηρίων 1. Ή κριτήρια τών όμοιων, άσκησης, άσκησης	107
2) Τά όμοια τών όμοιων	108
3. Ή κριτήρια τών όμοιων, άσκησης, άσκησης	109
4) Τά όμοια τών όμοιων	110
Κριτήρια τών κριτηρίων τών όμοιων	111
Άσκησης τών όμοιων	112
Τά όμοια τών όμοιων	116

ΜΕΡΟΣ Γ
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Παρατηρήσεις τών κριτηρίων τών όμοιων	117
Ή κριτήρια τών όμοιων	120

ΕΦΘΥΛΟ ΤΕΡΤΙΑΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ Γ. 1977 (III) - ΑΡΙΘΜ. 41000 - ΣΥΜΒΑΣΗ : 2381/9-2-77
ΕΚΤΥΠΩΣΗ : Γ. ΔΕΛΕΡΜΑΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΞΙΑ : Δ. ΚΑΤΣΑΡΔΗΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.

024000019753

ΕΚΔΟΣΗ Γ', 1977 (III) — ΑΝΤΙΤ. 410.000 — ΣΥΜΒΑΣΗ : 2789/9-2-77

ΕΚΤΥΠΩΣΗ : Ι. ΔΕΛΕΡΜΑΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο. Ε.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Δ. ΚΑΤΣΑΒΡΙΑΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο. Ε.

